Σ'αυτό το τεύχος...

Το σκίτσο στο εξώφυλλο είναι του Τζορτζ Γκρος από τον κύκλο "Το πρόσωπο της άρχουσας τάξης". Δημοσιεύτηκε το 1921 στην Γερμανία

Στην έκδοση αυτού του τεύχους βοήθησαν για την απόδοση των ομιλιών του Μαρξισμού 2008 σε κείμενα η Λένα Βερδέ, η Κατερίνα Θωίδου, ο Κυριάκος Μπάνος και η Δέσποινα Χατζοπούλου

Το «Σοσιαλισμός από τα Κάτω« είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**

Ιδιοκτήτης: **Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία**
Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Επιμέλεια: Λέανδρος Μπόλαρης
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Αλέξης Καλέργης
Κεντρική διάθεση: **Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο**, Φειδίου 14- 16, Τηλ. 210 52 47 584

Για συνδρομές και γράμματα:
Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω«
Τ.Θ. 8161 - 100 10 Αθήνα
E-mail: **sak@sek-ist.gr**
μπορείτε να διαβάσετε το περιοδικό στο internet στη ιστοσελίδα **www.sek-ist.gr/sak.htm**

Αντι... προλόγου

Ποιος φοβάται την εργατική τάξη;

Ακρίβεια, σκάνδαλα και πολιτική αβεβαιότητα. Αυτό μοιάζει με λίγα λόγια να είναι το σκηνικό όπου ξετυλίγονται οι πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις αυτό το καλοκαίρι. Ακόμα και ο επίσημος πληθωρισμός καταγράφει τον υψηλότερο ρυθμό εδώ και δέκα χρόνια, ενώ ο χορός των εκατομμυρίων της SIEMENS κάνει το σκάνδαλο Ζαχόπουλου να μοιάζει με απλό πρελούδιο στο κυρίως έργο που μόλις αρχίζει. Το ΠΑΣΟΚ ήδη συγκλονίζεται από τις αποκαλύψεις για τον Τσουκάτο και τη σύγκρουση Παπανδρέου – Σημίτη. Όλοι περιμένουν με αγωνία το ξέσπασμα των αντίστοιχων προβλημάτων σε μια κυβέρνηση με κοινοβουλευτική πλειοψηφία του ενός.

Πίσω από αυτή την εικόνα βρίσκονται δύο καθοριστικοί παράγοντες. Η οικονομική κρίση και η εργατική αντίσταση στις κυβερνητικές επιθέσεις. Αν δεν πάρουμε υπόψη αυτό το υπόβαθρο, όλα τα άλλα μπορεί να φαίνονται σαν ασύνδετα στοιχεία μιας «δημοσιογραφικής» επικαιρότητας που φουσκώνει ή ξεφουσκώνει ανάλογα με κάθε είδους σκοπιμότητες. Όμως οι πιέσεις που διαμορφώνουν το σκηνικό είναι πραγματικές.

Η Ε.Ε νόμιζε οτι είχε ελέγξει τον πληθωρισμό τα τελευταία τουλάχιστον 20 χρόνια. Ιδιαίτερα μετά την καθιέρωση του ευρώ και την ανοδική του πορεία, αυτό το πρόβλημα έμοιαζε να ανήκει στο παρελθόν. Στο μακρινό παρελθόν της δεκαετίας του '70, τότε που είχε καθιερωθεί ο όρος στασιμοπληθωρισμός. Και όμως αυτό το τέρας επιστρέφει. Όλοι οι διεθνείς οργανισμοί και οι Κεντρικές Τράπεζες συμφωνούν οτι βρισκόμαστε στην αρχή μιας οικονομικής ύφεσης με άγνωστη διάρκεια, στην οποία η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας δεν συνδυάζεται με συγκράτηση των τιμών αλλά με αλματώδη άνοδο. Η τιμή του πετρελαίου που έφτασε στα 130 δολάρια το βαρέλι και μπορεί να βαδίσει προς τα 200 (!) συμβολίζει και τροφοδοτεί την έκρηξη του πληθωρισμού.

Η Σύνοδος Κορυφής της Ε.Ε τον Ιούνη κατέγραψε με ένταση το πρόβλημα. Οι ηγέτες της ανησυχούν οτι η ακρίβεια θα μετατραπεί σε πρόβλημα «εθνικής ασφάλειας» καθώς αποσταθεροποιεί ήδη ολόκληρα καθεστώτα σε μια σειρά χώρες της περιφέρειας. Στη Νοτιοανατολική Ασία, δέκα χρόνια μετά την κρίση που συγκλόνισε την περιοχή και γκρέμισε δικτατορίες, η Ινδονησία φλέγεται ξανά από διαδηλωτές που διαμαρτύρονται για τις τιμές των τροφίμων. Το ίδιο στην άλλη άκρη του κόσμου στην Αϊτή. Η Σύνοδος του Οργανισμού Τροφίμων του ΟΗΕ (FAO) μίλησε με εξίσου μελανά χρώματα για την επισιτιστική κρίση που προκαλεί η πληθωριστική έκρηξη. Όμως, καμία Σύνοδος δεν έχει να προσφέρει λύση.

Η επιστροφή του στασιμοπληθωρισμού είναι πρόβλημα του ίδιου του καπιταλισμού. Η οικονομική ύφεση ξεκίνησε πριν ένα χρόνο από τις ΗΠΑ με την κατάρρευση της οικοδομικής δραστηριότητας και τα προβλήματα των Τραπεζών που είχαν ανοιχτεί

Απεργιακή συγκέντρωση και συλλαλητήριο των Νοσοκομείων στις 4 Ιούνη

κερδοσκοπικά στην αγορά στεγαστικών δανείων. Οι Κεντρικές Τράπεζες ΗΠΑ, Βρετανίας και Ευρώπης αντέδρασαν τροφοδοτώντας με χρήμα τους τραπεζίτες που κινδυνεύουν. Αλλά αντί για ανάκαμψη, αυτές οι ενέσεις χρήματος έφεραν νέα έξαρση της κερδοσκοπίας. Τα κεφάλαια που έπαιζαν με τη φούσκα των σύνθετων ομολόγων γύρω από τα στεγαστικά δάνεια στράφηκαν στις φούσκες της αγοράς πρώτων υλών και βασικών προϊόντων: φούσκα στο πετρέλαιο, στα μέταλλα, στο ρύζι, στα δημητριακά.

Οι κυβερνήσεις και οι Κεντρικές Τράπεζες βρίσκονται σε δίλημμα αναζητώντας ένα πακέτο μέτρων που να αναθερμαίνει την οικονομία χωρίς να φουντώνει τον πληθωρισμό. Για την ώρα ξύνουν το κεφάλι τους. Το μόνο μέτρο στο οποίο συμφωνούν ομόφωνα είναι ο περιορισμός στις αυξήσεις των μισθών. Κάνουν οτι δεν βλέπουν τις δραστηριότητες των «παικτών» στα Χρηματιστήρια πρώτων υλών και βασικών εμπορευμάτων και επισείουν την απειλή οτι οι αυξήσεις των μισθών θα επιδεινώσουν τον πληθωρισμό.

Ο Αλογοσκούφης δεν περίμενε να πάρει τέτοιες οδηγίες από τα διεθνή οικονομικά επιτελεία. Η Νέα Δημοκρατία ξέρει πολύ καλά οτι ο ελληνικός καπιταλισμός πιέζεται από την οικονομική κρίση. Η οικοδομή και ο τουρισμός, δύο κολώνες της ελληνικής οικονομίας, βρίσκονται σε κάμψη. Τα έσοδα του προϋπολογισμού μειώνονται, τα ελλείμματα απειλούν να σπάσουν ξανά το όριο του 3% που επιβάλει η Ε.Ε. Όλες αυτές οι πιέσεις οδηγούν τον Αλογοσκούφη στο ίδιο συμπέρασμα: πρέπει να χτυπήσει τις Συλλογικές Συμβάσεις για να συγκρατήσει τους μισθούς και πρέπει να επιταχύνει τις ιδιωτικοποιήσεις για να καλύψει τα ελλείμματα.

Αυτός ο συνδυασμός βάζει στο στόχαστρο τα συνδικάτα των ΔΕΚΟ. Εκεί ξετυλίγεται η πιο κρίσιμη σύγκρουση, γιατί αν λυγίσει αυτή την αντίσταση, η κυβέρνηση θα βγει πολλαπλά κερδισμένη. Ελπίζει ότι όχι μόνο θα ανεβάσει τα έσοδα του προϋπολογισμού ιδιωτικοποιώντας τμήματα των ΔΕΚΟ, αλλά και οτι θα ξανατραβήξει ξένους επενδυτές να επιστρέψουν στην Αθήνα. Υπολογίζει οτι χτυπώντας τις Συλλογικές Συμβάσεις σε αυτά τα πιο συνδικαλισμένα τμήματα της εργατικής τάξης, θα ενθαρρύνει τη λιτότητα και την εργασιακή «ευελιξία» σε όλες τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Αυτή η σύγκρουση, όμως, δεν εξελίσσεται στο κενό. Η βάση των συνδικάτων στις ΔΕΚΟ είναι ο κόσμος που έχει δεχτεί τα πιο δυνατά μηνύματα από την απεργιακή έκρηξη του Ασφαλιστικού. Όχι μόνο οι τεράστιες Πανεργατικές αλλά και οι απεργίες διαρκείας στη ΔΕΗ και στην Τράπεζα της Ελλάδος έχουν επηρεάσει τις διαθέσεις και τις ιδέες ακριβώς σ' αυτά τα πιο δυνατά και κρίσιμα κομμάτια της εργατικής τάξης. Καμία επίθεση δεν περνάει χωρίς αντίσταση. Οι ηγεσίες έχουν διαρκώς την πίεση οτι θα ξεσπάσει ανταρσία της βάσης, η οποία γεύτηκε την μαζικότητα των απεργιακών συλλαλητηρίων και ξαναθυμήθηκε την αξία της Συνέλευσης, της περιφρούρησης, της κατάληψης.

Η κυβέρνηση της Ν.Δ είναι υποχρεωμένη διαρκώς να ισορροπεί ανάμεσα στις τεράστιες πιέσεις για κλιμάκωση των επιθέσεων και στο φόβο μιας νέας απεργιακής ανάφλεξης που μπορεί να πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Μέσα στο σημερινό κλίμα πολιτικής φθοράς όχι μόνο της Ν.Δ αλλά και του ΠΑΣΟΚ, μια λάθος κίνηση μπορεί να βγάλει στους δρόμους ένα κίνημα που δεν ξέρουν ποιος θα είναι σε θέση να το μαζέψει. Ο τρόπος με τον οποίο η άρχουσα τάξη έχασε το δημοψήφισμα για την Ευρωσυνθήκη στην Ιρλανδία χτύπησε καμπανάκια για όλες τις άρχουσες τάξεις της Ευρώπης. Σχεδόν όλα τα κόμματα της Βουλής είχαν ταχθεί υπέρ του ΝΑΙ, αλλά ο κόσμος έκανε μια ηχηρή μαζική ανταρσία.

Σ' αυτές τις συνθήκες, οι συνδικαλιστικές ηγεσίες έχουν σηκώσει στις πλάτες τους τον μανδύα της «υπευθυνότητας». Μετά τις 19 Μάρτη που έβαλαν τέλος στο απεργιακό κύμα κατά του Ασφαλιστικού, μιλάνε για κάθε είδους μορφές διαμαρτυρίας εκτός από απεργίες. Οι ηγεσίες της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ, συνεπικουρούμενες από τις ηγεσίες του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΡΙΖΑ, υποσχέθηκαν καμπάνια για δημοψήφισμα κατά του Ασφαλιστικού, έκαναν απογευματινά συλλαλητήρια για την ακρίβεια, υπόσχονται να αναπτύξουν «καταναλωτικό κίνημα» για να επιβάλουν έλεγχο τιμών, με δύο λόγια οτιδήποτε εκτός από την ανάπτυξη απεργιακού κινήματος.

Ιδιαίτερα προβληματική είναι η προσπάθεια να αντιμετωπίσουν τους εργαζόμενους ως πολίτες και καταναλωτές αντί για ανθρώπους της δουλειάς που έχουν τη δύναμη να σταματήσουν την παραγωγή για να επιβάλουν το δίκιο τους. Οι υποσχέσεις για «έλεγχο τιμών» έχουν λειτουργήσει ιστορικά σαν η άλλη όψη του ελέγχου των μισθών. Όλη η εμπειρία από την προ-

Πανελλαδικό φοιτητικό συλλαλητήριο στις 29 Μάη

19 Ιούνη στο Συλλαλητήριο ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ ενάντια στην ακρίβεια στο Σύνταγμα

ηγούμενη κρίση του στασιμοπληθωρισμού στη δεκαετία του 70 δείχνει οτι «προοδευτικές» κυβερνήσεις φρόντισαν να επιβάλουν διπλό έλεγχο τιμών –μισθών, εφαρμόζοντας μια ψεύτικη ισορροπία ανάμεσα στις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους. Στην πράξη καθήλωναν τους μισθούς με τη βοήθεια των συνδικαλιστικών ηγεσιών, ενώ τα αφεντικά ξεγλιστρούσαν άνετα από τις όποιες «συμφωνίες κυρίων».

Παρόλα αυτά, στη σημερινή συγκυρία όλες αυτές οι κινήσεις δεν έχουν καταφέρει να σταματήσουν τις απεργίες. Απλά τις έχουν αποσυντονίσει φρενάροντας έτσι τη δυναμική τους. Ανταρσίες είδαμε στην ΟΕΝΓΕ και στα Λεωφορεία, σποραδικές απεργίες από την ΠΟΕΔΗΝ και την ΠΟΕ-ΟΤΑ, ακόμα και από την ΟΜΕ-ΟΤΕ που το 2005 ήταν η πρωτοπορία του «υπεύθυνου» συνδικαλισμού με τη συμφωνία για την «εθελούσια» έξοδο χιλιάδων εργαζομένων. Οι μάχες για να ξεδιπλωθεί ένα μαζικό απεργιακό κίνημα για αυξήσεις και σταθερές εργασιακές σχέσεις και ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις βρίσκονται μπροστά μας.

Αυτό το ξέρουν και τα κυβερνητικά επιτελεία, γι' αυτό πιέζουν υστερικά την Αριστερά να αποδοκιμάζει «ακραίες» μορφές πάλης. Είναι χαρακτηριστική η καμπάνια που έγινε ενάντια στις νέες φοιτητικές καταλήψεις, όταν οι φοιτητές και η ΠΟΣΔΕΠ αντέδρασαν στις απόπειρες του Στυλιανίδη να εφαρμόσει το Νόμο –Πλαίσιο της Γιαννάκου στο τέλος της ακαδημαϊκής χρονιάς. Υψώθηκε ένα ενορχηστρωμένο κύμα από κραυγές κατά της «βίας» των καταλήψεων και από συκοφαντίες οτι τέτοιες «τυχοδιωκτικές ενέργειες» παίζουν το παιχνίδι της αντίδρασης. Ήταν μια πρόβα τζενεράλε για να δουν μέχρι πού μπορεί να συρθούν οι ηγεσίες της Αριστεράς σε ένα τέτοιο μέτωπο απομόνωσης των «ακραίων».

Δυστυχώς, κατάφεραν να αποσπάσουν τέτοια δείγματα γραφής. Οι γνωστοί λεγόμενοι «1000» Πανεπιστημιακοί του Συνασπισμού και του ΠΑΣΟΚ πρωτοστάτησαν στις συκοφαντίες κατά της ΠΟΣΔΕΠ και των φοιτητικών συνελεύσεων. Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ περιορίστηκε σε φραστικές ισορροπίες, ενώ η ηγεσία του ΚΚΕ εισέπραξε ευχαριστίες από τον Καραμανλή από το βήμα της Βουλής.

Τίποτα απ' όλα αυτά δεν σημαίνει οτι η κυβέρνηση καταφέρνει να οργανώσει ένα μέτωπο συναίνεσης γύρω από τις «μεταρρυθμίσεις» της. Το βάθος της κρίσης και η έκταση των εργατικών αντιστάσεων είναι τόσο έντονα ώστε η Ν.Δ να κινείται από κρίση σε κρίση, εκ των ενόντων, χωρίς μεγάλες δυνατότητες σχεδιασμού για τη διέξοδο.

Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος που έχει ξεφτίσει γρήγορα η μεθόδευση για πατριωτική συναίνεση γύρω από το ελληνικό «βέτο» για το όνομα της Μακεδονίας. Στην Ε.Ε, τα προβλήματα μετά το Ιρλανδικό ΟΧΙ σημαίνουν οτι ένα ελληνικό βέτο είναι το τελευταίο των ζητημάτων στο δρόμο της διεύρυνσης προς τα Δυτικά Βαλκάνια. Στο ΝΑΤΟ, το ελληνικό βέτο είναι τόσο δουλικό ώστε η κυβέρνηση να συνεργάζεται με το Ισραήλ στις προετοιμασίες για επίθεση κατά του Ιράν. Στο εσωτερικό, η Ντόρα Μπακογιάννη βρίσκεται από την αίγλη του βέτο να είναι ένα βήμα από τα τάρταρα του σκανδάλου SIEMENS. Οι διπλωματικές ισορροπίες στο τρίγωνο ΗΠΑ- Γερμανία- Ρωσία έχουν τα μεγαλεία τους αλλά έχουν και πικρά ποτήρια όταν αμερικάνοι δικηγόροι σκαλίζουν τα μαύρα ταμεία στη Γερμανία.

Ακόμα πιο μεγάλες δυσκολίες στα σενάρια μιας αντεργατικής συναίνεσης δημιουργεί η κρίση στο ΠΑΣΟΚ. Η σύγκρουση Σημίτη-Παπανδρέου διχάζει ξανά την ηγεσία της αξιωματικής αντιπολίτευσης, χωρίς να δίνει στον «Γιωργάκη» τις αριστερές περγαμηνές που υπολόγιζε αν διέγραφε το Σημιτικό παρελθόν του. Ένα παράλυτο ΠΑΣΟΚ αντί να παραλύει τον κόσμο που αγωνίζεται, τον αποδεσμεύει. Αυτό το καταγράφουν «μεγαλοπρεπώς» οι δημοσκοπήσεις και πρέπει να είναι κάποιος τυφλός για μην καταλαβαίνει οτι αυτή η αποδέσμευση μεταφέρεται και μέσα στους χώρους δουλειάς και σπουδών.

Η Αριστερά έχει μπροστά της δυνατότητες και ευκαιρίες, αρκεί να αποδείξει οτι δεν ενδίδει στις πιέσεις αυτών που φοβούνται τον αυθορμητισμό και το δυναμισμό μιας οργισμένης εργατικής τάξης. Πρέπει να τρέχει να προσφέρει τη στήριξη της στα πρωτοπόρα κομμάτια της νεολαίας που δίνουν τις μάχες της Παιδείας και στις εργατικές ανταρσίες που κυοφορούνται μέσα στα πιο δυνατά συνδικάτα, καθώς αντιμετωπίζουν τις θύελλες της κρίσης. Το φθινόπωρο που θα ακολουθήσει έχει τις δυνατότητες να είναι πραγματικά καυτό, όπως τα φθινόπωρα που ακολούθησαν τον Μάη του '68 πριν 40 χρόνια. Η αντικαπιταλιστική Αριστερά που συνεχίζει στο δρόμο του Μάη, οι δυνάμεις του ΣΕΚ και της ΕΝ.ΑΝΤΙ.Α έχουν έναν ξεχωριστό ρόλο να παίξουν σ' αυτή την προσπάθεια.

Από πού βγαίνει το κέρδος

Η Νάστια Καλλινίκου, η συντρόφισα που χάσαμε ξαφνικά στις άρχες Ιούνη, είναι γνωστή στους αναγνώστες του περιοδικού. Τρεις βδομάδες πριν το θάνατό της ήταν εισηγήτρια στον Μαρξισμό 2008 στην πρώτη συζήτηση του κύκλου για την Οικονομική θεωρία του Μαρξ. Το κείμενο αυτό στηρίχτηκε στην εισήγησή της και αποτελεί ένα μικρό φόρο τιμής στη μνήμη της

Η θεωρία της αξίας λέει ότι τα προϊόντα ανταλλάσσονται μεταξύ τους ανάλογα με την εργασία που χρειάστηκε για να παραχθούν. Σ' αυτό το αξίωμα στηρίζεται η οικονομική θεωρία του Μαρξ που εξηγεί γιατί το κέρδος βγαίνει από την εκμετάλλευση των εργατών. Επίσης σημαντικό είναι ότι με βάση αυτή τη θεωρία δείχνει ο Μαρξ ότι ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα καταδικασμένο να πέφτει σε κρίσεις που όσο γερνάει το σύστημα γίνονται όλο και πιο καταστροφικές και πιο επικίνδυνες.

Να δούμε πώς καθορίζονται οι τιμές των προϊόντων γιατί ένα πακέτο τσιγάρα κάνει για παράδειγμα 2 ευρώ και ένα αυτοκίνητο 10.000 ευρώ, το ένα είναι πέντε χιλιάδες φορές ακριβότερο από το άλλο. Αυτή είναι η ανταλλακτική αξία των προϊόντων, η αξία δηλαδή με βάση την οποία αγοράζεται και πουλιέται ένα προϊόν. Από την άλλη κάθε προϊόν έχει και μια αξία χρήσης, ικανοποιεί μια ανθρώπινη ανάγκη. Η ανταλλακτική αξία ενός προϊόντος δεν έχει να κάνει με το πόσο χρήσιμο είναι. Ας σκεφτούμε ότι το πιο «χρήσιμο» πράγμα που χρειάζεται για να επιβιώσει ένας άνθρωπος είναι ο αέρας, ο οποίος είναι δωρεάν ενώ το διαμάντι που έχει πολύ μικρή αξία χρήσης είναι πανάκριβο.

Άρα δεν είναι αξία χρήσης αυτό που καθορίζει την ανταλλακτική αξία ενός προϊόντος. Οι αστοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι αυτή καθορίζεται από τη προσφορά και τη ζήτηση. Αυτός ο «νόμος» λέει ότι όσο πιο φτηνό είναι ένα προϊόν τόσο πιο πολλοί άνθρωποι θα θέλουν να το αγοράσουν και όσο πιο ακριβό είναι, τόσο περισσότεροι παραγωγοί θα είναι πρόθυμοι να το παραγάγουν. Με βάση αυτά τα δυο, φτιάχνουν δυο καμπύλες που όταν συναντιούνται, το σημείο εκείνο είναι η τιμή που θα πουληθεί το προϊόν. Αυτή η θεωρία δεν εξηγεί, όμως, γιατί υπάρχουν ανάγκες εκατομμυρίων ανθρώπων που δεν ικανοποιούνται. Μπορεί εκατομμύρια άνθρωποι να μην έχουν νερό και την ίδια στιγμή κάποιος άλλος να χτίζει μια βίλα δισεκατομμυρίων. Ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης μπορεί να είναι χρήσιμος για να δούμε τις διακυμάνσεις των προϊόντων, διακυμάνσεις όμως που περιστρέφονται γύρω από μια «τιμή» που πρέπει να την καθορίσουμε διαφορετικά την προέλευσή της. Για να θυμίσω το προηγούμενο παράδειγμα, όσο και να πέσει η ζήτηση για αυτοκίνητα, ποτέ η τιμή τους δεν θα φτάσει όσο ενός πακέτου τσιγάρα.

Οι σύγχρονοι αστοί οικονομολόγοι δεν μπορούν να το εξηγήσουν, αλλά οι ιδρυτές της πολιτικής οικονομίας, τα κατάφερναν πολύ καλύτερα από τους σύγχρονους. Ο Ανταμ Σμιθ για παράδειγμα, ήταν αυτός που έλεγε ότι η πηγή του πλούτου είναι η ανθρώπινη εργασία. Εγραφε ότι η αξία κάθε προϊόντος είναι ο κόπος και ο χρόνος που απαιτείται για την απόκτησή του. Ακόμα καλύτερα έθεσε το ζήτημα ο Νταίηβιντ Ρικάρντο το 1817 *«η αξία ενός εμπορεύματος ή η ποσότητα ενός εμπορεύματος με το οποίο πρόκειται να ανταλλαγεί βασίζεται στη ποσότητα της εργασίας που είναι αναγκαία για την παραγωγή του»*. Δηλαδή, ένα αυτοκίνητο πουλιέται πέντε χιλιάδες φορές περισσότερο από ένα πακέτο τσιγάρα επειδή χρειάζεται πέντε χιλιάδες φορές περισσότερος χρόνος για να παραχθεί.

Εστω ότι ένας ξυλουργός χρειάζεται τέσσερις ώρες για να φτιάξει ένα τραπέζι και ένας ράφτης δυο ώρες για να ράψει ένα πουκάμισο. Το τραπέζι έχει την αξία δυο πουκαμίσων. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι όσο πιο πολύ χρόνο χρειάζεται κάποιος να φτιάξει ένα τραπέζι τόσο πιο ακριβά θα το πουλήσει: για έναν ξυλουργό μπορεί να σημαίνει δυο ώρες δουλειά, σε εμένα μπορεί να πάρει δέκα και περισσότερες ώρες. Αρα για να ορίσουμε την αξία ενός προϊόντος δεν θα «μετρήσουμε» τη συγκεκριμένη εργασία που έχει βάλει ένα συγκεκριμένο άτομο για να κατασκευάσει κάτι, αλλά πόσο χρόνο χρειάζεται σήμερα με τη συγκεκριμένη τεχνολογία κλπ, με τη μέση επιδεξιότητα που υπάρχει σε ένα εργοστάσιο επίπλων κλπ. τον *«ελάχιστο κοινωνικά αναγκαίο χρόνο εργασίας»* για την παραγωγή του. Και προφανώς τον χρόνο της τελικής συναρμολόγησής του αλλά και το χρόνο για να χτιστούν τα εργοστάσια τα μηχανήματα, της μεταφοράς.

Την εργασιακή θεωρία της αξίας χρησιμοποίησε ο Μαρξ ως βάση για την ανάλυση του καπιταλισμού. Ο Ρικάρντο ήταν ένας αστός οικονομολόγος, προοδευτικός μεν για την εποχή του, αλλά που θεωρούσε τον καπιταλισμό ως ένα σύστημα δεδομένο. Ο Μαρξ ξεκίναγε από διαφορετική αφετηρία. Επεδίωκε να κατανοήσει τον καπιταλισμό ως μια ιστορική μορφή οργάνωσης της κοινωνίας, να καταλάβει τι διαφορές είχε από τις προηγούμενες κοινωνίες και ποιες είναι οι τάσεις που μπορούν να οδηγήσουν στον επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας.

Σε όλες τις κοινωνίες πριν τον καπιταλισμό, ο σκοπός της εργασίας ήταν η άμεση ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών. Στις πρωτόγονες κομμουνιστικές κοινωνίες, οι άνθρωποι μάζευαν τρόφιμα, κυνήγι κλπ και τα μοίραζαν ανάλογα με τις ανάγκες τους, ότι «παρήγαγαν» το κατανάλωναν. Αλλά ακόμα και στις ταξικές κοινωνίες, όπως στη φεουδαρχία, οι αγρότες δουλεύανε στα δικά τους χωράφια για να καλύψουν τις ανάγκες τους και κάποιες μέρες δουλεύανε στα χωράφια του φεουδάρχη. Αυτό δεν ισχύει στον καπιταλισμό. Ένα μικρό μέρος της παραγωγής προορίζεται για άμεση χρήση. Οι εργάτες δεν κατασκευάζουν αυτοκίνητα για να τα φάνε ούτε για να τα οδηγήσει ο εργοστασιάρχης. Παράγουν αυτοκίνητα για να μπορεί ο εργοστασιάρχης να τα πουλήσει στην αγορά. Τα αγαθά είναι εμπορεύματα τα οποία πρέπει να ανταλλαγούν με χρήμα ώστε οι παραγωγοί να έχουν κάποιο όφελος από την εργασία τους. Εχουμε δηλαδή το εξής παράδοξο: τα αγαθά για να ικανοποιήσουν ανάγκες για να γίνουν αξίες χρή-

Γραμμή παραγωγής σε αυτοκινητοβιομηχανία των ΗΠΑ

σης, θα πρέπει να ανταλλαγούν με χρήμα που με τη σειρά του πρέπει να ανταλλαγεί με άλλα αγαθά, να γίνουν δηλαδή ανταλλακτικές αξίες. Μ' αυτή τη διαδικασία η εργασία του κάθε ανθρώπου συνδέεται με την εργασία εκατομμυρίων άλλων ανθρώπων σε ένα παγκόσμιο σύστημα. Ένα αυτοκίνητο μπορεί να έχει σίδερο από τη Βολιβία, να κατασκευάστηκε στη Γερμανία, να φοράμε μπλουζάκια από τις Φιλιππίνες ή παπούτσια από την Κίνα.

Ετσι οι σχέσεις μεταξύ ανθρώπων, μέσα στον καπιταλισμό μεταμφιέζονται σε σχέσεις μεταξύ πραγμάτων –μεταξύ των προϊόντων της εργασίας. Που επειδή οι εργάτες δεν έχουν κανέναν έλεγχο πάνω στη δουλειά τους, στο τι παράγουν και γιατί, έρχονται να τους στοιχειώσουν σαν κάτι ακατανόητο και ξένο. Αυτό που ο Μαρξ ανέλυε στο «Κεφάλαιο» ως *«φετιχισμό του εμπορεύματος»*.

Τότε από πού βγαίνει το κέρδος; Μήπως κάποιοι καπιταλιστές βρίσκουν ένα τρόπο να πουλάνε τα προϊόντα τους ακριβότερα από την αξία τους; Αν αυτό ήταν ο κανόνας, τότε αυτό που θα κέρδιζε ένας καπιταλιστής θα το έχανε από την κλοπή που θα του έκανε ένας άλλος πχ προμηθευτής του στην αγορά. Οι αστοί οικονομολόγοι λένε ότι το κέρδος είναι η αμοιβή του κεφαλαίου, του ενός από τους «συντελεστές της παραγωγής», βάζει τα μηχανήματα, τα χρήματα, τη γη, τα ακίνητα για να ξεκινήσει η παραγωγή. Όμως, τα μηχανήματα, τα κτίρια είναι προϊόν της εργασίας των εργατών δεν πέφτουν από τον ουρανό. Ούτε τα μηχανήματα παράγουν από μόνα τους αξία. Ο Μαρξ έλεγε ότι τα μηχανήματα ενσωματώνουν αξία που έχει παράγει η ζωντανή εργασία των εργατών, είναι «νεκρή εργασία». Αυτό που παράγει αξία είναι η «ζωντανή εργασία» των εργατών κι όχι η «νεκρή εργασία» που είναι ενσωματωμένη στα μηχανήματα.

Αυτό που έδειξε ο Μαρξ είναι ότι η πηγή των κερδών του καπιταλιστών είναι η απόσπαση ενός τμήματος της εργασίας των εργατών. Πώς γίνεται αυτό; Για να επιβιώσει ο εργάτης στον καπιταλισμό πρέπει να δουλέψει σε ένα καπιταλιστή, δηλαδή να του πουλήσει την εργατική του δύναμη. Ο εργάτης δεν πουλάει την εργασία του, πουλάει την ικανότητά του να παράγει, την εργατική του δύναμη. Όπως και για όλα τα εμπορεύματα στον καπιταλισμό, η αξία της εργατικής δύναμης καθορίζεται από τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο για την αναπαραγωγή της. Για να δουλέψει ένας εργάτης θα πρέπει να φάει, να ντυθεί, να έχει κάποια μόρφωση, ένα επίπεδο υγείας, κάποιο ελεύθερο χρόνο, χρόνο και χρήμα για να μεγαλώσει η επόμενη γενιά των εργατών κλπ. Αυτά κι άλλα καθορίζουν την ανταλλακτική αξία της εργατικής δύναμης. Οσο για την αξία χρήσης της, που έχει όπως και τα άλλα εμπορεύματα, είναι η δυνατότητά της να τη χρησιμοποιεί ο καπιταλιστής για να βάζει μπροστά τη παραγωγή και τη μεταφορά των προϊόντων, για να βγάλει κέρδος στο τέλος.

Η αξία της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης μπορεί να είναι τρεις τέσσερις ώρες την ημέρα, αλλά ο εργάτης δουλεύει πχ οχτώ ώρες στον καπιταλιστή. Αυτή η διαφορά που προκύπτει ανάμεσα στα δυο αυτά πράγματα, την ονόμασε ο Μαρξ υπεραξία. Για να καταλάβουμε για τι μεγέθη μιλάμε, έχει υπολογιστεί ότι για να κατασκευαστεί σήμερα ένα αυτοκίνητο, χρειάζεται μέσος όρος εργασίας δυοτριών ημερών αλλά ο εργάτης για να αγοράσει αυτό το αυτοκίνητο χρειάζεται να δουλέψει δέκα χρόνια. Βλέπουμε λοιπόν, ότι σε αντίθεση με τις προηγούμενες ταξικές εκμεταλλευτικές κοινωνίες, η εκμετάλλευση στον καπιταλισμό είναι πολύ καλά κρυμμένη. Μας λένε ότι ο εργάτης πληρώνεται για την εργασία του, αλλά στην πραγματικότητα δεν αμοίβεται με βάση την αξία που παράγει, αλλά με βάση την εργατική του δύναμη.

Γι' αυτό η μεγαλύτερη απατεωνιά είναι όταν μας λένε ότι στον καπιταλισμό είμαστε όλοι ελεύθεροι. Αν δεν πουλήσουν την εργατική τους δύναμη οι εργάτες, τη μόνη άλλη επιλογή που έχουν είναι να πεθάνουν από τη πείνα. Ετσι κι αλλιώς στην αυγή του καπιταλισμού η διαδικασία απόσπασης των παραγωγών από τη γη και τα εργαλεία τους ήταν μια πολύ βίαιη και αιματηρή διαδικασία, αυτό που ο Μαρξ ονόμασε περίοδο της *«πρωταρχικής συσσώρευσης του κεφαλαίου»*.

Η μεγαλύτερη απόδειξη ότι ισχύει η εργασιακή θεωρία της αξίας του Μαρξ είναι οι κρίσεις στον καπιταλισμό. Ο Μαρξ εξηγεί πως οι καπιταλιστές μέσα από τον ανταγωνισμό μεταξύ τους, συσσωρεύουν όλο και περισσότερο «νεκρή εργασία» σε σχέση με τη «ζωντανή» και με αυτό τον τρόπο υποσκάπτουν την ίδια τη πηγή των κερδών τους.

Δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνική δικαιοσύνη μέσα στον καπιταλισμό. Μπορούμε να παλεύουμε και να καλυτερεύουμε τη ζωή μας –κατακτώντας καλύτερους μισθούς, λιγότερες ώρες εργασίας, όμως το μόνο που καταφέρνουμε τελικά έτσι είναι να περιορίζουμε το βαθμό της εκμετάλλευσης. Για να απαλλαγούμε από αυτή την αλυσίδα πρέπει να απαλλαγούμε οριστικά από το καπιταλιστικό σύστημα. Να το αντικαταστήσουμε με μια κοινωνία που οι άνθρωποι θα αποφασίζουν συλλογικά τι θα παράγουν και πώς, όπου η τεχνολογία θα είναι μέσο για την ικανοποίηση των αναγκών και όχι τρόπος να αυξηθεί η εκμετάλλευση όπως είναι σήμερα, και η εργασία να είναι μέσο για την προσωπική και συλλογική ανάπτυξη του ανθρώπου.

Για μια κοινωνία χωρίς φυλακές

Ολο το κατασταλτικό κύκλωμα σήμερα (αστυνομία, δικαιοσύνη, φυλακές) βρίσκεται σε διέγερση αλλά και κρίση. Η Ευα Τζένου και ο Μπάμπης Κουρουνδής αναλύουν τις αιτίες και προτείνουν ριζικές λύσεις

Ευα Τζενου
εκπαιδευτικός:

Τα τελευταία χρόνια, η άθλια κατάσταση που επικρατεί στις ελληνικες φυλακές, γίνεται όλο και πιο γνωστή και διαπιστώνεται και από φορείς, όπως η επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, η Διεθνής Αμνηστία, ο Συνήγορος του Πολίτη. Όλοι μιλούν για τα βασανιστήρια και τις απάνθρωπες συνθήκες που επικρατούν και καλούν την κυβέρνηση να πάρει μέτρα για τους υπεράριθμους τροφίμους και τις κακές συνθήκες.

Η κατάσταση όμως χειροτερεύει διαρκώς. Οι κρατούμενοι αυτή τη στιγμή έχουν φτάσει τους 12.000 σε φυλακές χωρητικότητας 4.500 θέσεων. Οι λύσεις που προτείνονταν τα τελευταία χρόνια από τις κυβέρνησεις του Σημίτη και του Καραμανλή ήταν η ανεγερση νέων φυλακών κάτι που ως ένα βαθμό έγινε αλλά δεν έλυσε κανένα προβλημα, καθώς οι κρατούμενοι σχεδόν κάθε χρόνο αυξάνονται κατά 1.000 άτομα. Πρόκειται για μια κατάσταση που μοιάζει εξωτερικά να είναι εντελώς ανακόλουθη, αν συγκριθεί με τα μειωμένα ποσοστά της εγληματικότητας.

Δυστυχώς όμως αυτή η κατάσταση δεν είναι ανακόλουθη για τις πολιτικές που ακολουθούνται. Η ραγδαία αύξηση των κρατουμένων μπορεί να εξηγηθεί από την αύξηση της πολιτικής της καταστολής, και πιο συγκεκριμένα του αριθμού των αστυνομικών, των περιπολιών και των επιχειρήσεων σκούπας σε βάρος των μεταναστών. Ένας δεύτερος λόγος είναι η υιοθέτηση αυστηρότερης νομοθεσίας, η αύξηση του ορίου για την υποχρεωτική έκτιση της ποινής για όσους καταδικάζονται για υποθεσεις ναρκωτικών καθώς από τα 3/5 που ίσχυε πήγε στα 4/5. Η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο χρονο αναμονής για την εκδίκαση των υποθεσεων υποδίκιας, η οποία φτάνει τους 18 μήνες. Παλαιότερα υπήρχαν θεσμοί εναλλακτικής έκτισης της ποινής οι οποίοι όμως υπολειτουργούν, αφού ουδέποτε δόθηκαν τα κονδύλια για να μπουν σε εφαρμογή.

Αν αναζητήσει να βρει κανείς ποια είναι η κοινωνική σύνθεση των ανθρώπων που φυλακίζονται και στιγματίζονται ως εγκληματίες, διαπιστώνει τα εξής: Γύρω στο 50% των κρατουμένων είναι παραβάτες του νόμου περί ναρκωτικών. Στην πλειοψηφία τους είναι χρήστες που δεν έχουν τη δυνατότητα να εξαγοράσουν την ποινή τους ή παραβάτες για μικροαδικήματα, που για να εξασφαλίσουν τη δόση τους διακινούν μικροποσότητες ναρκωτικών. Γύρω στο 45% είναι μετανάστες που πολλοί από αυτούς φυλακίζονται, γιατί δεν έχουν χαρτιά και περιμένουν την απελασή τους, είναι τσιγγάνοι και ένα τεράστιο ποσοστό της τάξεως του 30% είναι απλώς υπόδικοι που περιμένουν να δικαστούν εως και 18 μήνες, μέχρι να αποφυλακιστούν. Κοινές κοινωνικές συνισταμένες όλου αυτού του πληθυσμού, που αποτελεί τη συντριπτική πλειοψηφία των φυλακισμένων είναι η φτώχεια, η ανεργία, η κοινωνική περιθωριοποίηση, ο αναλφαβητισμός. Το ποινικό σύστημα τιμωρεί τα πιο καταπιεσμένα κομμάτια της εργατικής τάξης.

Η πραγματικότητα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι κρατούμενοι είναι απάνθρωπη. Μια από τις πιο διαδεδομένες πρακτικές πειθαρχίας της αστυνομίας και των σωφρονιστικών υπαλλήλων εξακολουθούν να είναι οι ξυλοδαρμοί. Οι κρατούμενοι, περνούν ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στα κρατητήρια, λόγω της υπερφόρτωσης των φυλακών. Εκεί οι κρατούμενοι πρέπει να εξασφαλίσουν μόνοι τους τη διατροφή τους, δεν έχουν τη δυνατότητα προαυλισμού, δεν έχουν κρεβάτια, δεν τηρείται κανένας κανόνας υγιεινής. Δεν είναι τυχαίο ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτοκτονιών συντελείται εκεί μέσα.

Αλλά και στη συνέχεια, η καθημερινότητα στη φυλακή δεν είναι πιο εύκολη. Οι κρατούμενοι είναι στοιβαγμένοι σε κελιά, πολλοί περισσότεροι από τη χωρητικότητα τους. Ο μόνος χώρος κίνησης κάθε ανθρώπου μέσα σε αυτά το μεγαλύτερο χρόνο του εικοσιτετραώρου είναι το κρεβάτι του. Ακόμα και η τουαλέτα βρίσκεται στον ίδιο χώρο, στην καλύτερη των περιπτώσεων ως μικρό χωριστό δωμάτιο. Συνθήκες υγιεινής ουσιαστικά δεν υπάρχουν, αφού εντελώς υποκριτικά απαγορεύεται για λόγους ασφαλείας των κρατουμένων η χρήση απορρυπαντικών. Το αποτέλεσμα είναι πολλές ασθένειες, όπως η ηπατίτιδα να προσβάλουν το σύνολο των κρατουμένων.

Και ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των έγκλειστων είναι φτωχοί, άνεργοι οι ίδιοι και οι οικογένειες τους και βέβαια εκεί μέσα στερούνται του δικαιώματος της εργασίας, για να επιβιώσουν χρειάζεται οι ίδιοι να εξασφαλίσουν για τον εαυτό τους την κάλυψη ορισμένων βασικών αναγκών, όπως χαρτί τουαλέτας, σαπούνι, ρούχα, σεντόνια κ.α. Επίσης, δεν υπάρχει ιατρική περίθαλψη για τους κρατούμενους. Τα επείγοντα περιστατικά, αν τα προλάβουν και αν υπάρχει η υπηρεσία να τα μετάγει σε κάποιο νοσοκομείο, έχουν κάποια νοσοκομειακή φροντίδα. Δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για τη συστηματική πρόληψη και φροντίδα των ασθενών κρατουμένων. Ακόμα και το δικαίωμα στη μόρφωση παρόλο που υπάρχουν χιλιάδες ανήλικοι το στερούνται, αφού από τις 53 φυλακές σχολεία υπάρχουν μόνο σε 4.

Οι κρατούμενοι συνειδητοποιούν, ότι το κράτος, οι νόμοι, τα δικαστήρια είναι ταξικά προσδιορισμένοι, καθώς δεν βλέπουν ποτέ φυλακισμένους ανάμεσα τους, τους μεγαλέμπορους των ναρκωτικών, πλούσιους, τους εργοδότες που ευθύνονται για τα χιλιάδες εργατικά ατυχήματα, τους κερδοσκόπους και υπεύθυνους για σωρεία οικονομικών σκανδάλων. Αντίθετα βλέπουν τους δικαστές να εξαντλούν όλη την αυστηρότητά τους για παραδειγματισμό στις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα τεράστια προβλήματα ένας τρόπος είναι η μεί-

ωση των ποινών και των κρατουμένων. Η αποποινικοποίηση των ναρκωτικών θα ήταν σωτήρια, όπως και η νομιμοποίηση των μεταναστών. Αλλά ακόμα και όλα αυτά τα βήματα δεν θα έλυναν το πρόβλημα στη ρίζα του. Η δικαιοσύνη όπως και όλοι οι κρατικοί θεσμοί είναι ταξικοί. Μια σοσιαλιστική κοινωνία που θα βάλει τους ανθρώπους πάνω από τα κέρδη και δεν θα βασίζεται στην εκμετάλλευση, μπορεί να αντιμετωπίσει τις ρίζες της εγκληματικότητας και τα δεινά της φυλάκισης, βάζοντας σαν στόχο να καταργήσει τα ταξικά δικαστήρια και τις φυλακές. Μια κοινωνία που αντί για φυλακές χτίζει σχολεία, καταπολεμά την ανεργία, περιθάλπει τους εργαζομένους και δημιουργεί τις προϋποθέσεις να ζουν όλοι οι άνθρωποι σε μια κοινωνία πραγματικής ισότητας και δικαιοσύνης, μπορεί να αντιμετωπίσει τις συνθήκες που γεννούν την εγκληματικότητα.

Είναι χαρακτηριστικά δυο ιστορικά παραδείγματα για το πως αντιμετωπίστηκαν σε επαναστατατικές περιόδους οι φυλακισμένοι. Αυτή η παράμετρος είναι σημαντική γιατί αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη για την ποιότητα της σοσιαλιστικής κοινωνίας που διεκδικήθηκε και διεκδικούμε και εμείς να φτιάξουμε, και η οποία θέλουμε να βασίζεται στην οργάνωση και την αλληλεγγύη των ανθρώπων από τα κάτω: Το 1871 στην παρισινή κομμούνα όταν η εργατική τάξη πήρε τα πράγματα στα χέρια της για πρώτη φορά, έχτισε στο Παρίσι, καταργώντας την αστυνομία και καίγοντας δημόσια τη λαιμητόμο, μια κοινωνία πραγματικής ασφάλειας. Για πρώτη φορά οι δρόμοι του Παρισιού ήταν πραγματικά ασφαλείς, και είχαν μειωθεί κατακόρυφα οι κλοπές και οι ληστείες και όλα αυτά χωρίς αστυνομία. Ο Μαρξ περιέγραφε την κατάσταση λέγοντας χαρακτηριστικά ότι *«φαίνεται σα να τράβηξε μαζί της η αστυνομία στις Βερσαλλίες όλους τους συντηρητικούς φίλους της»*.

Το δεύτερο παράδειγμα έρχεται από τη Ρωσική Επανάσταση. Λίγους μήνες μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση καταργήθηκε η ποινική νομοθεσία που ίσχυε, όπως η απομόνωση και τα ισόβια αλλά προχώρησε και παραπέρα. Ο Γκράμσι περιγράφοντας τη ρωσική επανάσταση υπογραμμίζει ότι οι Ρώσοι επαναστάτες άνοιξαν τις φύλακες όχι μόνο για τους πολιτικούς κατάδικους αλλά και τους κατάδικους για ποινικά αδικήματα. Αυτοί οι κατάδικοι μαζεύονταν στην αυλή των φυλακών και εθελοντικά ορκίζονταν να γίνουν τίμιοι και να βάλουν σαν σκοπό να ζήσουν με την εργασία τους. Αυτήν την είδηση θεωρεί πιο σημαντική για τους σκοπούς της σοσιαλιστικής επανάστασης ακόμα και από την είδηση της αποπομπής του Τσάρου. Γιατί ο τσάρος θα είχε αποπεμφθεί ακόμα και από τους αστούς. *«Αλλά για τους αστούς, αυτοί οι κατάδικοι θα ήταν πάντα οι εχθροί της δικής τους τάξης πραγμάτων, αυτοί που ύπουλα θα υπέσκαπταν τον πλούτο τους. Οι επαναστάτες δεν φοβήθηκαν να αφήσουν ελεύθερους αυτούς που η αστική δικαιοσύνη στιγμάτισε και η αστική επιστήμη ταξινόμησε σε διάφορους τύπους εγκληματιών.»*

Διαδήλωση ενάντια στους θανάτους κρατουμένων στην Καλλιθέα το 2007

Μπάμπης Κουρουνδής

δικηγόρος, μέλος της Εναλλακτικής Πρωτοβουλίας Δικηγόρων Θεσ/νίκης:

Την τελευταία περίοδο παρακολουθούμε μία ένταση της καταστολής σε όλα τα επίπεδα. Πριν μερικά χρόνια υπήρχαν οι δίκες-παρωδία για την 17 Ν και ΕΛΑ και οι 'τρομονόμοι', οι οποίοι αυταρχικοποίησαν το νομοθετικό πλαίσιο. Ακολούθησαν οι απαγωγές των Πακιστανών και οι επανειλημμένες αστυνομικές επιθέσεις στο φοιτητικό κίνημα. Πρόσφατα όμως, είδαμε στους αγώνες ενάντια στο ασφαλιστικό και τις ιδιωτικοποιήσεις να υπάρχει μια κλιμάκωση της πολιτικής καταστολής απέναντι στην ίδια την εργατική τάξη.

Πρόκειται για δύο διαφορετικές όψεις του ίδιου αυταρχισμού. Πρώτα απ' όλα, πρόκειται για νομοθετικό αυταρχισμό. Έτσι, ενώ το άρθρο 16 του Συντάγματος, το οποίο βρίσκεται σε πλήρη ισχύ, προβλέπει ότι υπάρχει δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, παρόλα αυτά ψηφίζεται νόμος που κατοχυρώνει τα δίδακτρα στα μεταπτυχιακά. Άλλωστε, την ίδια την αποτυχία αναθεώρησης του άρθρου 16 ο Υπουργός Παιδείας δήλωσε ότι θα την παρακάμψει μέσω της ... «διασταλτικής ερμηνείας του». Επιπλέον, ο νόμος Πετραλιά για το ασφαλιστικό περιέχει μια σειρά από αντισυνταγματικές διατάξεις που προβλέπουν την διάλυση σωματείων ενώ η σύσταση και η ύπαρξή τους κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα με βάση την ελευθερία της συνένωσης. Ενδεικτικό επίσης παράδειγμα είναι ότι στο νέο Πτωχευτικό Κώδικα πλήττεται ανεπανόρθωτα η κατά προτεραιότητα ικανοποίηση των εργαζόμενων σε επιχειρήσεις που πτωχεύουν, ενώ κατοχυρώνονται ακόμα περισσότερο οι απαιτήσεις των τραπεζών. Είναι σαφές ότι η Νέα Δημοκρατία είναι αποφασισμένη να συνεχίσει τη νεοφιλελεύθερη πολιτική της ενίσχυσης των τραπεζών και των εργοδοτικών συμφερόντων με κάθε κόστος.

Εκτός από τον νομοθετικό αυταρχισμό, υπάρχει μια ένταση και του δικαστικού αυταρχισμού. Όχι μόνο υπήρξαν κινητοποιήσεις, όπως των εργαζόμενων στα λιμάνια, που κρίθηκαν παράνομες και καταχρηστικές, αλλά ο εισαγγελέας που παρενέβη στην απεργία της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ ανέφερε για πρώτη φορά στα ελληνικά δικαστικά χρονικά στην αναφορά του ότι: *«οι απεργοί δε θα είναι πλέον ανεύθυνοι για καταβολή αποζημιώσεων στους ζημιωθέντες»*(!) καθώς και ότι : *«οι ακραίες συμπεριφορές εκδηλώνουν έλλειψη κοινωνικής αλληλεγγύης, η ύπαρξη της οποίας αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την πρόοδο αλλά και την επιβίωση των κοινωνιών»*[1] (η κατηγορία απευθύνεται βέβαια στους απεργούς, όχι στη διοίκηση της ΔΕΗ...). Έφτασαν στο σημείο να αρχειοθετήσουν την υπόθεση των υποκλοπών θύμα των οποίων δεν ήταν μόνο ο Γιάννης Σηφακάκης, συντονιστής της Συμμαχίας Σταματήστε τον Πόλεμο και άλλοι ακτιβιστές, αλλά υποτίθεται και ο ίδιος ο Καραμανλής. Ανάλογο «κουκούλωμα» γίνεται

και στην υπόθεση Siemens. Ο δικαστικός αυταρχισμός εκδηλώθηκε μάλιστα απέναντι και στους αγώνες των δικηγόρων. Κατά τη διάρκεια των αποχών για το ασφαλιστικό στο Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης υπήρξαν δικαστές οι οποίοι επέμεναν να δικάσουν μολονότι με τις αποχές μας του 1992, έχουμε κατακτήσει βάσει του άρθρου 349 παρ. 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας να θεωρείται η αποχή των δικηγόρων ως σπουδαίος λόγος αναβολής της δίκης.

Μια κυβέρνηση όμως η οποία ασκεί την εξουσία της στηριζόμενη στα δικαστήρια και τα ΜΑΤ σημαίνει ότι έχει χάσει την επαφή της με τον κόσμο και τη δυνατότητα να κερδίζει συναινέσεις για την πολιτική της. Η Νέα Δημοκρατία δεν κρύβει πλέον το θατσερικό της πρόσωπο: σιδερένια πυγμή για τους από κάτω, προνόμια στους από πάνω.

Απέναντι σε όλα αυτά, η απάντηση της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης είναι συνήθως το αίτημα να διαφυλαχθεί η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης από τις κυβερνητικές παρεμβάσεις. Κι αν αυτό είναι αναμενόμενο από ένα ΠΑΣΟΚ που όταν ήταν κυβέρνηση δε λειτουργούσε και πολύ διαφορετικά από τη ΝΔ, είναι σίγουρα δυσάρεστες τοποθετήσεις σαν αυτή του Α. Σκυλλάκου, βουλευτή του ΚΚΕ, στη συζήτηση του νομοσχεδίου για την επιθεώρηση των δικαστηρίων και των δικαστών: *«Φοβάμαι ότι οι ρυθμίσεις για την αξιολόγηση δεν αντιμετωπίζουν την διαφθορά. Σε πολλές συνελεύσεις δικαστικών σάς έχω πει να μην χρησιμοποιηθούν οι αλλαγές στην επιθεώρηση στο όνομα της αντιμετώπισης της διαφθοράς κατά τρόπο που να περιορίζουν την προσωπική σας ανεξαρτησία. Εμείς εκτιμούμε σαν ΚΚΕ ότι χειροτερεύει η κατάσταση όσον αφορά την ανεξαρτησία των δικαστών με αυτό το νομοσχέδιο...»*[2] . Αυτή είναι η απάντηση του ΚΚΕ και είναι πασίγνωστο ότι παρόμοια και ακόμα πιο «θεσμικά υπεύθυνη» είναι και η απάντηση του ΣΥΝ.

Κι όμως, «ανεξαρτησία των δικαστών» σημαίνει ακόμα μεγαλύτερη αυθαιρεσία: Στην περίοδο του παραδικαστικού κυκλώματος υπήρχε μια μεγάλη επίθεση, όπως την αντιλαμβάνονταν οι δικαστές, απέναντι στους ίδιους. Εκείνοι που πλήρωσαν το μάρμαρο ήταν οι κατηγορούμενοι. Το περιοδικό του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης αναφέρει τελείως ενδεικτικά: *«13 χρόνια χωρίς κανένα ελαφρυντικό επέβαλε σε 20χρονο δράστη το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών για κλοπή μιας τσάντας και 2 κινητών. Οπως αναφέρει το σχετικό ρεπορταζ, στο δικαστήριο εμφανίστηκε η παθούσα, δηλαδή το θύμα της κλοπής, και ζήτησε να μην τιμωρηθεί ο κατηγορούμενος»*. Αντίθετα, κανένας δικαστής δεν είχε πρόβλημα ποτέ επειδή ήταν πολύ αυστηρός.

Ο Σανιδάς (δεξιά στην φωτό) με τον Πατριάρχη και τον επιχειρηματία Θ. Αγγελόπουλο

Αξίζει όμως να δούμε το πράγμα και πιο γενικά για να μη θεωρηθεί ότι πρόκειται απλώς για κακές εξαιρέσεις. Οι αστοί επαναστάτες το 18ο αιώνα, όταν προσπαθούσαν να γκρεμίσουν το φεουδαρχικό σύστημα, διεκδικούσαν τη διάκριση των εξουσιών για να περιορίσουν τις εξουσίες του μονάρχη και επαγγέλονταν την «αιώνια δικαιοσύνη»[3] . Όμως το αποτέλεσμα ήταν η δικαιοσύνη της αστικής τάξης. Η ισότητα κατέληξε να είναι τυπική και όχι μια πραγματική κοινωνική, οικονομική και πολιτική ισότητα όπως θα έπρεπε να είναι.

Σε σχέση με αυτά, οι Ρώσοι επαναστάτες του 1917 ήταν αυτοί που κάνανε τις πιο ριζοσπαστικές τομές. Εφάρμοσαν την ενότητα νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, που ασκούνταν αδιαίρετα από τα Σοβιέτ, τα Συμβούλια των εργατών, αγροτών και στρατιωτών ενώ και οι δικαστές στα λαϊκά δικαστήρια ήταν πλέον αιρετοί και ανακλητοί.[4] Οι μπολσεβίκοι τόνιζαν διαρκώς ότι η διάκριση των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική αντιστοιχεί στην δομή του αστικού κράτους και ότι η ανεξαρτησία των δικαστών στα αστικά κράτη τους μετατρέπει απλά και μόνο σε πιο απόλυτους και αδιάλλακτους υπερασπιστές της κυρίαρχης τάξης.

Αυτό συμβαίνει μέχρι και σήμερα. Η δικαστική εξουσία είναι η πιο αυθαίρετη εξουσία, αυτή που έχει τα μεγαλύτερα στεγανά, που δεν εκλέγεται από κανέναν, που είναι μακριά από την καθημερινότητα των απλών ανθρώπων. Με άλλα λόγια, είναι βασικός μηχανισμός του σκληρού πυρήνα του αστικού κράτους, ο οποίος δεν μπορεί να μεταρρυθμιστεί αλλά μόνο να ανατραπεί.

Υπάρχουν βέβαια και αντιφάσεις που προκύπτουν μέσα σε αυτό το μηχανισμό και ιδιαίτερα σε μια περίοδο ανόδου των κινημάτων, όπως η σημερινή. Για παράδειγμα, ο πρόεδρος της Ένωσης Εισαγγελέων, Σωτήρης Μπάγιας που είπε –και αμέσως διώχθηκε πειθαρχικά- ότι δεν είναι δυνατόν να αρχειοθετούνται υποθέσεις όπως οι υποκλοπές. Το κίνημα μπορεί και πρέπει να εκμεταλλεύεται αυτού του είδους τις αντιφάσεις. Σίγουρα όμως δεν είναι αυτές στις οποίες μπορεί να βασιστεί.

Τη δύναμη να σταματήσει την καταστολή την έχει η εργατική τάξη, όχι οι μονοθεματικές καμπάνιες. Εχουμε δει πολλά παραδείγματα όπου οι εργαζόμενοι παίρνουν στα χέρια τους τη μάχη κατά της καταστολής: τους εναερίτες της ΔΕΗ όταν κατέβασαν τις κάμερες συνδέοντας έμπρακτα την πάλη ενάντια στην εκμετάλλευση με την πάλη ενάντια στην καταστολή, τους εργαζόμενους στα λιμάνια, στην Τράπεζα της Ελλάδος να συγκρούονται με την αστυνομία έξω από τα δικαστήρια και να καταγγέλλουν το δικαστικό σύστημα.

Στο επόμενο διάστημα θα πρέπει να συνεχίσουμε να είμαστε στην πρώτη γραμμή για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών μας. Ο ορίζοντάς μας, ωστόσο, πρέπει να πηγαίνει πολύ πιο πέρα. Να φτάνει μέχρι την ανατροπή του συστήματος με την διάλυση των θεσμών του αστικού κράτους και τη δημιουργία ενός εργατικού κράτους, το οποίο, ακριβώς επειδή θα είναι εργατικό, δεν θα βασίζεται στην καταστολή αλλά στην άμεση δημοκρατία των παραγωγών.

1. Παρατίθενται αυτολεξεί σε Ν. Παρασκευόπουλου, «Ο εισαγγελέας στην εποχή της παγκοσμιοποίησης», περιοδ. Ενώπιον, τ. 43, 2008, σελ. 9.

2. Βλ. Πρακτικά Ολομέλειας Βουλής 21-23/11/2007 σε περιοδ. Ενώπιον, τ. 37, 2007, σελ. 24-42.

3. Βλ. τελείως ενδεικτικά Μαρά, Ροβεσπιέρος, Σαιν Ζυστ, Κείμενα, (επιμ. Μ. Βερέτα), Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1989.

4. Βλ. Στούτσκα Π., Ο επαναστατικός ρόλος του δικαίου και του κράτους, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1989.

Κίνα

Οι αντιφάσεις της αναδυόμενης υπερδύναμης

Ο Κώστας Σαρρής αναλύει την πραγματικότητα πίσω από τους μύθους και τις υπερβολές που συνοδεύουν την εκρηκτική εμφάνιση της Κίνας στο διεθνές προσκήνιο

Η Κίνα βρίσκεται στο κέντρο των ειδήσεων το τελευταίο χρονικό διάστημα και φέτος είναι η χρονιά της για πολλούς λόγους: Είναι η χρονιά της Ολυμπιάδας του Πεκίνου. Συμπληρώνονται 30 χρόνια από τον «εκμοντερνισμό» του Τενγκ Ξιαοπίνγκ που έβαλε τις βάσεις του κινέζικου «μπουμ». Είναι η χρονιά του σεισμού που άφησε δεκάδες χιλιάδες νεκρούς κι αγνοούμενους. Αλλά και χρονιά που η πολυσυζητημένη ύφεση χτυπάει τελικά τον πλανήτη, επηρεάζοντας και την κινέζικη οικονομία.

Για αρκετά χρόνια «κινεζόφιλοι» ήταν οι Μαοϊκοί. Τώρα είναι οι νεοφιλελεύθεροι. Η Κίνα ζωγραφίζεται ως το μέλλον του καπιταλισμού στο νέο αιώνα. Αλλά αυτός ο αιώνας μπορεί να κρύβει εκπλήξεις.

Η γρήγορη οικονομική ανάπτυξη στην Κίνα (10% ετησίως τα τελευταία 30 χρόνια) έφερε μια τεράστια στροφή στη ζυγαριά της ιμπεριαλιστικής αλυσίδας.

◖ Φέτος, η οικονομία της Κίνας φιλοδοξεί να ξεπεράσει την οικονομία της Γερμανίας. Σημαίνει ότι θα γίνει η τρίτη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη μετά την Αμερική και την Ιαπωνία.

◖ Το 2008 διεκδικεί «χρυσό μετάλλιο» στις εξαγωγές. Πέρσι κατάφερε και πέρασε στη δεύτερη θέση των παγκόσμιων εξαγωγών. Υποσκέλισε τις ΗΠΑ και πλησίασε την παγκόσμια πρωταθλήτρια Γερμανία. Το 2007 οι συνολικές κινέζικες εξαγωγές έφτασαν το 1,2 τρισ. δολάρια (1,1 είναι περίπου των ΗΠΑ) όταν τον προηγούμενο χρόνο ήταν 996 δισ. δολάρια.

◖ Η Κίνα έχει μετατραπεί στο εξαγωγικό εργοστάσιο του πλανήτη. Το ποσοστό των εξαγωγών, το οποίο φεύγει από πολυεθνικές εταιρείες του εξωτερικού που έχουν στήσει κοινοπραξίες ή έχουν χτίσει εργοστάσια στην Κίνα, το 1990 ήταν 17% και τώρα προσεγγίζει το 60%.

◖ Πριν 30 χρόνια η Κίνα έκανε το 1% του παγκόσμιου εμπορίου. Τώρα είναι στην τρίτη θέση. Τα συναλλαγματικά της αποθέματα είναι τεράστια, κοντά στα 1,8 τρισ. δολάρια.

◖ Είναι πρωταθλήτρια στην παραγωγή 100 βιομηχανικών αγαθών. Τροφοδοτεί τον πλανήτη με το 50% των φωτογραφικών μηχανών, το 30% των κλιματιστικών και των τηλεοράσεων, το 25% των πλυντηρίων, το 20% των ψυγείων και στις ΗΠΑ στέλνει περίπου το 85% των ποδηλάτων και το 80% των παπουτσιών.

◖ Για να παραχθούν όλα αυτά τα προϊόντα με την προοπτική να πωληθούνε στον υπόλοιπο κόσμο, χρειάζονται πρώτες ύλες, μέταλλα, πετρέλαιο. Η Κίνα καταναλώνει περίπου το 1/5 των συνολικών βιομηχανικών μετάλλων παγκοσμίως και τεράστιες ποσότητες πετρελαίου.

◖ Το μέγεθός της φτάνει σχεδόν το 20% της οικονομίας των ΗΠΑ σε όρους «τρεχουσών συναλλαγματικών ισοτιμιών» και περίπου 60% σε όρους «εμπορευματικής αγοραστικής δύναμης».

Η ταχύτατη αυτή εξέλιξη κάνει τον Μπους και τα αφεντικά στις ΗΠΑ να τρέμουν, όχι μόνο οικονομικά αλλά πολιτικά και γεωστρατηγικά. Δεν είναι τυχαίο ότι το Πεντάγωνο σε πρόσφατη έκθεση αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Από τις μεγάλες ανερχόμενες δυνάμεις, η Κίνα έχει τη μεγαλύτερη δυνατότητα να ανταγωνιστεί στρατιωτικά τις ΗΠΑ και να αναπτύξει τεχνολογίες που μπορούν να δημιουργήσουν προβλήματα και να ξεπεράσουν με το χρόνο τα παραδοσιακά πλεονεκτήματα των ΗΠΑ στο στρατιωτικό τομέα».

Η «ανάδυση» της Κίνας αμφισβητεί τις προηγούμενες σταθερές. Τρομάζει τις ΗΠΑ που βλέπουν να «απειλείται» η ηγεμονία τους, κυρίως σε μία περίοδο που η οικονομική ύφεση χτυπάει την πόρτα των πιο αναπτυγμένων χωρών.

Ιδιότυπο Ταγκό

Μπορεί, όμως, η Κίνα να «σώσει» τον καπιταλισμό από την οικονομική κρίση;

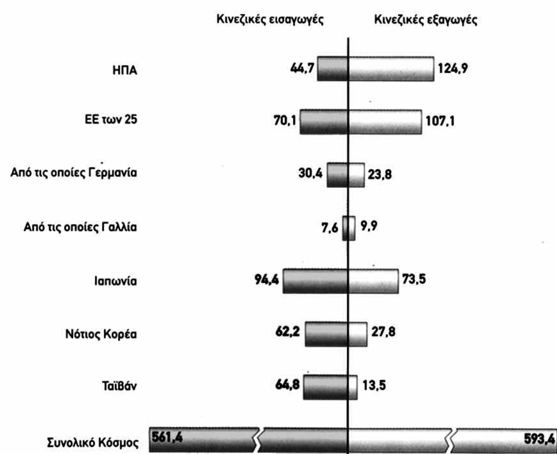
Οι εξηγήσεις που δίνουν οι αναλυτές που εκφράζουν τις κυρίαρχες απόψεις δεν διαφέρουν από παλιότερες, σε παρόμοια οικονομικά «μπουμ». Το 1968 διάφοροι οικονομολόγοι μιλούσαν για την «αέναη ανάπτυξη», τη «χρυσή εποχή του καπιταλισμού», για το τέλος της ιστορίας (που το ακούσαμε ξανά το '90), το τέλος της εργατικής τάξης -κι άλλα τέτοιου είδους στερεότυπα.

Σήμερα τα ακούμε ξανά γύρω από τη Κίνα. Ναι, η Κίνα αναπτύσσεται. Αλλά πρόκειται για καπιταλιστική ανάπτυξη, με τεράστιο χάσμα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς, ανάμεσα σε διαφορετικές περιοχές, περιβαλλοντικά καταστροφική, καταδικάζοντας εκατομμύρια στην πείνα. Αυτό σημαίνει καπιταλιστική ανάπτυξη. Ανάπτυξη βασισμένη στην εκμετάλλευση και την καταπίεση.

Παράλληλα είναι και μια εύθραυστη ανάπτυξη. Διότι δεν αφορά στην ιδιαιτερότητα μιας χώρας, αλλά σε ένα παγκόσμιο σύστημα που σε αυτή τη φάση δείχνει να μπαίνει σε ύφεση με αυξανόμενο πληθωρισμό (στασιμοπληθωρισμό).

Η πρώτη αντίφαση που αποτυπώνεται είναι στη σχέση ΗΠΑ-Κίνας. Δυο παρτενέρ που χορεύουν, εδώ και μερικά χρόνια, ένα ιδιότυπο ταγκό.

Η μεγαλύτερη πολυεθνική του λιανεμπορίου, το αμερικανικό σουπερμάρκετ

Ο πίνακας δείχνει τις εισαγωγές και τις εξαγωγές της Κίνας το 2004 σε όλο τον κόσμο

Αγρότισες από το Βορρά της Κίνας φτάνουν στον σιδηροδρομικό σταθμό της Καντόνας ψάχνοντας δουλιά

Wall-Mart, απορροφά περισσότερες εισαγωγές από την Κίνα από όσες ολόκληρη η Βρετανία.

Στο σύνολο της οικονομίας, το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ με την Κίνα έχει σπάσει κάθε ρεκόρ. Απαιτούνται πάνω από 2,5 δισ. δολ. την ημέρα για να χρηματοδοτείται. Κι αυτό γίνεται σε μεγάλο βαθμό από τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κίνας, η οποία αγοράζει αμερικανικά ομόλογα συντηρώντας έτσι το δανεισμό των αμερικανών. Ώστε και οι πολυεθνικές να μπορούν να επενδύουν κάποια από αυτά τα χρήματα πίσω στην Κίνα και ο υπόλοιπος κόσμος να καταναλώνει.

Έως τώρα αυτός ο κύκλος έμοιαζε απαραβίαστος. Οι ΗΠΑ κρατούσαν την Κίνα αγοράζοντας την υπερβάλουσα παραγωγή της και η Κίνα κρατούσε τις ΗΠΑ προσφέροντας χρήμα δανεικό στις εταιρείες και στους καταναλωτές.

Ωστόσο, αυτός ο κύκλος δούλευε όταν τα πράγματα ανθούσαν. Οταν τα πράγματα είναι σε ζάλη, τότε αυτό το ταγκό θυμίζει χορό μεθυσμένων που κρατιούνται μεταξύ τους να μην πέσουν. Εάν τρεκλίσει ή πέσει ο ένας, τότε το πιθανότερο είναι παρασύρει και τον άλλον.

Υπάρχει όμως μία ακόμα αντίφαση. Η Κίνα έχει παρόμοια σχέση και με τον υπόλοιπο κόσμο. Για να δουλέψει το εξαγωγικό εργοστάσιο της Κίνας χρειάζονται πρώτες ύλες και εξοπλισμός, που παρέχουν οι Ασιατικές χώρες (από τη Μαλαισία μέχρι την Ιαπωνία), η Λατινική Αμερική (από τη Βραζιλία, την Αργεντινή μέχρι τη Βενεζουέλα) αλλά και η Ευρώπη.

Όμως, κι αυτή είναι μια ιστορία που δουλεύει στην άνθιση, αλλά τώρα στην ύφεση αρχίζει να αμφισβητείται. Γεγονός το οποίο επιδρά και στον ελληνικό καπιταλισμό που τραντάζεται από τη διεθνή οικονομική κρίση. Όπως οι εφοπλιστές, μεγαλοεισαγωγείς, μεγαλέμποροι και τραπεζίτες που έχουν δέσει μέρος της τύχης τους με τον «κινέζικο παράγοντα».

Ο οικονομολόγος Γουίλ Χάτον (στο βιβλίο «Γράφοντας στο Τείχος»), αντικρούει την εικόνα που περιγράφουν οι νεοφιλελεύθεροι για την «αέναν ανάπτυξη» της Κίνας.

«Εάν συνεχιστούν οι ίδιες δομές ανάπτυξης τότε μας λένε πως μέχρι το 2020 οι εξαγωγές στην Κίνα θα φτάσουν τα 5 τρισ. δολάρια και θα καλύπτουν σχεδόν το 100% του ΑΕΠ. Δηλαδή θα είναι οι μισές εξαγωγές παγκοσμίως. Αφού οδηγός της ανάπτυξης των κινέζικων εξαγωγών είναι οι εταιρείες του εξωτερικού, για να επιτευχθούν αυτά τα νούμερα θα πρέπει να υποθέσουμε ότι και αυτές οι εταιρείες θα διαθέτουν τόσο ισχυρή ικανότητα για να ανεβάσουν την παραγωγή σε τόσο μεγάλη κλίμακα στην Κίνα και οι αγορές της Δύσης θα έχουν την ικανότητα να απορροφήσουν αυτή την τεράστια ροή εισαγωγών...».

Στην πραγματικότητα, όμως, βλέπουμε ότι υπάρχει μια αναντιστοιχία, υπογραμμίζει ο Χάτον. *«Από τις 500 μεγαλύτερες πολυεθνικές του Fortune, οι 400 (ως επί το πλείστον, αμερικανικές, ευρωπαϊκές και ιαπωνικές) έχουν ήδη κάνει τις επενδυτικές κινήσεις τους στην Κίνα»*. Αυτό σημαίνει ότι οι περισσότεροι από αυτούς που θα μπορούσαν να κινήσουν περαιτέρω την παραγωγή στην Κίνα το έχουν πράξει ήδη (εξαγορές, ανάπτυξη παραγωγικής βάσης κλπ).

«Με βάση τις δικές τους υποθέσεις την επόμενη 15ετία η ανάπτυξη της κινέζικης παραγωγής και των εξαγωγών από τις πολυεθνικές στην Κίνα θα πρέπει να είναι 6-7 φορές μεγαλύτερη από τον ρυθμό ανάπτυξης των εσωτερικών τους αγορών. Αυτό είναι μαθηματικά και οικονομικά αδύνατο».

Για να δούμε τη ρίζα αυτής της αντίφασης χρειάζεται να πάρουμε τη βοήθεια του Μαρξ. Υπάρχει μια δομική ανισορροπία που διαπερνά εν δυνάμει την Κίνα, ως κομμάτι του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Η Κίνα κάνει ακριβώς αυτό που κάνουν οι υπόλοιπες καπιταλιστικές χώρες. Συσσωρεύει για να συσωρεύει. Αλλά όπως λέει ο Μαρξ ο καπιταλισμός συσσωρεύει δύο εγγενή προβλήματα.

Το πρώτο είναι ότι όταν οι επενδύσεις τρέχουν γρηγορότερα από την απασχόληση τότε η δυνατότητα υψηλών κερδοφοριών περιορίζεται. Ήδη μια έρευνα της κινέζικης κυβέρνησης δείχνει ότι στο 74% των χωριών *«δεν υπάρχει άλλο πλεονάζον εργατικό δυναμικό για να πάει να δουλέψει στις μακρινές πόλεις»*. Την ώρα που *«οι επενδύσεις φτάνουν το 80% του ΑΕΠ και «τρέχουν» με ρυθμούς 30% ετησίως»*, σύμφωνα με τον Στέφαν Ρόουτς της Morgan Stanley.

Το δεύτερο πρόβλημα που έβαζε ο Μαρξ, είναι ότι η παραγωγή όλο και περισσότερων προϊόντων τα οποία δεν μπορούν να αγοραστούν από τους ανθρώπους που εκμεταλλεύονται στον ανταγωνισμό για το κέρδος οδηγεί μοιραία σε κρίση υπερσυσσώρευσης.

Και τα δύο αυτά έμφυτα προβλήματα του καπιταλισμού ξεδιπλώνονται γύρω από την Κίνα.

Μια σειρά στοιχεία δείχνουν ότι ο «κινέζικος δράκος» αρχίζει ήδη να χωλαίνει. Οι επενδύσεις έχουν φτάσει σε σημείο κορεσμού σε πολλούς τομείς. Στο χάλυβα, στοιχεία του κινέζικου κράτους δείχνουν ότι *«σχεδόν το 90% είναι σε στάδιο υπερπροσφοράς»*.

Το χρηματιστήριο έχει καταρρεύσει, επηρεασμένο από τη δίνη της διεθνούς κρίσης. Έχει βουλιάξει σχεδόν 50% από την αρχή του έτους. Τόσο γρήγορα δεν είχε βουτήξει ούτε ο δείκτης Nasdaq, που αποτέλεσε εφαλτήριο της κρίσης των dot.com το 2001.

Ο πληθωρισμός έχει φτάσει πλέον σε υψηλό 12 μηνών (8,7%) και διαλύει τις ζωές εκατομμυρίων φτωχών ανθρώπων. Οι τιμές στα τρόφιμα έχουν ενισχυθεί 32%, στο κρέας 63%, στα λαχανικά 42% το τελευταίο 12μηνο. Άνθρωποι ψάχνουν κάθε τρόπο να επιβιώσουν από τα χωριά στις πόλεις (150 εκατομμύρια έφυγαν, στη μεγαλύτερη μετανάστευση εργατικού δυναμικού τον τελευταίο αιώνα).

Ιδιωτική πρωτοβουλία;

Οι νεοδημοκράτες στα πάνελ δεν παύουν να μιλάνε για το «θαύμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας» στην Κίνα. Αλλά η «ιδιωτική πρωτοβουλία» δεν έπαιξε κανένα ρόλο

στην ανάπτυξη της Κίνας πριν το 1997. Το «κινέζικο θαύμα» δεν οφείλεται μόνο στην τελευταία περίοδο των ιδιωτικοποιήσεων. Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο ο κυρίαρχος ρόλος παρέμεινε στο κράτος τη δεκαετία του '80 και του '90 -και παραμένει σε σημαντικό βαθμό σήμερα.

Η Παγκόσμια Τράπεζα το λέει χαρακτηριστικά: *«Η σημερινή Κίνα δεν ξεκίνησε από το πουθενά το 1978... Η οικονομία δεν ήταν σε πλήρη αποτυχία επί Μάο Τσε Τουνγκ».* Αυτό το «θαύμα» δεν έγινε λοιπόν ξαφνικά. Ήταν στηριγμένο στις πλάτες του κρατικού καπιταλισμού στην Κίνα.

Στις πλάτες μίας εξίσου άγριας εκμετάλλευσης για την ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής, με μοχλό το κράτος, που στόχο είχε να χτίσει μια ισχυρή «εθνική» οικονομία ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σε ένα σταλινικό μοντέλο ανάπτυξης, με τα 5χρονα πλάνα από τη δεκαετία του '50 και του '60. Σε μία οικονομία (πιο υποβαθμισμένη από τη ρώσικη το '30) που στηρίχθηκε στον άγριο εξανδραποδισμό, στην αναγκαστική κολεκτιβοποίηση με τις «αγροτικές κομμούνες» και το λεγόμενο «Μεγάλο Άλμα Προς Τα Μπρος», όταν η γραφειοκρατία του ΚΚΚ και ο Μάο αποφάσισαν να αυξήσουν απότομα και εντατικά τον ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης.

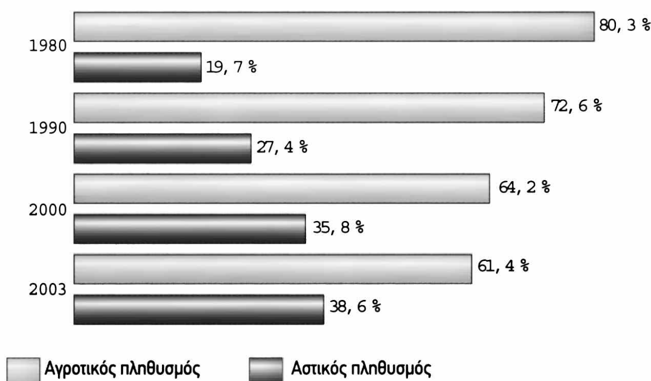
Ήταν μια άγρια διαδικασία «πρωταρχικής συσσώρευσης του κεφαλαίου», όπως αποκαλούσε ο Μαρξ τα πρώτα στάδια καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Στην πορεία αυτό το μοντέλο είχε διάφορες κρίσεις και κατασκεύασε μια τεράστια βαριά βιομηχανία και στρατιωτικούς εξοπλισμούς (κυρίως πυρηνικά όπλα) που έφεραν τον κρατικό καπιταλισμό στην Κίνα να έχει λόγο διεθνώς (και να συγκρούεται ανοιχτά με τη Ρωσία), αλλά ταυτόχρονα να μην λειτουργεί αποτελεσματικά σε όλα τα επίπεδα του διεθνούς ανταγωνισμού.

Αυτό οδήγησε το 1978 τους κινέζους γραφειοκράτες να αρχίσουν να βλέπουν διαφορετικά τα πράγματα (με ηγέτη τον Ντενγκ Ξιαοπίνγκ). Να λένε ότι δεν είναι ο μόνος μοχλός το κράτος, αλλά χρειάζονται παράλληλα και τα ανοίγματα στην αγορά.

Ωστόσο, κι αυτή η υβριδική μεικτή μορφή καπιταλιστικής ανάπτυξης έφερε τις ίδιες αντιφάσεις, τα ίδια πάνω-κάτω των προηγούμενων «μεταρρυθμίσεων». Άρχισαν να «εκμοντερνίζουν» βιομηχανικά μια σειρά περιοχές στην περιφέρεια πατώντας ξανά πάνω στα εργατικά και αγροτικά εισοδήματα και δικαιώματα, που οδήγησαν μοιραία σε νέα κρίση στα τέλη του '80 και στην μαζική εξέγερση της Τιενανμέν το 1989.

Στη συνέχεια κράτησαν το δυναμικό της νέας εκβιομηχάνισης με επίκεντρο τα νότια μέρη για να φτάσουν μετά το 1992 να κάνουν τα πρώτα σημαντικά ανοίγμα τα στην αγορά με μερικές ιδιωτικοποιήσεις, οι οποίες ως ένα βαθμό απελευθέρωσαν τη δυνατότητα να έρχονται ξένες εταιρείες. Μετά το 1997 άνοιξαν τις πόρτες περισσότερο στις ιδιωτικοποιήσεις και στα ξένα funds -πάντα υπό τον κεντρικό έλεγχο του κράτους.

Μέσα στα τελευταία 20 χρόνια οι κάτοικοι των πόλεων στην Κίνα διπλασιάστηκαν.

Τα παλιά «αφεντικά» των κρατικών εταιρειών άρχισαν να γίνονται ιδιώτες και αρκετά κορυφαία στελέχη του ΚΚΚ να χαρίζουν τις προς ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεις σε συγγενείς και φίλους. Μόνο στις ιδιωτικοποιήσεις που έγιναν εκείνη την περίοδο 30 εκατομμύρια άνθρωποι απολύθηκαν και η διαφθορά οργίαζε σε όλα τα επίπεδα.

Το 2005, όταν 100 άνθρωποι θάφτηκαν ζωντανοί στα ορυχεία μιας μεγάλης μεταλλουργίας στην επαρχία Γκουανγκντόνγκ, αποκαλύφθηκε ότι το νέο αφεντικό ήταν ένας τύπος που είχε λαδώσει για να αποκτήσει την εταιρεία από τους γραφειοκράτες του ΚΚΚ και ταυτόχρονα είχε λαδώσει για να γίνει ο αρχηγός της αστυνομίας για να ελέγχει την περιοχή.

Μια σειρά στοιχεία δείχνουν ότι ο «κινέζικος δράκος» αρχίζει ήδη να χωλαίνει

Σε αυτή την μακρά ιστορία άγριας εκμετάλλευσης και καταπίεσης στηρίχθηκε το σημερινό «κινέζικο θαύμα».

Σήμερα περίπου 250 εκατομμύρια άνθρωποι ζουν με κάτω από ένα δολάριο την ημέρα. Το πλουσιότερο 10% κατέχει το 45% του πλούτου ενώ το φτωχότερο 12% κατέχει μόνο το 1,4%.

Πάνω από 400 εκατομμύρια άνθρωποι σε αγροτικές περιοχές ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας και περίπου το 1/5 του πληθυσμού στις πόλεις. Εκεί δουλεύουν 12-15 ώρες μέσα στα εργοστάσια και κοιμούνται στοιβαγμένοι 30-40 άνθρωποι σε μικρά δωμάτια, 7 μέρες την εβδομάδα με μια μέρα μόνο ρεπό το μήνα.

Η Wall Street Journal παρομοιάζει τις συνθήκες εργασίας στο πυκνοκατοικημένο «τόξο» των νότιων ακτών από τη Σαγκάη μέχρι την Καντόνα με αυτές που *«περιέγραφε ο Μαρξ στη Βρετανία του 19ου αιώνα, για να διακηρύξει ότι η κοινωνική επανάσταση είναι αναπόφευκτη».*

Αλλά όπως έλεγε ο Μαρξ κάθε δράση φέρνει και αντίδραση. Ήδη τα πρώτα σπέρματα αναζωπύρωσης των εργατικών αντιστάσεων πολλαπλασιάζονται στις εργατογειτονιές της Κίνας.

Τις τελευταίες ημέρες 1500 εργάτες από τις πολυεθνικές ηλεκτρικών ειδών στην Κονγκάν έκαναν απεργίες και διαδηλώσεις για τους πενιχρούς μισθούς των 70 ευρώ το μήνα και την ακρίβεια. Σε μια άλλη πόλη, μίλια μακριά, εργάτες πετρελαίου κατέβηκαν σε απεργίες ζητώντας αυξήσεις και μάλιστα μαζί τους ήταν οι απολυμένοι εργάτες όταν ιδιωτικοποιήθηκε η εταιρεία.

Ο νέος εργατικός νόμος που ψηφίστηκε μέσα στη χρονιά, κάτω από την πίεση σειράς παρόμοιων «αντάρτικων« εργατικών κινητοποιήσεων, ανάγκασε την κυβέρνηση να δώσει μια μικρή αύξηση στον κατώτατο μισθό.

Συνολικά, την τελευταία 15ετία έχουν γίνει οι περισσότερες διαδηλώσεις κι απεργίες από τη επαναστατημένη δεκαετία του '20.

Εάν η Κίνα είναι το μέλλον του καπιταλισμού, τότε είναι πολύ δυσάρεστο κι ανασφαλές. Οι εργατικές ανταρσίες που πολλαπλασιάζονται δίνουν την εικόνα ότι ο γίγαντας της κινέζικης εργατικής τάξης αρχίζει να καταλαβαίνει ότι όπως δεν ήταν λύση ο Μάο έτσι δεν είναι λύση και η αγορά.

Και ίσως κάποια στιγμή ακούσουμε κι εμείς στα κινέζικα τη λέξη επανάσταση.

Κεμίνκ...

Η απελευθέρωση των γυναικών

Από τον Μάη του '68 στο Ασφαλιστικό

Η Ιρις Αυδή Καλκάνη, συγγραφέας, η Γιάννα Καραντινάκη συνδικαλίστρια στη ΔΕΗ και η Μαρία Στύλλου από το "Σοσιαλισμός από τα κάτω" βρέθηκαν μαζί στον Μαρξισμό 2008 και μίλησαν για την πορεία των Γυναικών από το Μάη του '68 μέχρι τις απεργίες του Ασφαλιστικού. Εδώ παρουσιάζουμε συνοπτικά τις εισηγήσεις τους.

Μαρία Στύλλου:

Ο Μαρξ γράφει στην «Αγία Οικογένεια» ότι η αλλαγή σε κάθε ιστορική περίοδο καθορίζεται από την πρόοδο της γυναικείας απελευθέρωσης. Γιατί ο βαθμός απελευθέρωσης των γυναικών, μετράει του πόσο έχει προχωρήσει η συγκεκριμένη κοινωνία. Αυτό συνέβηκε τον Μάη του 68, όπως και σε κάθε προηγούμενη επαναστατική περίοδο, το 1848, το 1917, το '36, στην Αντίσταση, στις δεκαετίες '60 και '70.

Το '68 ήταν το μεγάλο άλμα μπροστά. Ηταν η εξέγερση του καινούργιου απέναντι στο παλιό. Υπήρχαν τέσσερις αλλαγές που όχι μόνο άλλαξαν την ζωή των γυναικών αλλά και τις κυρίαρχες ιδέες που επικρατούσαν μέχρι τότε.

Ο αριθμός των γυναικών στην ανώτατη εκπαίδευση στις αρχές του '60 είχε ανέβει δραματικά. Στην Ελλάδα αυτή η αλλαγή δεν περιορίστηκε μόνο στην Φιλοσοφική αλλά και σε μια σειρά άλλες σχολές. Το Πολυτεχνείο και μια σειρά αντροκρατούμενα κάστρα άρχισαν να πέφτουν. Η αντίθεση ανάμεσα στην ζωή τους σαν φοιτήτριες και στους περιορισμούς από το σπίτι έφερε την νεολαία σε σύγκρουση με τον συντηρητισμό και τα στερεότυπα. Στο Πανεπιστήμιο, η ΕΚΟΦ, η φοιτητική παράταξη της δεξιάς στις σχολές, κυνηγούσε της αριστερές φοιτήτριες με σύνθημα «Κάτω η παρθενία».

Ο δεύτερος παράγοντας ήταν η δυνατότητα που είχαν πια οι ίδιες οι γυναίκες να ξεχωρίσουν τις σεξουαλικές τους σχέσεις, από τον γάμο και τα παιδιά. Η δυνατότητα της αντισύλληψης δεν εξαρτιόταν πια από τον άντρα αλλά από τις ίδιες τις γυναίκες. Παντού κυκλοφορούσαν ανοιχτά φυλλάδια που ενημέρωναν τις γυναίκες για τα μέσα αντισύλληψης που μπορούσαν να διαλέξουν. Στα Πανεπιστήμια της Βρετανίας εξασφάλιζες δωρεάν την αντισύλληψη, μέσα από μια απλή επίσκεψη στο γιατρό της σχολής σου. Σε κάθε πανεπιστημιακή σχολή από τις αρχές του '60, υπήρχε κεντρικό τμήμα που ενημέρωνε και παρείχε δωρεάν αντισύλληψη.

Τρίτο και πιο σημαντικό ήταν η αλλαγή της θέσης της γυναίκας στην δουλειά. Η οικονομική ανάπτυξη από τις αρχές του 50 μέχρι τα μέσα του '70, σήμανε όχι μόνο την αύξηση της απασχόλησης συνολικά, αλλά και ενός μεγάλου ποσοστού γυναικών που παλιότερα έμεναν στο σπίτι. Οι περισσότερες φοιτήτριες του '50 άνηκαν στις κλασικές οικογένειες με τον πατέρα να δουλεύει και την μητέρα μαζί με τους παππούδες να μένει στο σπίτι. Από το '60 αυτή η εικόνα άρχισε να αλλάζει.

Ομως το βγαλσιμο των γυναικών στην παραγωγή δεν εξαφάνισε τις διακρίσεις σε βάρος τους. Αντίθετα, τις έκανε πιο εκρηκτικές, γιατί φόρτωσε τις γυναίκες με τα διπλά βάρη στο σπίτι και στη δουλειά.

Αυτές οι εξελίξεις μέσα σε ένα κλίμα γενικής εξέγερσης, έβαλε στο κέντρο το αίτημα για την απελευθέρωση των γυναικών. Δημιούργησε ένα μεγάλο κίνημα που πάλεψε για το δικαίωμα στην έκτρωση, αναγκάζοντας όλες τις κυβερνήσεις να περάσουν νόμους που άλλαζαν το προηγούμενο καθεστώς. Στην Ιταλία το κίνημα κέρδισε και το δημοψήφισμα για το διαζύγιο, παρά την τεράστια αντίδραση της καθολικής εκκλησίας και της ιταλικής χριστιανοδημοκρατίας.

Η δύναμη του γυναικείου κινήματος δεν ήταν η ιδιαιτερότητα του, αλλά η σύγκρουση με ένα σύστημα που είχε ξεσηκώσει και την νεολαία και την εργατική τάξη. Μάλιστα εκεί που οι γυναικείες οργανώσεις συνδέθηκαν με τους αγώνες των εργατών, εκεί και οι κατακτήσεις ήταν περισσότερες και η διάρκεια τους μεγαλύτερη. Η κυρίαρχη τάξη είχε δυσκολίες να προχωρήσει στην αντεπανάσταση που προετοίμαζε.

Το κέρδος και όχι οι άντρες βρίσκεται στο κέντρο της γυναικείας καταπίεσης. Κι αυτό καθόρισε και την συνέχεια. Ο καπιταλισμός ήθελε και θέλει άντρες και γυναίκες έξω από το σπίτι γιατί και οι δύο είναι πηγές αύξησης των κερδών. Χρειάζεται όμως ταυτόχρονα τις ιδέες που του επιτρέπουν να κρατάει την διαφοροποίηση αντρών και γυναικών στην δουλειά (μικρότεροι μισθοί, χειρότερες συνθήκες) και ταυτόχρονα να εξασφαλίζει την απλήρωτη αναπραγωγή της εργατικής δύναμης μέσα στην οικογένεια.

Αυτό σήμαινε ότι χρειαζόταν τις ιδέες που μπορούσαν να γεφυρώσουν αυτή την αντίφαση. Πριν 50 χρόνια το σύστημα χρησιμοποιούσε το επιχείρημα της «βιολογικής ή πνευματικής κατωτερότητας των γυναικών», σήμερα προβάλει τις ιδέες του εμπορεύματος. Κερδίζει όποιος μπορεί να αγοράσει ή να πουλήσει πιο ακριβά στην αγορά. Αυτές είναι οι απελευθερωμένες γυναίκες, προσπαθούν να μας πείσουν. Όσες δεν το πετύχουν φταίνε οι ίδιες. Γι' αυτό και τα πρότυπα που προβάλουν έχουν αλλάξει.

Τώρα η επιτυχία σημαίνει υπουργός, σταρ, πορνοσταρ ή μάνατζερ στην διοίκηση μεγάλων επιχειρήσεων. Είναι η μεγαλύτερη απάτη να προβάλουν το 1% των γυναικών, σαν πρότυπο στα εκατομμύρια που δουλεύουν τις πιο σκληρές δουλειές, με ελαστικά ωράρια, με part-time μισθούς και με το νέο Ασφαλιστικό να εξασφαλίζει την καταπίεση επί 40-50 χρόνια ασταμάτητης δουλειάς.

Εάν ο Μάης του '68 έκανε τους καπιταλιστές να τρέμουν και να αναγκάζονται σε μεταρρυθμίσεις για να αποφύγουν την επανάσταση, σήμερα χρειαζόμαστε ένα πιο δυνατό και πιο μεγάλο '68. Έχουμε την δυνατότητα, το έδειξε η μάχη για το

Εργαζόμενες στην ΔΕΗ σε απεργιακή φρουρά στις 3 Μάρτη

Ασφαλιστικό. Είμαστε ξανά στην αρχή!

Ιρις Αυδή- Καλκάνη:

Ο Μάης του '68 έφτασε στην ελληνική κοινωνία όταν εμείς εδώ είχαμε δικτατορία. Ήταν μία εποχή που η ελληνική κοινωνία ήταν απομονωμένη από την υπόλοιπη Ευρώπη, που άλλα πράγματα πολύ σημαντικά αφορούσαν τους ανθρώπους, που σε μένα ήρθε απλώς ο απόηχος ότι υπήρχε ένα σύνθημα από μία επανάσταση που έγινε, ένα κίνημα που έγινε τον Μάη του 68, που έλεγε: «Υπάρχει ένας άνθρωπος που είναι πιο άγνωστος από τον Άγνωστο Στρατιώτη, η γυναίκα του».

Θα πρέπει να ξέρετε ότι το γυναικείο κίνημα ή καλύτερα οι διεκδικήσεις των γυναικών ξεκινάνε από πολύ παλιά. Απο τότε που η γυναίκα θεωρούνταν «πράγμα» και αντιμετωπιζόταν μ' αυτό τον τρόπο μέχρι να φτάσουμε στην σημερινή κατάσταση να θεωρείται ισότιμος άνθρωπος. Μπορεί να μην ήταν οι διεκδικήσεις μαζικές, υπήρχαν πάντα όμως γυναίκες σημαντικές, σε κάθε εποχή, που προσπαθούσαν να ξυπνήσουν τις υπόλοιπες να διαμαρτυρηθούν. Δεν είναι της ώρας να πούμε ποιες ήταν αυτές οι γυναίκες, όμως όσο ψάχνει κανείς προς τα πίσω πάντα θα βρίσκει γυναίκες σημαντικές επαναστάτριες.

Το '44 άρχισαν να γίνονται διάφορες συζητήσεις και τότε άρχισαν να φαίνονται ότι υπάρχουν καινούργιες αντιλήψεις για πάρα πολλά θέματα. Σε μια κοινωνία που ήταν πατριαρχική, η αντιμετώπιση των γυναικών εξακολουθούσε να είναι πάρα πολύ συντηρητική. Κάθε κίνηση για την ισότητα των φύλων προσέκρουε στην μεγάλη πλειοψηφία ανδρών και γυναικών ακόμη, και βέβαια στην στάση της εκκλησίας. Η αντίσταση της πολιτείας στην προσπάθεια εφαρμογής της ισότητας σε κάθε τομέα της πολιτικής ζωής ήταν μεγάλη.

Καθοριστικό, ωστόσο, ήταν η αναθεώρηση του Συντάγματος το 1975. Τότε όταν άρχισαν να ξανά δραστηριοποιούνται οι δύο-τρεις μεγάλες γυναικείες οργανώσεις και με την δική τους πίεση μπήκε στο Σύνταγμα μια διάταξη, η οποία καταρχήν φαινόταν περιττή. Γιατί υπήρχε μεν στο Σύνταγμα η διάταξη που έλεγε «Όλοι οι Έλληνες Πολίτες είναι Ίσοι» αλλά πάντα υπήρχε από κάτω η υποσημείωση που έλεγε: «Οι γυναίκες όμως... θα έχουν ορισμένα δικαιώματα». Με την επιβολή όμως, με την πίεση του γυναικείου κινήματος, μπήκε μία καινούργια διάταξη που έλεγε «Έλληνες και Ελληνίδες είναι ίσοι ενώπιον του Νόμου».

Απο τότε άρχισε το δυνάμωμα του γυναικείου κινήματος. Γιατί οι γυναίκες άρχισαν να διεκδικούν αυτά που υποτίθεται έπρεπε να τους δίνει το Σύνταγμα, να εφαρμοστεί δηλαδή η θεμελιώδης αυτή αρχή στην πράξη. Τότε άρχισαν κοντά στις παλιές αυτές οργανώσεις, να δημιουργούνται νέες, άρχισαν να φτιάχνονται ομάδες με συγκεκριμένο αίτημα ή άλλες με γενικότερα αιτήματα και βέβαια να δημιουργούνται και ομάδες μέσα στα κόμματα, τμήμα των κομμάτων ακόμα και οργανώσεις κομματικές. Είχε γίνει και ένα βιβλιοπωλείο, το Βιβλιοπωλείο των Γυναικών, με γυναικεία πελατεία, φτιάχτηκε καφενείο γυναικών που δεν είχε βέβαια την ίδια απήχηση και η προσπάθεια ήταν να σπάνε συνεχώς αυτό που λέγανε τα «κάστρα». Όταν έμπαινε μια γυναίκα σε έναν ανδροκρατούμενο τομέα, ήταν για μας μια μεγάλη ικανοποίηση.

Συνεχώς το κίνημα αυτό προχωρούσε με διάφορες διεκδικήσεις ανάλογα με το τι ήθελε ο καθένας. Υπήρχαν οι γυναικείες ομοφυλόφιλες οργανώσεις, υπέρ των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων γυναικών, υπήρχαν και γυναίκες που διεκδικούσαν την σύνταξη της νοικοκυράς. Ήταν ένα μεγάλο φάσμα, ένα κίνημα που τα χωρούσε όλα. Βέβαια δεν υπήρχαν συγκρούσεις μεταξύ τους. Κάθε φορά που γινόταν μια μεγάλη διεκδίκηση, υπήρχε και μία Συντονιστική Επιτροπή που μάζευε όλες τις γυναικείες οργανώσεις σε μια διεκδίκηση. Έτσι άρχισε η ίδια η κοινωνία να μπολιάζεται με τις αντιλήψεις του γυναικείου κινήματος και τότε φάνηκε πώς η επίδραση των ιδεών του Μάη ήταν πολύ σημαντική.

Η πρώτη μεγάλη ανατροπή στην θέση της γυναίκας ήρθε όταν έγινε η τροποποίηση του Οικογενειακού Δικαίου το 1983. Έπαψε να ισχύει η πατρική εξουσία, άρχισαν να μπορούν οι σύζυγοι να είναι ισότιμοι και η γυναίκα να κρατάει το δικό της επώνυμο μετά το γάμο. Αυτό ήταν ένα θέμα που απασχολούσε πάρα πολλές γυναίκες διότι κάποιες ήθελαν να κρατήσουν το επώνυμο του άνδρα. Θέλοντας να κρατήσουν το επώνυμο του άνδρα, κρατούσαν ακόμα την αντίληψη ότι οι ίδιες δικαιώνονται μέσα από τον γάμο Ήταν μια διάταξη πρωτοποριακή σε όλα τα ευρωπαϊκά δίκαια.

Η ισότητα στην εργασία δεν έγινε το ίδιο εύκολα διότι είχε οικονομικό κόστος. Έγινε αλλά εφαρμόστηκε μόνο στον δημόσιο τομέα , διότι ο ιδιωτικός τομέας έχανε πάρα πολλά απ' αυτή την ισότητα και δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Τότε βέβαια άρχισε και η προσπάθεια του κράτους και του κεφαλαίου να εκμεταλλευτούν με άλλο τρόπο τις γυναίκες αφού πια υπήρχε η νομοθετική ισότητα. Σίγα -σίγα άρχισε να εφαρμόζεται η ισότητα προς τα κάτω. Αφού δεν μπορούσε να γίνει η ισότητα προς τα πάνω διότι είχε οικονομικό κόστος.

Έγιναν πολλές προσπάθειες έτσι ώστε να φαίνεται ότι υπάρχει ισότητα και προχωράει η κοινωνία. Για την προσπάθεια περιορισμού του χρόνου εργασίας, αντί να περιορίζεται και για τα δύο φύλα, επιμηκύνεται και για τα δύο φύλα. Η άμβλωση γίνεται συνεχώς η προσπάθεια να δημιουργεί ενοχές στις γυναίκες, η σωματική βία των ανδρών κατά των γυναικών ενώ παλιά ήταν αυτονόητη τώρα υπάρχει ένας νέος νόμος, αλλά ουσιαστικά εξακολουθεί και δεν σταματάει απ' αυτή την νομοθεσία.

Το ίδιο έκανε και το κεφάλαιο. Έβαλε τις γυναίκες, ακόμα και τους άντρες, στην παγίδα της κατανάλωσης. Μια προσπάθεια να εκμεταλλευτεί την νέα γυναίκα ώστε να γίνει άπληστος καταναλωτής. Με συστηματικούς μηχανισμούς, με κυριότερους απ' αυτούς την διαφήμιση προϊόντων, ρούχων, καλλυντικών γίνεται η προσπάθεια ώστε να πειστούν ότι όλα αυτά είναι απαραίτητα για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας τους.

Το shopping therapy έγινε ένας τρόπος για να ξεθυμαίνουν οι γυναίκες από την

αυτονόητη ένταση των πολλαπλών της ρόλων. Ίδια προσπάθεια έγινε και με τους άνδρες να γίνουν καταναλωτές αυτών των προϊόντων και υπηρεσιών έτσι ώστε η κατανάλωση ρούχων, αξεσουάρ, γρήγορων και ακριβών αμαξιών να προσθέτουν αρρενωπότητα. Ο φόβος της γήρανσης σε συνδυασμό με την κατανάλωση προϊόντων για να μην φαίνεται η ηλικία είναι μεγάλος αφού οι γυναίκες όταν φτάσουν σε κάποια ηλικία απομονώνονται στο περιθώριο της οικονομικής ζωής. Βασικό ρόλο σ' αυτό έπαιξε η τηλεόραση ώστε να διατηρήσει τη νέα εκμετάλλευση της γυναίκας.

Αν κοιτάξει κανείς τα ποσοστά των γεννήσεων των παιδιών από τις γυναίκες που δουλεύουν στον δημόσιο τομέα είναι συντριπτικά σε σχέση με τις γυναίκες που εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα, γιατί εκεί ακριβώς οι γυναίκες τολμούν να κάνουν παιδιά επειδή δεν έχουν τον φόβο της απόλυσης. Ένα από τα κολπάκια που κάνουν οι επιχειρήσεις, επειδή είναι παράνομο να μην προσλαμβάνεις έγκυο, είναι να ζητούν να κάνουν εξετάσεις πριν προσληφθούν.

Επίσης όταν έγινε ο νόμος για την προστασία της μητρότητας είπανε ότι προβλέπεται χώρος για παιδικό σταθμό σε όλες τις επιχειρήσεις, που ποτέ δεν εφαρμόστηκε και τις περισσότερες φορές οι χώροι αυτοί μετατράπηκαν σε αποθήκες, πάρκιγκ ή οτιδήποτε άλλο. Εκεί είναι που φαίνεται ξεκάθαρα πόσο ο καπιταλισμός μέσα από την ιδιωτική πρωτοβουλία δεν δίνει καμία σημασία γιατί πάνω απ' όλα είναι το κέρδος.

Μετανάστριες από την Αφρική διαδηλώνουν ενάντια στον ρατσισμό τον Φλεβάρη του 2007

Γιάννα Καραντινάκη:

Το Ασφαλιστικό νομοσχέδιο κατακρεούργησε το σύνολο των εργαζομένων και την ελληνική κοινωνία αλλά ιδιαίτερα τις γυναίκες. Γνωρίζετε πολύ καλά ότι πέρα από την αύξηση των ορίων ηλικίας των γυναικών από 5-15 χρόνια έχουμε και μια τεράστια μείωση των συντάξεων από 8%-20% τουλάχιστον. Υπήρχε μια δυνατότητα στις γυναίκες εργαζόμενες που έχουν δύο παιδιά να κάνουν και ένα τρίτο, διότι το υπάρχον ασφαλιστικό πλαίσιο έλεγε ότι οι τρίτεκνες γυναίκες μπορούν να φύγουν με είκοσι χρόνια ανεξαρτήτου ορίου ηλικίας. Αυτό το νομοσχέδιο που ήρθε και ψηφίστηκε, λεει 20 χρόνια δουλειάς και 50 χρόνια ηλικείας δηλαδή αν μια γυναίκα πιάσει δουλειά στα 18 ή στα 20 μιλάμε για 30-32 χρόνια. Ποιος εργαζόμενος δουλεύει 16 ώρες, γιατί τόσο δουλεύουν στην δουλειά και στο σπίτι οι γυναίκες, ποιος λοιπόν εργαζόμενος αντέχει να συνταξιοδοτηθεί με τόσα πολλά χρόνια;

Κάποιοι θεωρούσαν ότι ήταν προνόμιο των γυναικών να φεύγουν λίγο νωρίτερα στην σύνταξη. Οι περισσότερες γυναίκες που επέλεγαν να φύγουν νωρίτερα με πενιχρές συντάξεις το επέλεγαν γιατί η φροντίδα που είχαν στο σπίτι είτε είχε να κάνει με τα παιδιά ή τα παιδιά των παιδιών της είτε τους γονείς, δούλευαν διπλά. Επίσης οι περισσότερες μονογονικές οικογένειες αποτελούνται κυρίως από γυναίκες.

Οι γυναίκες σήμερα έχουν πραγματικά πολύ πλούσια βιογραφικά. Για να προσληφθούν λοιπόν στις ιδιωτικές εταιρείες πρέπει να υπογράψουν ότι τα επόμενα πέντε χρόνια δεν θα κάνουν παιδί. Αυτό συμβαίνει σε όλο τον ιδιωτικό τομέα αλλά κύρια στις κατασκευαστικές εταιρείες οι οποίες παίρνουν έργα 3 και 5 ετών και θέλουν το έργο αυτό που θα πάρουν να το φέρουν εις πέρας. Πέρα απ' αυτό κυριολεκτικά χρησιμοποιούν τις γυναίκες μέσα από την μερική απασχόληση, την αδήλωτη εργασία, τις έχουν αφήσει στο έλεος της κάθε μιας ρύθμισης των κυβερνήσεων, ότι επιβαρύνουν δηλαδή αυτές οι ρυθμίσεις τις σχέσεις εργασίας οι γυναίκες είναι εκείνες που πρώτες τις υφίστανται.

Το καπιταλιστικό σύστημα νομοθετεί με γνώμονα μόνο την αγορά και τα συμφέροντα των εργοδοτών. Το απέδειξε τελευταία με το Ασφαλιστικό γιατί χωρίς καμία μέριμνα για τις εργαζόμενες και συνολικά τους εργαζόμενους, νομοθέτησε χωρίς να τους ενδιαφέρει η κάθε γυναίκα που αφήνει το πρωί το παιδί της. Χωρίς να έχει φροντίσει να υπάρχει παιδικός σταθμός ή σχολείο, πήρε ουσιαστικά τις γυναίκες και τις έστειλε στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Και για να δείτε πώς πέταξε τις γυναίκες στην αγορά και στους εργοδότες, αυτό που έκανε ήταν να δώσει τους 6 μήνες την άδειας μητρότητας, την οποία όμως για να την πάρεις πρέπει να κάνεις και αίτηση στον εργοδότη και στον ΟΑΕΔ. Ουσιαστικά τα 650 ευρώ που θα πάρει τα πληρώνει αποκλειστικά ο ΟΑΕΔ. Έτσι ο εργοδότης και δεν πληρώνει και είναι κι αυτός που θα ρυθμίσει αν τελικά θα πάρει αυτή την άδεια η γυναίκα ή όχι.

Η μάχη για το Ασφαλιστικό πραγματικά ανέδειξε ένα κίνημα το οποίο χρειάζεται σωστή αντιμετώπιση γιατί μπορεί να πάει πολύ μακριά. Στις τελευταίες απεργίες που ήταν πολύ μεγάλες το «Αττικα» το πολυκατάστημα έκλεισε γιατί εκεί κατάφεραν και έφτιαξαν σωματείο κι έτσι πήραν απόφαση και το έκλεισαν. Αυτές οι κοπέλες που δουλεύουν πολύ σκληρά ωράρια με τους εργοδότες πάνω από τα κεφάλια τους κυριολεκτικά, έστελναν μηνύματα ότι είμαστε μαζί σας στον αγώνα. Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά χιουμοριστικά μηνύματα ήταν: «Κλείστε μου το ρεύμα να μην ξαναδώ, την Φάνη να μου λύνει το Ασφαλιστικό», που φωνάχτηκε σε όλες τις πορείες ακόμα κι αν δεν κατάφερναν να είναι εκεί.

Πέρα από την συνδικαλιστική μου ιδιότητα στην ΔΕΗ είμαι μέλος της ΓΣΕΕ και θέλω να σας πω πως για πρώτη φορά στην ιστορία της ΓΣΕΕ έχουμε τέσσερις γυναίκες εκλεγμένες στο Διοικητικό Συμβούλιο. Είναι παρήγορο που οι γυναίκες άρχισαν να βρίσκονται στα κέντρα λήψεως αποφάσεων και να μην αποφασίζουν άλλοι για λογαριασμό τους. Προφανώς το Ασφαλιστικό δεν αφορά μόνο στις γυναίκες αλλά και τους άντρες, αλλά θα πρέπει εμείς να αναπτύξουμε εκείνο το κίνημα, να προβάλουμε αυτά τα ζητήματα και να συμμετέχουμε, να είμαστε εκεί στα συνδικάτα και να παροτρύνουμε όλες τις γυναίκες να συμμετέχουν σ' αυτά. Στον αγώνα του Ασφαλιστικού οι γυναίκες ήταν μπροστά, έδωσαν πραγματικά εξετάσεις και πολλούς τους άφησαν άφωνους. Γιατί και

Μπορεί να δώσει λύση ο Σοσιαλισμός;

Η αναζήτηση εναλλακτικής λύσης είναι στο επίκεντρο της πολιτικής συζήτησης σήμερα. Ο Πάνος Γκαργκάνας καταρρίπτει τους μύθους που ισχυρίζονται ότι ο Σοσιαλισμός δοκιμάστηκε και απέτυχε

Είναι εφικτός ο Σοσιαλισμός στον 21ο αιώνα; Θα μπορούσε μια νικηφόρα προσπάθεια να καταφέρει να λειτουργήσει αυτό το εναλλακτικό κοινωνικό σύστημα;

Να ένα ερώτημα που έμοιαζε ξεχασμένο, αλλά ξαναέρχεται στην επικαιρότητα. Αρχικά με το σύνθημα «Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός», που προβλήθηκε από τα Κοινωνικά Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε και της Φλωρεντίας, και στη συνέχεια με τις διακηρύξεις του Ούγκο Τσάβες στη Βενεζουέλα που μίλησε ρητά για Σοσιαλισμό στον 21ο αιώνα, η συζήτηση άνοιξε ξανά. Και βέβαια, οι διαστάσεις που παίρνει η νέα κρίση της παγκόσμιας οικονομίας κάνουν πιο επείγουσα την αναζήτηση μιας καθαρής απάντησης στο ερώτημα: ο Σοσιαλισμός δοκιμάστηκε και απέτυχε στον 20ο αιώνα ή μήπως τα πράματα έχουν διαφορετικά;

Υπάρχουν τρία διαφορετικά επίπεδα στην επιχειρηματολογία που ισχυρίζεται ότι ο Σοσιαλισμός δεν δουλεύει.

Το πρώτο (και το αρχαιότερο) είναι ο γενικός ισχυρισμός ότι ο Σοσιαλισμός είναι ασύμβατος με την ανθρώπινη φύση που είναι εγωιστική, ανταγωνιστική και άπληστη. Της ταιριάζει καλύτερα ο καπιταλισμός με την ελεύθερη αγορά, τον ανταγωνισμό και το κυνήγι του κέρδους. Ακόμα κι αν φτιαχνόταν μια κοινωνία ισότητας, οι κοινωνικές ανισότητες θα επέστρεφαν μετά από λίγο σαν αποτέλεσμα της ανθρώπινης απληστίας και των διαφορετικών δυνατοτήτων των ατόμων να ανταπεξέλθουν στις πιέσεις του αναπόφευκτου ανταγωνισμού. Όπως έλεγε η Θάτσερ όταν ήταν στο απόγειο της καριέρας της, «όλα τα δάχτυλα του χεριού δεν είναι ίσα».

Αυτή η επιχειρηματολογία έρχεται να συμπληρωθεί σε ένα δεύτερο επίπεδο με την ιστορική εμπειρία που υποτίθεται ότι την επιβεβαιώνει. Ο Σοσιαλισμός δοκιμάστηκε στη Ρωσία και στην Ανατολική Ευρώπη και δεν έφερε ούτε την ευημερία ούτε την ελευθερία. Καθυστερημένα ανακάλυψε τις αρετές της αγοράς την εποχή του Γκορμπατσόφ και της Περεστρόικα, αλλά ήταν ήδη πολύ αργά. Δεν πρόλαβε ποτέ να κάνει τις μεταρρυθμίσεις που πέτυχε η Κίνα, η οποία εξασφάλισε την πρόοδο της χάρη στη στροφή προς τη Δύση και την αγορά.

Και τέλος, το μπαράζ των αρνητικών επιχειρημάτων κορυφώνεται με την επίκληση της ελληνικής εμπειρίας. Σοσιαλιστικό πείραμα είχαμε και στην Ελλάδα την δεκαετία του '80. Αποδείχθηκε μια χαμένη δεκαετία, όπου η οικονομία φορτώθηκε προβλήματα, το δημόσιο γέμισε χρέη και ελλείμματα τα οποία αναγκαστήκαμε να πληρώνουμε όλοι για χρόνια. Όχι μόνο οι γκουρού του νεοφιλελευθερισμού σαν τον Μάνο και τον Ανδριανόπουλο, αλλά και η Σημιτική ηγεσία του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ διαμόρφωσαν τη θεωρία ότι όλα αυτά ήταν «δανεικός σοσιαλισμός» που πρέπει να τον ξεχάσουμε για πάντα.

Είναι χρήσιμο να ξεκινήσουμε την κατάρριψη αυτών των μύθων αρχίζοντας από το τι πραγματικά έγινε στην δεκαετία του 1980. Πραγματικά ο κρατικός προϋπολογισμός βρέθηκε εκείνα τα χρόνια στη δίνη μιας δημοσιονομικής κρίσης, όπου τα ποσά που έπρεπε να πληρώνει για χρέη και τόκους εκτοξεύτηκαν σε πρωτοφανή ύψη. Αλλά είναι ψέματα ότι αυτή η κατάσταση δημιουργήθηκε επειδή οι κυβερνήσεις του Ανδρέα Παπανδρέου «δανειζόταν αλόγιστα» για να κάνουν σοσιαλιστικές παροχές. Οι ρίζες της κρίσης βρισκόταν πιο πίσω, στον ίδιο τον καπιταλισμό της δεκαετίας του 1970.

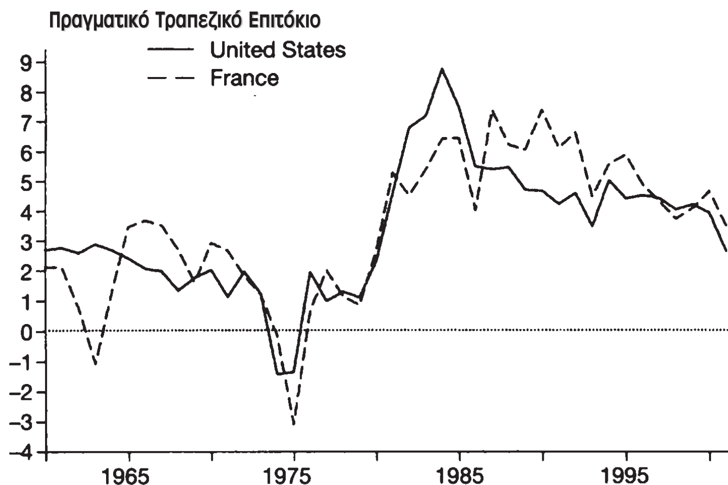
Οι πρώτες κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ βρέθηκαν στη δύσκολη θέση να διαχειριστούν εκείνη την κρίση και η διαχείρισή τους αποδείχθηκε σωτήρια για τον ελληνικό καπιταλισμό. Αντί να συκοφαντούν τον Ανδρέα και τους υπουργούς του η άρχουσα τάξη και οι άνθρωποι της θα έπρεπε να τους ευγνωμονούν. Μόνο από τη σκοπιά της εργατικής τάξης είναι δυνατόν να γίνει κριτική στο «σοσιαλιστικό πείραμα» της δεκαετίας του 1980, γιατί κρατικοποίησε τα χρέη των καπιταλιστών σώζοντας τους, ενώ φόρτωσε τα βάρη της διάσωσης στις πλάτες των εργαζομένων.

Στην δεκαετία του 1970 το φαινόμενο των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων είχε πάρει εκρηκτικές διαστάσεις. Μετά την πρώτη λεγόμενη «πετρελαϊκή» κρίση του 1973-74, ο δανεισμός σε πετροδολάρια ήταν φθηνός και εύκολος και υπήρχε η ψευδαίσθηση ότι οι επιχειρήσεις που αντλούσαν κεφάλαια με αυτό τον τρόπο θα κατάφερναν να διεισδύσουν στις αναδυόμενες αγορές της Μέσης Ανατολής. Ελληνικές τράπεζες, κατασκευαστικές εταιρείες και εξαγωγικές βιομηχανίες στράφηκαν με ενθουσιασμό σ' αυτό το πολλά υποσχόμενο ελντοράντο.

Μέχρι που μια δεύτερη διεθνής οικονομική κρίση το 1980 χτύπησε σκληρά: ύφεση στην οικονομική δραστηριότητα, εκτίναξη των επιτοκίων και κατακόρυφη άνοδος του δολαρίου. Το σοκ μετέτρεψε σχεδόν όλες τις επιχειρήσεις αιχμής του ελληνικού καπιταλισμού σε «προβληματικές». Όχι μόνο στένεψαν οι παραγγελίες και τα συμβόλαια, αλλά και το κόστος εξυπηρέτησης των δανείων, ιδιαίτερα όσων είχαν γίνει σε δολάρια, έγινε αβάσταχτο.

Το πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα οξυμένο για τις τράπεζες. Αν όλες οι «προβληματικές» επιχειρήσεις αφήνονταν να χρεοκοπήσουν, αυτό θα οδηγούσε σε κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος καθώς θα σταματούσε η εξυπηρέτηση των δανείων. Αυτές οι πιέσεις είχαν αναγκάσει ακόμα και τις τελευταίες κυβερνήσεις του παλιού Καραμανλή (με υπουργό Συντονισμού τον πατέρα Παπαληγούρα) να παρεμβαίνουν δραστικά στην οικονομία. Τότε έγινε η κρατικοποίηση της Ολυμπιακής που άνηκε στον Ωνάση, της Εμπορικής Τράπεζας που άνηκε στον Ανδρεάδη και ο ΣΕΒ έφτασε να χαρακτηρίσει τον Παπαληγούρα «σοσιαλμανή».

Οι πρώτες κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ συνέχισαν και συστηματοποίησαν αυτή την πολιτική των κρατικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης στις «προβληματικές» επιχειρήσεις και το τραπεζικό σύστημα. Ίδρυσαν τον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων, στον οποίο εντάχθηκαν πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις, κυρίως οι μικρότερες, ενώ οι

Η κρίση της δεκαετίας του '80. Το κόστος δανεισμού έκανε άλμα σε Ευρώπη και Αμερική

σημαντικές (όπως η ΠΥΡΚΑΛ και αργότερα τα Ναυπηγεία Σκαραμαγκά) κρατικοποιήθηκαν με ξεχωριστές διαδικασίες.

Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι κρατικοποιήσεις έγιναν κάτω από την πίεση των εργαζομένων και των συνδικάτων που απαιτούσαν να παρέμβει το δημόσιο για να μην κλείσουν οι επιχειρήσεις και χαθούν χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το ΠΑΣΟΚ εμφανιζόταν έτσι να ικανοποιεί γνήσιες εργατικές διεκδικήσεις και να δικαιώνει τις σοσιαλιστικές υποσχέσεις του.

Όμως μαζί με τις επιχειρήσεις κρατικοποιήθηκαν και τα χρέη τους. Το ΠΑΣΟΚ δεν τις απάλλαξε από τα βάρη που τις είχαν φορτώσει οι παλιοί ιδιοκτήτες τους, παρόλο που φραστικά κατάγγελνε τις πρακτικές τους με τα «θαλασσοδάνεια» και τη φυγάδευση κεφαλαίων στην Ελβετία.

Η κρατική παρέμβαση έσωσε τις δουλειές των εργατών (για ένα διάστημα), αλλά ταυτόχρονα εξασφάλισε την πληρωμή των τοκοχρεολυσίων προς τις Τράπεζες, σώζοντάς τες από το βάρος των αποτυχημένων δανείων που είχαν κάνει. Οι εργάτες των «προβληματικών» δούλεψαν σκληρά και με τον ιδρώτα τους ξελάσπωσαν το τραπεζικό σύστημα. Και όταν η κρίση άρχισε να ξεπερνιέται, ο ΟΑΕ έβαλε μπροστά το ξεδιάλεγμα των επιχειρήσεων με κλεισίματα, απολύσεις και ξεπουλήματα, πολλές φορές στους παλιούς ιδιοκτήτες, μια πολιτική που κορυφώθηκε από την κυβέρνηση Μητσοτάκη το 1990-93 και συνεχίστηκε από το ΠΑΣΟΚ όταν επανήλθε στην κυβέρνηση.

Αυτό δεν ήταν το μονο δώρο των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ προς τους Τραπεζίτες. Μια γιγάντια ένεση δόθηκε από τον Γεράσιμο Αρσένη όταν έγινε για ένα διάστημα Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών και Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος ταυτόχρονα – τότε καθιερώθηκε ο όρος «Τσάρος της Οικονομίας». Ο Αρσένης μεταρρύθμισε τους όρους δανεισμού του ελληνικού δημοσίου από τις Τράπεζες, καθιερώνοντας την υποχρέωση του κρατικού προϋπολογισμού να πληρώνει τα τρέχοντα επιτόκια της αγοράς σε μια περίοδο απογείωσης των επιτοκίων και μαζικής διόγκωσης των κρατικών χρεών.

Αν γυρίσει κανείς να κοιτάξει τους Προϋπολογισμούς της δεκαετίας του '80 θα δει τα ποσά που πήγαιναν για τόκους να εκτοξεύονται στα ύψη. Το 1981 οι τόκοι που πλήρωσε ο Προϋπολογισμός στις Τράπεζες ήταν 62,3 δισεκατομμύρια δραχμές. Το 1990 είχαν φτάσει τα 1151,3 δις! Αυτά τα ιλιγγιώδη ποσά μαζί με τις δαπάνες για πολεμικούς εξοπλισμούς άρχισαν να στριμώχνουν όλα τα άλλα κονδύλια. Οι μεταρρυθμίσεις του ΠΑΣΟΚ στην Υγεία με το ΕΣΥ, στην Παιδεία με τα ΤΕΙ και τα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση με τα ΚΑΠΗ και τους Παιδικούς Σταθμούς, όλες έμειναν μετέωρες στερημένες από τους απαραίτητους πόρους κάτω από αυτή την πίεση.

Ο γνήσιος Σοσιαλισμός θα είναι ένα ανώτερο οικονομικό σύστημα, με συνειδητές συλλογικές αποφάσεις

Ιδιαίτερα μετά το φθινόπωρο του 1985, με νέο «Τσάρο της Οικονομίας» τον Σημίτη, η πολιτική των περικοπών άρχισε να τσακίζει και τα μεροκάματα και τον «κοινωνικό μισθό», ενώ ταυτόχρονα η πολιτική της «απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος» άνοιγε τις πύλες για την εισβολή των ιδιωτικών κεφαλαίων στις Τράπεζες που όχι μόνο είχαν επιβιώσει αλλά γίνονταν ξανά η αιχμή του δόρατος του ελληνικού καπιταλισμού.

Βλέποντας, λοιπόν, συγκεκριμένα την ιστορική εμπειρία φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν οι «σοσιαλιστικοί πειραματισμοί» που απέτυχαν στη δεκαετία του 80, αλλά το αντίθετο: η πολιτική των συμβιβασμών με τα κατεστημένα συμφέροντα, η μη-ρήξη μαζί τους, η άρνηση μιας αντικαπιταλιστικής ανατροπής χαράμισε εκείνη την ιστορική ευκαιρία.

Με αντίστοιχο τρόπο μπορούμε να δούμε πόσο ψεύτικη είναι η φιλολογία που ισοπεδώνει όλη την ιστορία από το 1917 μέχρι το 1989 πίσω από την ετικέτα «ο Σοσιαλισμός δεν δουλεύει, το μόνο που έχει να επιδείξει είναι οικονομικές αποτυχίες».

Η ιστορία της ΕΣΣΔ δεν είναι μόνο ιστορία οικονομικών αποτυχιών. Πριν από τις αποτυχίες της δεκαετίες του '80 είχαν προηγηθεί τεράστιες οικονομικές επιτυχίες στις δεκαετίες του '30 και του '50. Αυτή η «επιχειρηματολογία» ξεχνάει π.χ ότι η ΕΣΣΔ είχε προηγηθεί των ΗΠΑ στον αγώνα δρόμου για το Διάστημα, σημειώνοντας πρωτιές με τον δορυφόρο Σπούτνικ και τον αστροναύτη Γκαγκάριν. Με καθαρά οικονομικούς όρους, οι ρυθμοί ανάπτυξης της ΕΣΣΔ στη δεκαετία του 1930 (τότε που όλη η Δύση ήταν βυθισμένη στην κρίση μετά το μεγάλο Κραχ του 1929) ήταν ασύγκριτα μεγαλύτεροι σε παγκόσμιο επίπεδο.

Αν πρόκειται κανείς να μιλήσει σοβαρά και όχι με προπαγανδιστικά κλισέ για της πορεία της ΕΣΣΔ, χρειάζεται μια θεωρία που να εξηγεί τόσο τις πρωτοφανείς επιτυχίες που την μετέτρεψαν από ουραγό των Μεγάλων Δυνάμεων σε παγκόσμια Υπερδύναμη, όσο και τις αποτυχίες που την οδήγησαν στην κατάρρευση. Αυτή είναι η αξία της θεωρίας του κρατικού καπιταλισμού που διαμόρφωσε ο Τόνι Κλιφ. Σύμφωνα μ' αυτή, το σοσιαλιστικό πείραμα στη Ρωσία κράτησε δέκα χρόνια, από το 1917 μέχρι το 1927. Απο εκεί και πέρα, η ΕΣΣΔ του Στάλιν αντιπροσωπεύει ένα άλλο «πείραμα»: όχι σοσιαλιστικό, γιατί η εργατική τάξη είχε χάσει την εξουσία, αλλά κρατικοκαπιταλιστικό. Οι εργάτες δεν έλεγχαν ούτε την κυβέρνηση και το κράτος, ούτε τα εργοστάσια και τις επιχειρήσεις, ούτε καν τα συνδικάτα και τις

Στο Σοσιαλισμό θα κυβερνούν Συμβούλια Αντιπροσώπων εκλεγμένων από Συνελεύσεις στους χώρους δουλειάς. Η φωτό από την συνέλευση των εργαζόμενων της ΕΘΕΛ στις 11 Ιούνη

στοιχειώδεις συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Αντίθετα, η νέα άρχουσα τάξη, η νομενκλατούρα, συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες και τους πόρους στα χέρια της και τους κατευθύνει σε μια ιστορικά πρωτοφανή ταχύρυθμη συσσώρευση. Η Ρωσία, που ήταν ουραγός σε όλους τους βιομηχανικούς τομείς ανάμεσα στις Δυνάμεις που πολέμησαν στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, φτάνει το 1943 να παράγει 24.000 τανκς, πολύ περισσότερα από τα 17.000 της Γερμανίας (βλέπε περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω» Νο.65, Νοέμβρης – Δεκέμβρης 2007, στο άρθρο «Ο Στάλιν και ο Β' Π.Π»).

Αυτή η βιομηχανική επανάσταση έγινε με κριτήρια καπιταλιστικά. Τα πάντα υποτάχθηκαν στη συσσώρευση. Η κατανάλωση υποτάχθηκε στην βαριά βιομηχανία. Οι ρυθμοί υπαγορεύθηκαν από τις πιέσεις του ανταγωνισμού στην πιο ακραία του μορφή ως στρατιωτικού ανταγωνισμού. Ολόκληρη η οικονομία της ΕΣΣΔ κάτω από κρατικό έλεγχο λειτούργησε σαν μια γιγάντια επιχείρηση που πρέπει να επενδύσει πάση θυσία για να φτάσει και να ξεπεράσει τους ανταγωνιστές της, οι οποίοι απειλούσαν να εισβάλουν όχι απλά στις αγορές της αλλά κυριολεκτικά στα χωράφια και τα εργοστάσια της.

Ο κρατικός καπιταλισμός αναδείχθηκε νικητής σ' αυτή την αναμέτρηση. Στο τέλος του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου και στη δεκαετία του '50 μόνο οι ΗΠΑ μπορούσαν ακόμα να προηγούνται της ΕΣΣΔ, και όχι σε όλους τους τομείς. Οι σημερινοί ισχυρισμοί για την «ανωτερότητα της αγοράς» ηχούσαν γελοίοι. Όχι μόνο οι αναπτυσσόμενες χώρες που έβγαιναν από την αποικιοκρατία υιοθετούσαν κρατικοκαπιταλιστικά μοντέλα ανάπτυξης, αλλά ακόμα και οι μητροπόλεις του καπιταλισμού. Οι όροι «προγραμματισμός» και «πλάνο» ξεπηδούσαν στο Κάιρο του Νασερ και στο Αλγέρι του Μπεν Μπελά αλλά και στο Παρίσι του Ντε Γκολ και στη Ρώμη της Χριστιανοδημοκρατίας.

Ωστόσο η ιστορία του καπιταλισμού είναι γεμάτη από παραδείγματα όπου οι «κλάδοι αιχμής» του χτες γίνονται οι «προβληματικές» του αύριο. Είναι στην ίδια τη φύση της τυφλής ανταγωνιστικής συσσώρευσης να υπονομεύει τις επιτυχίες του χτες και να φέρνει κρίσεις. Ο Μαρξ εντόπισε το μηχανισμό αυτού του «αυτογκολ» στην πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους. Στην περίπτωση του κρατικού καπιταλισμού, αυτό εκφράστηκε σαν προϊούσα μείωση της αποδοτικότητας των επενδύσεων.

Η αύξηση της παραγωγής ανά μονάδα αύξησης των επενδύσεων στην ΕΣΣΔ έπεσε από 1.16 το 1951-55 σε 0.77 το 1961-65 (βλέπε τον σχετικό πίνακα στο βιβλίο «ΕΣΣΔ από το Εργατικό Κράτος στον Κρατικό Καπιταλισμό, σελ.130). Οι ρυθμοί ανάπτυξης έπεσαν ανάμεσα στο 1950-55 και το 1965-70 από το 11.3% στο 4.0% για την ΕΣΣΔ, από το 8.0% στο 3.4% για την Τσεχοσλοβακία, από το 12.2% στο 4.5% για την Βουλγαρία (στο ίδιο, σελ.125).

Η απάντηση της νομενκλατούρας σ' αυτά τα προβλήματα ήταν από πολύ νωρίς η αναζήτηση ανοιγμάτων προς την αγορά και την επισημοποίηση του κέρδους σαν κριτήριο για τις επιχειρήσεις. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις πρωτοεισηγήθηκε επίσημα ο Κοσύγκιν ως πρωθυπουργός της ΕΣΣΔ το 1965, πολύ πιο πριν ο Γκορμπατσόφ εμφανίσει την πολιτική της Περεστρόϊκα ως την «τελευταία λέξη της σοσιαλιστικής σκέψης». Τέτοιοι προσανατολισμοί δεν μπορούσαν παρά να επιδεινώσουν την κοινωνική πόλωση μέσα στην ΕΣΣΔ και να μετατρέψουν τις οικονομικές δυσκολίες σε κοινωνική και στο τέλος ανοιχτή πολιτική κρίση.

Οι μηχανισμοί της αγοράς είναι τυφλοί. Το περιβόητο «αόρατο χέρι της αγοράς» πειθαναγκάζει τους επενδυτές να ρίξουν πόρους σε τομείς που κανένας δεν ξέρει τι αποτέλεσμα θα φέρουν όταν υλοποιηθούν οι επενδύσεις. Στη δεκαετία του '90 οι επενδύσεις στις επιχειρήσεις «dot.com» θεωρούνταν αιχμή που φέρνει μια «νέα οικονομία». Στην αυγή του 21ου αιώνα αποδείχθηκαν «φούσκα». Κανένας θεσμός δεν έχει έλεγχο πάνω σ' αυτές τις τυφλές κινήσεις.

Ο γνήσιος Σοσιαλισμός θα είναι ένα ανώτερο οικονομικό σύστημα γιατί θα αντικαταστήσει αυτή την καταναγκαστική τύφλα με τις συνειδητές συλλογικές αποφάσεις των ανθρώπων. Ένας δημοκρατικός συλλογικός προγραμματισμός, στηριγμένος στα συμβούλια αντιπροσώπων από όλους τους χώρους δουλειάς, μπορεί να λύσει τα προβλήματα των κρίσεων και της σπατάλης που προκαλεί η καπιταλιστική ανταγωνιστική συσσώρευση και να απελευθερώσει ανθρώπινες δυνατότητες που σήμερα στραγγαλίζονται από το κριτήριο του κέρδους.

Τέτοια βήματα μπορούν να αρχίσουν να γίνονται από την πρώτη στιγμή. Ας πάρουμε τρία επίκαιρα παραδείγματα.

Ο Ιούνης κυριαρχείται στις τηλεοράσεις

από τη διαφημιστική καταιγίδα των χορηγών της Εθνικής Ελλάδας (και αντίστοιχα στις άλλες χώρες). Ολόκληρα πολυεθνικά μεγαθήρια ντύνονται με τα εθνικά χρώματα της α' ή β' χώρας και παριστάνουν τους υποστηρικτές της δικής τους «Εθνικής» στο Euro 2008. Ποιος μπορεί να ισχυριστεί ότι αυτό το γελοίο θέατρο είναι «προσφορά υπηρεσιών ενημέρωσης για την ποιότητα των προϊόντων»; Είναι καθαρή σπατάλη και τα δισεκατομμύρια που καταπίνει η διαφημιστική βιομηχανία θα ήταν υπεραρκετά για να χρηματοδοτήσουν τη Δημόσια Δωρεάν Εκπαίδευση που απειλείται με ιδιωτικοποίηση για να βρει.... «χορηγούς».

Στα τέλη Μάη - αρχές Ιούνη έγινε κοινή άσκηση Ελλάδας – Ισραήλ με τη συμμετοχή πάνω από 100 πολεμικών αεροσκαφών σε μια προσπάθεια εκπαίδευσης για επιχειρήσεις επίθεσης κατά του Ιράν. Όλος ο κόσμος θεωρεί μια τέτοια επίθεση καθαρή τρέλα. Αλλά αυτό δεν εμποδίζει το Ισραήλ να προετοιμάζεται και την Ελλάδα να συμμετέχει σ' αυτή την προετοιμασία. Και μόνο η κατάργηση της σπατάλης που απαιτείται για αυτά τα τρελά παιχνίδια θα ήταν αρκετή για να εξασφαλίσει πόρους ώστε το ΕΣΥ να επιστρέψει στον προορισμό του που είναι η παροχή δωρεάν υπηρεσιών Υγείας υψηλής ποιότητας για όλους.

Επίσης αρχές Ιούνη με την Παγκόσμια Μέρα Περιβάλλοντος και με τον πληθωρισμό να ανεβαίνει σε νέα ύψη, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι γεμάτα αγωνιώδεις συζητήσεις για την περιβαλλοντική καταστροφή και την ακρίβεια, χωρίς καμία προοπτική ότι αυτά τα προβλήματα μπορούν να λυθούν. Τι είναι αυτό που εμποδίζει σήμερα να καταργήσουμε το εισιτήριο στις συγκοινωνίες; Δεν είναι ένα προφανές μέτρο κατά της ακρίβειας και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης; Δεν θα γλιτώναμε από τόνους ρύπων αν δίναμε ένα τέτοιο κίνητρο να μετακινούνται οι άνθρωποι με τρένα, τραμ και λεωφορεία αντί να ταλαιπωρούνται μποτιλιαρισμένοι στο δρόμο σπίτι-δουλειά; Μήπως η «άπληστη» ανθρώπινη φύση θα οδηγούσε σε κατάχρηση του μέτρου με χιλιάδες ανθρώπους να μετακινούνται άσκοπα; Αυτά είναι γελοίοι ισχυρισμοί. Τα κέρδη των εμπόρων αυτοκινήτων θα έπεφταν, αλλά το κοινωνικό όφελος θα ήταν προφανές.

Προχωρώντας πιο πέρα, τι εμποδίζει σήμερα που βλέπουμε ηλικιωμένους ανθρώπους να αναζητούν λίγα λαχανικά στα σκουπίδια της κάθε Λαϊκής Αγοράς, να καθιερώσουμε ότι όλοι οι συνταξιούχοι θα μπορούσαν να προμηθευτούν ότι θέλουν από τα σούπερ μάρκετ χωρίς να πληρώσουν στο ταμείο; Δεν θα ήταν αυτό λύση για τα προβλήματα της ακρίβειας και της φτώχειας;

Δεν θα ήταν πιο ορθολογική λύση για το Ασφαλιστικό, αντί για τις προκλητικές προσπάθειες να αναλάβουν τα Ασφαλιστικά Ταμεία κάποιοι μάνατζερ που θα «επενδύουν» τα αποθεματικά σε δομημένα ομόλογα; Τι φοβούνται οι απολογητές του καπιταλισμού; Οτι η «άπληστη» ανθρώπινη φύση της Τρίτης Ηλικίας θα οδηγούσε τους συνταξιούχους να κάνουν κάθε βράδυ δείπνο με χαβιάρι και σαμπάνιες; Η αλήθεια είναι ότι μόνο τα κέρδη των κερδοσκόπων της ακρίβειας θα έπεφταν και αυτό σίγουρα θα άξιζε να το γλεντήσουμε όλοι.

Οι συκοφάντες του Σοσιαλισμού ισχυρίζονται ότι σε ένα τέτοιο σύστημα ισότητας και συλλογικότητας, η έρευνα και η τεχνολογική ανανέωση θα ατονήσουν γιατί χρειάζονται απαραίτητα τον ανταγωνισμό. Αυτό είναι ανοησία. Σήμερα, ο ανταγωνισμός των πολυεθνικών που τρέχουν να καταχωρήσουν πατέντες για κάθε επιστημονική ανακάλυψη είναι φρένο και όχι κίνητρο για την πρόοδο. Η συνεργασία αντί για τον εμπορικό ανταγωνισμό ανάμεσα στα ερευνητικά εργαστήρια θα επιταχύνει την ανάπτυξη και την αξιοποίηση της τεχνολογίας. Ταυτόχρονα, θα απελευθερώσει την έρευνα από τις αποπροσανατολιστικές πιέσεις των «χορηγών» που θέλουν ερευνητικά προγράμματα με προσανατολισμό το γρήγορο κέρδος. Αυτό είναι ένα μόνο παράδειγμα από τα πολλαπλά οφέλη που θα φέρει η σοσιαλιστική συνεργασία σε όλους τους τομείς αντί για την σημερινή καταναγκαστική «άμιλλα».

Ένας άλλος «μπαμπούλας» που πάντα ανασύρουν οι επικριτές του Σοσιαλισμού είναι η «πολυπλοκότητα» της σύγχρονης οικονομίας και κοινωνίας, που δεν είναι δυνατόν να κυβερνηθεί από απλούς ανθρώπους. Όταν ο Λένιν έλεγε ότι στο Σοσιαλισμό «κάθε μαγείρισσα θα μπορεί να κυβερνάει», οι αστοί της Ρωσίας ειρωνεύονταν τους Μπολσεβίκους που θα εμπιστεύονταν τη λεπτή τέχνη της διπλωματίας ή της διεύθυνσης των επιχειρήσεων στα χέρια των «μετρ της κοτολέτας».

Σήμερα οι αστοί τεχνοκράτες προσπαθούν να μας τρομοκρατήσουν απαριθμώντας πόσα εκατομμύρια διαφορετικά προϊόντα με τιμές που αλλάζουν καθημερινά υπάρχουν στη σύγχρονη οικονομία. Δεν τους περνάει από το μυαλό η σκέψη ότι σήμερα η διαχείριση γίνεται με τον χειρότερο τρόπο γιατί τα αφεντικά τους είναι άσχετα και την δουλειά την κάνουν αυτοί για λογαριασμό ασχέτων. Ενώ στο Σοσιαλισμό άνθρωποι με ειδικές γνώσεις θα προσφέρουν τις υπηρεσίες σε ένα εργατικό συμβούλιο που σίγουρα θα είναι πιο ενημερωμένο και ευαίσθητο από τον οποιοδήποτε σημερινό μεγαλομέτοχο.

Κανένα από τα μέτρα και τις ρυθμίσεις που χρειάζονται για να πάμε προς τον Σοσιαλισμό δεν είναι εξωπραγματικό ή εξωφρενικό. Όλα είναι ρεαλιστικά γιατί παίρνουν σαν κριτήριο τις ανθρώπινες ανάγκες. Ιστορικά, το ανθρώπινο είδος εξελίχθηκε από την αρχή συλλογικά, πάντα σε ομάδες και κοινωνίες ανθρώπων. Ο μύθος του άνδρα-κυνηγού που προχώρησε πάντα μόνος εναντίον όλων είναι αυτό ακριβώς: ένας αντιδραστικός μύθος.

Οι άνθρωποι με τους αγώνες τους και την οργανωμένη κοινωνία τους έδιωξαν τη δεισιδαιμονία από την παραγωγή και έφεραν την επιστήμη. Έδιωξαν τους «ελέω θεού» μονάρχες από την πολιτική και έφεραν την δημοκρατία. Είναι καιρός να επιβάλουν τις συλλογικές συνειδητές αποφάσεις τους και στο τελευταίο βασίλειο του παραλόγου, την καπιταλιστική οικονομία.

Σκίτσο το Τζορτζ Γκρος το 1921.

Λένιν, Μπουχάριν, —— Κάουτσκι Ποιός είχε δίκιο;

Ο Κρις Χάρμαν, εκδότης του περιοδικού International Socialism, ανατρέχει στις πρώτες αναλύσεις για τον Ιμπεριαλισμό και δείχνει την σημασία τους για το σήμερα.

Η συζήτηση για τον Λένιν, τον Μπουχάριν και τον Κάουτσκι αφορά την Ευρώπη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά έχει να κάνει και με τον κόσμο σήμερα. Για να κατανοήσουμε τον κόσμο γύρω μας σήμερα, θα πρέπει να κατανοήσουμε τον καπιταλισμό και τον ιμπεριαλισμό στον 20ο αιώνα.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος για όλους στην Ευρώπη ήταν ένα τεράστιο σοκ. Επί 43 χρόνια δεν είχε γίνει κανένας πόλεμος ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις στην Δυτική και Κεντρική Ευρώπη. Οι μοναδικοί πόλεμοι που είχαν ξεσπάσει ήταν στα Βαλκάνια στα σύνορα με την Τουρκία. Τόσο μεγάλο ήταν το σοκ, που προκάλεσε την κατάρρευση της Δεύτερης Διεθνούς, της διεθνούς σοσιαλιστικής οργάνωσης εκείνης της εποχής.

Μια βδομάδα πριν το ξέσπασμα του πολέμου, τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα είχαν οργανώσει σε όλες τις χώρες διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο. Μέσα στις δυο-τρεις πρώτες μέρες από το ξέσπασμά του, όλα τους –με δυο εξαιρέσεις- στήριξαν τον πόλεμο. Οι δυο εξαιρέσεις ήταν οι μπολσεβίκοι στη Ρωσία και οι σοσιαλιστές στη Σερβία.

Ανάμεσα σε αυτούς που υποστήριξαν τη συμμετοχή στον πόλεμο δεν ήταν μόνο η δεξιά πτέρυγα της σοσιαλδημοκρατίας, οι «ρεβιζιονιστές». Πολλοί και της αριστερής πτέρυγας έκαναν το ίδιο. Για να κάνουμε μια σημερινή αναλογία, δεν ήταν μόνο το ΠΑΣΟΚ της εποχής που υποστήριξε τον πόλεμο ήταν και ο Συνασπισμός.

Όσοι αντιτάχτηκαν στον πόλεμο, χρειάστηκε να εξηγήσουν τις αιτίες του. Για να είμαστε ειλικρινείς, στα γραπτά του Μαρξ υπάρχουν πολύ λίγες αναφορές στις αιτίες που οδηγούν τα καπιταλιστικά κράτη στον πόλεμο. Ο Μαρξ έγραψε για πολέμους, αλλά κυρίως για πολέμους που έκαναν καπιταλιστικές χώρες για να αποκτήσουν τον έλεγχο προ-καπιταλιστικών κοινωνιών σε διάφορα σημεία του πλανήτη. Για πολλούς μαρξιστές, λοιπόν, ο καπιταλισμός ήταν ένα σύστημα που βασιζόταν στον «ειρηνικό» ανταγωνισμό και την εκμετάλλευση αλλά όχι στον πόλεμο.

Σήμερα πολλοί νεοφιλελεύθεροι διατυπώνουν ένα παρόμοιο ισχυρισμό ότι το σύστημα στηρίζεται στην ελεύθερη αγορά και όχι στο πόλεμο. Για να φέρω ένα άλλο παράδειγμα, πολλοί αριστεροί σήμερα που αντιτίθενται στο πόλεμο του Ιράκ, αποδέχονται ταυτόχρονα ότι δεν βγάζει νόημα από την σκοπιά των συμφερόντων του καπιταλισμού. Αυτό λέει ο Τόνι Νέγκρι για παράδειγμα, ή μια πολύ σοβαρή μαρξίστρια από τον Καναδά, η Ελεν Γουντ.

Και τότε, κάποιοι που προσπαθούσαν να εξηγήσουν το χτίσιμο αποικιακών αυτοκρατοριών από τις Μεγάλες Δυνάμεις, το αντιμετώπιζαν σαν παρέκκλιση από τη λογική του καπιταλισμού. Μ' αυτόν τον τρόπο προσπαθούσε να ερμηνεύσει το πώς γεννήθηκαν οι αυτοκρατορίες ένας Βρετανός φιλελεύθερος, ο Χόμπσον. Υποστήριζε ότι ήταν γέννημα όχι του βιομηχανικού κεφαλαίου αλλά του χρηματιστικού. Πίστευε ότι η λύση είναι το βιομηχανικό κεφάλαιο να απαλλαγεί από τον εναγκαλισμό του χρηματιστικού και μ' αυτόν τον τρόπο από την απειλή του πολέμου.

Ο Κάουτσκι, που μέχρι το 1914 θεωρούταν η παγκόσμια αυθεντία στο μαρξισμό, διατύπωνε πολύ κοντινά επιχειρήματα. Ο Κάουτσκι δεν ήταν κάποιος βλάκας. Μερικά από τα κείμενά του αξίζει να διαβάζονται και σήμερα. Παρόλα αυτά υποστήριζε ότι το βιομηχανικό κεφάλαιο χτίζει αυτοκρατορίες για να αποκτήσει πρώτες ύλες από τις αγροτικές περιοχές του πλανήτη –αυτό που σήμερα λέμε Τρίτο Κόσμο. Όμως, όπως υποστήριζε, δεν υπάρχει κανείς λόγος που να υποχρεώνει αυτά τα κεφάλαια να πολεμάνε μεταξύ τους για τον έλεγχο αυτών των περιοχών. Θα μπορούσαν να συμφωνήσουν στο μοίρασμα του κόσμου. Στο τέλος, οι ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες θα μπορούσαν από κοινού να ελέγχουν τον υπόλοιπο κόσμο. Αυτή την κατάσταση την ονόμασε «υπεριμπεριαλισμό». Έλεγε ότι υπεριμπεριαλισμός σημαίνει ότι όλοι οι καπιταλιστές έχουν κοινό συμφέρον στον έλεγχο του υπόλοιπου κόσμου, γι' αυτό το σύνθημά τους θα έπρεπε να ήταν «καπιταλιστές όλων των χωρών ενωθείτε». Ο πόλεμος ήταν προϊόν του ελέγχου μεγάλων καπιταλισμών από μικρά τμήματα της κυρίαρχης τάξης: υπεύθυνοι για τον πόλεμο ήταν το χρηματιστικό κεφάλαιο και οι βιομήχανοι και έμποροι όπλων.

Γι' αυτό ο Κάουτσκι αντιτάχτηκε στο σύνθημα της άκρας αριστεράς: «Μετατρέψτε τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο σε εμφύλιο πόλεμο». Αντίθετα, γι' αυτόν το τέλος του πολέμου θα ερχόταν με τις διπλωματικές διαπραγματεύσεις, και μέχρι οι Μεγάλες Δυνάμεις να μπουν σε αυτή τη διαδικασία, οι σοσιαλιστές σε κάθε χώρα έπρεπε να υποστηρίζουν το δικαίωμα στην αυτοάμυνα της χώρας τους. Η αναλογία με το σήμερα είναι απόψεις που απορρίπτουν μεν τον πόλεμο, αλλά βλέπουν τη λύση στη διπλωματία και στον ΟΗΕ, αντί να βλέπουν τα πράγματα με όρους ταξικής πάλης και ιμπεριαλισμού.

Ο Λένιν και ο Μπουχάριν αναπτύξανε τις απόψεις τους μέσα από έντονη αντιπαράθεση με τις ιδέες του Κάουτσκι. Διεθνώς στην αριστερά οι ιδέες του Λένιν είναι σήμερα πολύ πιο γνωστές από τις ιδέες του Μπουχάριν. Όμως, ο Μπουχάριν έγραψε το βιβλίο του για τον Ιμπεριαλισμό πριν από τον Λένιν κι ο Λένιν έγραψε μια πολύ επαινετική κριτική για το βιβλίο του Μπουχάριν. Μοιράζονταν μια κοινή αφετηρία: για να κατανοήσει κάποιος τον ιμπεριαλισμό θα έπρεπε να εξετάσει την εξέλιξη του καπιταλισμού από την εποχή του Μαρξ.

Στον καπιταλισμό της εποχής του Μαρξ υπήρχαν πολύ μικρές σχετικά επιχειρήσεις που ανταγωνίζονταν σε μια ελεύθερη αγορά. Το «Κεφάλαιο» περιγράφει μια εθνική αγορά όπου πολλά κεφάλαια ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Γι' αυτό το λόγο, λέει πολύ λίγα πράγματα για το κράτος. Ο Λένιν και ο Μπουχάριν υποστήριζαν ότι αυτό που είχε αλλάξει από την εποχή του Μαρξ ήταν πώς μέσω αυτού του ανταγωνισμού η οικονομία συγκεντρωνόταν στα χέρια όλο και λιγότερων καπιταλιστών. Ο Μαρξ είχε αποκαλέσει αυτή τη διαδικασία

Βρετανοί αλεξιπτωτιστές στο νότιο Αφγανιστάν

«συγκέντρωση και συγκεντροποίηση του κεφαλαίου». Αν στη δεκαετία του 1850-60 μπορούσαν να υπάρχουν εκατοντάδες καπιταλιστές σε έναν κλάδο, φτάνοντας πια στις παραμονές του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, στις ΗΠΑ ή τη Γερμανία πχ, υπήρχαν δυο τρεις μεγάλοι καπιταλιστές στον ίδιο κλάδο. Όπως έλεγε ο Λένιν, ο ελεύθερος ανταγωνισμός σε κάθε χώρα είχε δώσει τη θέση του στο μονοπώλιο.

Από τη στιγμή που εμφανίζονται αυτά τα μονοπώλια ήταν πολύ εύκολο να βάλουν το κράτος να υπηρετεί τα οικονομικά τους συμφέροντα. Ο Λένιν έγραφε για τη μετάβαση από το καπιταλισμό της αγοράς στον κρατικομονοπωλιακό καπιταλισμό. Ο Μπουχάριν έγραφε για τη μετάβαση από τον καπιταλισμό της ελεύθερης αγοράς στον κρατικομονοπωλιακό καπιταλισμό και κατόπιν στον κρατικό καπιταλισμό. Σε κάθε χώρα οι καπιταλιστές με το κράτος τους κρατάνε κάτω την εργατική τάξη, την εκμεταλλεύονται, και σε διεθνές επίπεδο κάθε ομάδα καπιταλιστών χρησιμοποιεί το κράτος για να ανταγωνιστεί με άλλους καπιταλιστές. Για τον Λένιν και τον Μπουχάριν οι καπιταλιστές δεμένοι με το κράτος τους ανταγωνίζονται σε παγκόσμια κλίμακα.

Ο Μπουχάριν το έθετε με τον εξής τρόπο: ο Μαρξ μιλούσε για κοινωνική παραγωγή και ατομική ιδιοποίηση του πλούτου, ο Μπουχάριν μιλούσε για παγκόσμια παραγωγή και εθνική κρατική καπιταλιστική ιδιοποίηση του πλούτου. Σε κάθε περίπτωση, το κέντρο του ανταγωνισμού μεταφέρεται σε διεθνές επίπεδο. Αλλά όταν φτάνουμε σ' αυτό το σημείο όπου κεφάλαια δεμένα με το κράτος ανταγωνίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο, τότε αυτός ο ανταγωνισμός δεν είναι απλά ειρηνικός, στο οικονομικό επίπεδο. Το κράτος διαθέτει ένοπλες δυνάμεις, για να υπερισχύει έναντι άλλων κρατών. Για τον Λένιν και τον Μπουχάριν η περίοδος πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν μια περίοδος όπου τα κεφάλαια δεμένα με τα κράτη τους, χρησιμοποιούσαν αυτή την ισχύ για να αρπάξουν κομμάτια της υδρογείου όχι μόνο εις βάρος των λαών αυτών των περιοχών, αλλά και για «κλείσουν» την πρόσβαση στους ανταγωνιστές τους.

Από το 1919 και μετά το 1945 κάθε περίοδος ανακωχής και ειρήνης ετοίμαζε ένα νέο πολεμικό γύρο

Έτσι στις παραμονές του πολέμου η Βρετανία έλεγχε περίπου το 1/3 του κόσμου, η Γαλλία περίπου το 1/5, το μικροσκοπικό Βέλγιο έλεγχε ένα πολύ μεγάλο τμήμα της Αφρικής, οι ΗΠΑ τις Φιλιππίνες, τη Κούβα και το Πουέρτο Ρίκο. Η Γερμανία, η πιο ταχέως αναπτυσσόμενη καπιταλιστική οικονομία μαζί με τις ΗΠΑ, διέθετε μόνο ελάχιστες αποικίες.

Για τον Λένιν και τον Μπουχάριν, ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε αυτούς τους ιμπεριαλισμούς, δεν αφορούσε μόνο τον έλεγχο των φτωχών περιοχών της υδρογείου. Ήταν ανταγωνισμός για τον έλεγχο στις ήδη βιομηχανικά ανεπτυγμένες περιοχές. Για παράδειγμα, οι καπιταλιστές της Γερμανίας και της Γαλλίας ήθελαν κι οι δυο τον έλεγχο της περιοχής ανάμεσα στις δυο χώρες που είναι πλούσια σε σίδηρο και άνθρακα. Οι καπιταλιστές της Γερμανίας ήθελαν πολύ την επέκταση προς ανατολάς, για τον έλεγχο της Πολωνίας, της Ουκρανίας, ο αυστριακός καπιταλισμός επεδίωκε την επέκταση προς νοτιοανατολικά, στα Βαλκάνια και ο γαλλικός καπιταλισμός έτρεμε αυτή την προοπτική γιατί φοβόταν ότι θα συντριφτεί από το γερμανικό και αυστριακό καπιταλισμό.

Βλέπουμε πώς τα κράτη οδηγούνται στον πόλεμο για τα οικονομικά τους συμφέροντα. Οι καπιταλιστές κάθε κράτους χρησιμοποιούν κάποιες φορές ειρηνικά μέσα για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους, όταν όμως νιώθουν ισχυροί δεν διστάζουν να αξιοποιήσουν τη στρατιωτι-

κή ισχύ του κράτους. Γι' αυτό ο Λένιν έγραφε ότι ο ειρηνικός ανταγωνισμός των κεφαλαίων ετοιμάζει το έδαφος για τον πόλεμο, και ο πόλεμος στρώνει το έδαφος για τον ειρηνικό ανταγωνισμό.

Αν συγκρίνει κανείς τις απόψεις των Λένιν-Μπουχάριν με τις απόψεις του Κάουτσκι, φτάνει στο συμπέρασμα ότι οι πρώτοι εξηγούν πολύ καλύτερα τι συνέβη στην Ευρώπη τα επόμενα τριάντα χρόνια. Γιατί η περίοδος μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν ήταν μια ειρηνική περίοδος. Στη δεκαετία του 1920 οι μεγάλες δυνάμεις προσπάθησαν να έρθουν σε μια συμφωνία για το μοίρασμα του κόσμου. Όμως, στις αρχές της δεκαετίας του '30 είχαμε την ανάδυση μιας νέας καπιταλιστικής δύναμης, της Ιαπωνίας, που ήθελε το δικό της μερτικό, πρώτα εις βάρος της Κίνας και κατόπιν εις βάρος της Γαλλίας και της Βρετανίας. Η Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του '30 ώθησε τους καπιταλιστές της Γερμανίας να αποφασίσουν ότι ο μόνος δρόμος για να βγουν από αυτή την ύφεση ήταν ο πόλεμος για την κατάκτηση άλλων χωρών. Η Γαλλία και η Βρετανία δεν είχαν και μεγάλο πρόβλημα όταν η Γερμανία κατάπιε την Τσεχοσλοβακία. Όταν όμως έβαλε στο στόχαστρο τη Πολωνία με τα αποθέματα άνθρακα ή τα πετρέλαια της Ρουμανίας, φοβήθηκαν ότι θα γίνει αρκετά ισχυρή για να αμφισβητήσει την πρωτοκαθεδρία τους.

Και αν θέλουμε να κατανοήσουμε τη κατάσταση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, μπορούμε να το κάνουμε με όρους των ΗΠΑ να προσπαθούν να ελέγξουν τον παγκόσμιο πλούτο και τη Ρωσία του Στάλιν να προσπαθεί να κάνει το ίδιο στην Ευρώπη και σε άλλα μέρη του κόσμου. Όπως ακριβώς έλεγαν ο Λένιν κι ο Μπουχάριν, από το 1919 και μετά το 1945 κάθε περίοδος ανακωχής και ειρήνης ετοίμαζε ένα νέο πολεμικό γύρο.

Δεν έχω χρόνο να μιλήσω πολύ για το σήμερα. Θα ήθελα να πω μόνο ότι οι ΗΠΑ προσπαθούν να ελέγξουν τον κόσμο, θέτοντας κάτω από τον έλεγχό τους τα πετρέλαια της Μ. Ανατολής ώστε να μπορούν να υπαγορεύουν στις άλλες καπιταλιστικές δυνάμεις τους αμερικάνικους όρους στο εμπόριο κλπ. Γι' αυτό άλλες καπιταλιστικές δυνάμεις δεν τόλμησαν να αντιπαρατεθούν κατευθείαν στις ΗΠΑ, ωστόσο δεν τις υποστήριξαν το 2003.

Δυο ακόμα σημεία πριν τελειώσω. Κατά την άποψή μου, η θεωρία του Μπουχάριν για τον ιμπεριαλισμό είναι καλύτερη από του Λένιν. Ο ίδιος ο Λένιν περιέγραφε το βιβλίο του ως «μια εκλαϊκευμένη εισαγωγή» στον ιμπεριαλισμό. Κάνοντάς το αυτό, ενσωμάτωσε μια σειρά απόψεις του Χόμπσον που προκαλούν σύγχυση. Για παράδειγμα μίλησε για τη κεντρικότητα του χρηματιστικού κεφαλαίου με έναν τρόπο που δημιουργεί σύγχυση. Αυτό δεν

Αντιπολεμική διαδήλωση στο Καράτσι του Πακιστάν το 2003

έχει σημασία αν διαβάζει κανείς στα σοβαρά τον Λένιν, αλλά υπάρχουν διάφοροι σταλινικοί που τον ερμηνεύουν έτσι ώστε υπεύθυνο για τον πόλεμο να είναι το «χρηματιστικό κεφάλαιο» κόντρα σε ειρηνόφιλα τμήματα του βιομηχανικού κεφαλαίου. Ένα άλλο σημείο που προκαλεί σύγχυση στο βιβλίο του Λένιν είναι ότι δίνει απόλυτη προτεραιότητα στην εξαγωγή κεφαλαίου στις αποικίες. Κάτι το οποίο ήταν ιδιαίτερα σημαντικό πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και είναι και σήμερα σημαντικό, αλλά δεν ήταν τη

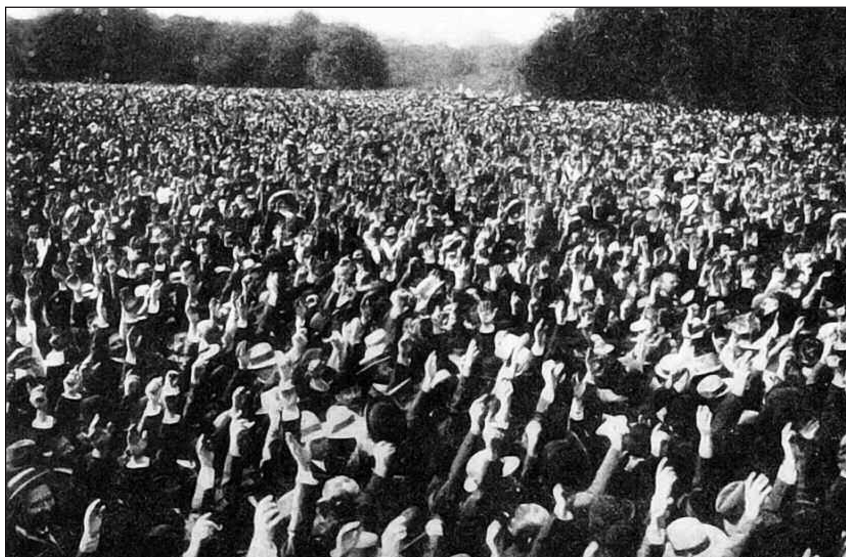
δεκαετία του '30 και του '40. Τότε η Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του '30 προκάλεσε μια τεράστια κάμψη των ξένων επενδύσεων. Ο γερμανικός καπιταλισμός δεν επένδυσε το 1939 στα πολωνικά ανθρακωρυχεία, τα κατέλαβε στρατιωτικά. Στο τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, η σταλινική Ρωσία δεν επένδυσε στην Ανατολική Ευρώπη, την κατέλαβε.

Όμως, αυτές οι κριτικές παρατηρήσεις δεν αναιρούν τη τεράστια σημασία της ανάλυσης του Λένιν και του Μπουχάριν στην εξήγηση του ιμπεριαλισμού.

Συμπερασματικά

Υπάρχει μια ερώτηση, αν μπορούμε να εφαρμόσουμε τα γεωπολιτικά κριτήρια 100 χρόνων στη σημερινή εποχή. Προφανώς και δεν μπορούμε να μεταφέρουμε αυτά που λεγόντουσαν το 1914 στο σήμερα. Έχουν υπάρξει πολλές αλλαγές. Για παράδειγμα, σήμερα οι μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις έχουν πολλά εργοστάσια σε άλλες ιμπεριαλιστικές χώρες. Η Φορντ δεν υπάρχει μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και στη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Βρετανία. Γι' αυτό η Φορντ δεν θα ήταν και πολύ ευχαριστημένη αν ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός βομβάρδιζε τη Γαλλία, τη Γερμανία ή την Βρετανία. Υπάρχουν πυρηνικά όπλα και ακόμα και ο πιο παλαβός καπιταλιστής ανησυχεί για τη χρήση τους.

Ταυτόχρονα παλεύουν λυσσασμένα να

Αντιπολεμική συγκέντρωση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος στο Βερολίνο το 1910

κρατήσουν τη θέση τους στο παγκόσμιο σύστημα. Αν η Ουάσινγκτον δεν μπορεί να βομβαρδίσει το Λονδίνο ή το Βερολίνο, μπορεί σίγουρα να βομβαρδίζει τη Βαγδάτη ή το Βελιγράδι. Με αυτό τον τρόπο θέλει να κάνει σαφές ότι αυτή είναι η κυρίαρχη παγκόσμια δύναμη. Σ' αυτή την κατάσταση, ο ρώσικος, κινέζικος, γερμανικός καπιταλισμός δεν θέλουν να δουν τον αμερικάνικο να γίνεται παντοκράτορας. Γι' αυτό όταν ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός βομβάρδισε το Ιράκ αυτές οι χώρες στάθηκαν παράμερα και τώρα είναι ικανοποιημένες που οι Αμερικάνοι τα έχουν κάνει θάλασσα εκεί. Προσπαθούν να ενθαρρύνουν το Ιράν να μην υποκύψει εντελώς στις ΗΠΑ.

Όμως, δεν είναι αντιμπεριαλιστικές δυνάμεις, δεν θέλουν οι ΗΠΑ να εξαφανιστούν από το διεθνές παιχνίδι. Είναι σύμμαχοι και ταυτόχρονα αλληλοτρώγονται. Ο Μαρξ περιέγραψε τη τάξη των καπιταλιστών ως «μια ομάδα από αδέλφια που τσακώνονται». Τώρα μπορεί να περιγράψουμε τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις με τον ίδιο τρόπο.

Αυτό μπορούμε να το δούμε σε όλη την ιεραρχία του ιμπεριαλισμού. Άμα συζητάμε για την Ελλάδα και την Τουρκία, και οι δυο υποστηρίζουν τον καπιταλισμό. Η Ελλάδα είναι στην ΕΕ και η Τουρκία θέλει να μπει στην ΕΕ. Αν κοιτάξεις τον βαλκανικό χάρτη, σε κάποιες χώρες κυριαρχούν οι ελληνικές επενδύσεις σε κάποιες άλλες οι τουρκικές. Η Ελλάδα και η Τουρκία προσπαθούν ταυτόχρονα να είναι και ο αγαπημένος σύμμαχος των ΗΠΑ, γιατί θέλουν την υποστήριξη των ΗΠΑ απέναντι στην άλλη, ενώ διατηρούν στρατιωτικές δυνάμεις απέναντι η μια στην άλλη.

Το ζήτημα της Μακεδονίας έχει να κάνει με την προσπάθεια του ελληνικού καπιταλισμού να δείξει ότι είναι το πιο σημαντικό κράτος στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Αν κάποιοι στην Αριστερά μιλάνε για το όνομα της Μακεδονίας, τους απαντάμε ότι αυτό που λέτε σημαίνει πλούσιοι και φτωχοί στην Ελλάδα να ενωθούν κόντρα στους Σλάβους. Ο εργάτης ή ο φοιτητής στην Ελλάδα έχει μόνο ένα κοινό σημείο με τον έλληνα εφοπλιστή: μιλάνε την ίδια γλώσσα –τίποτα άλλο. Αν κάποιος λέει ότι πρέπει να πάτε σε πόλεμο ενάντια στη Μακεδονία στο πλευρό των ελλήνων εφοπλιστών θα έπρεπε να ντρέπεται.

Οι μόνοι που βγήκαν με άθικτη τη τιμή τους από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν όσοι πολεμήσανε τις δικές τους άρχουσες τάξεις. Ο Λένιν κι ο Τρότσκι παρόλο που ήταν Ρώσοι, αρνήθηκαν να στηρίξουν τη Ρωσία. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ ήταν Πολωνίδα, αλλά αρνήθηκε να στηρίξει τους Πολωνούς καπιταλιστές απέναντι στους Γερμανούς ή τους Ρώσους. Ο αυστριακός στρατός κατέλαβε τη Σερβία, όμως οι Σέρβοι σοσιαλιστές αρνήθηκαν να πολεμήσουν μαζί με την σερβική αστική τάξη ενάντια στους Αυστριακούς. Γιατί δεν μπορείς να διεξάγεις την ταξική πάλη ενάντια στην άρχουσα τάξη, όταν πολεμάς μαζί της ενάντια σε κάποιον υποτιθέμενο κοινό εξωτερικό εχθρό.

Η μόνη περίπτωση που μπορώ να φανταστώ ότι θα πρέπει να πολεμήσετε ενάντια στη Μακεδονία, είναι αν έχει νικήσει η σοσιαλιστική επανάσταση στην Ελλάδα και κάποιος στρατός κατ' εντολή των μεγάλων δυνάμεων εισβάλει για να την καταπνίξει. Όμως, τότε δεν θα πολεμάτε για την Ελλάδα, αλλά για την παγκόσμια εργατική επανάσταση ενάντια στον ιμπεριαλισμό.

Αν μιλάμε για τον ιμπεριαλισμό σήμερα, βλέπουμε πολύ μεγάλες καπιταλιστικές δυνάμεις που χρησιμοποιούν το κράτος τους, μικρότερες που κάνουν το ίδιο και πολύ μικρές που κάνουν το ίδιο. Επειδή ο καπιταλισμός είναι ένα παγκόσμιο σύστημα, σε κάθε ένα από αυτά τα κράτη υπάρχουν καπιταλιστές που λειτουργούν στη διεθνή αγορά. Γι' αυτό χρειάζονται το κράτος να τους στηρίζει πολύ περισσότερο σε αυτό το αγώνα.

Για να το θέσω χοντρικά, αν είσαι έλληνας εφοπλιστής, το ελληνικό κράτος δεν είναι τόσο ισχυρό ώστε να εξασφαλίζει τα συμφέροντά σου στην Θάλασσα της Κίνας ή στον Νότιο Ειρηνικό. Όμως το αμερικάνικο κράτος είναι τόσο ισχυρό. Γι' αυτό βοηθάς το αμερικάνικο κράτος στον πόλεμο με το Ιράκ. Θες να αποδείξεις ότι είσαι πιστός υποστηρικτής του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, για να σε υποστηρίξει κι αυτός. Γι αυτό οι μικροί ιμπεριαλιστές προσπαθούν να σχηματίσουν συμμαχίες με τους μεγαλύτερους ιμπεριαλιστές. Επίσης και να αξιοποιήσουν τις διαφωνίες ανάμεσα στους μεγάλους. Ο ελληνικός καπιταλισμός κάνει ανοίγματα στη Ρωσία γιατί ελπίζει ότι η Αμερική θα δώσει περισσότερα ανταλλάγματα.

Το ζήτημα δεν είναι να κατανοήσεις μόνο τη σχέση ανάμεσα στο καπιταλισμό, το κράτος και τον πόλεμο. Είναι το πώς αντιδράς στον πόλεμο. Δεν πέφτουμε στα γόνατα να παρακαλέσουμε τους καπιταλιστές να βρουν ειρηνική λύση. Βγαίνουμε στους δρόμους ενάντια στο πόλεμο και ταυτόχρονα εξηγούμε ότι για να σταματήσεις την απειλή του πολέμου, πρέπει να ανατραπεί ο καπιταλισμός. Όταν άρχισε ο πόλεμος στο Ιράκ, δεν μπορούσες να βγεις στους δρόμους στην Ελλάδα φωνάζοντας «ξεκινήστε τον εμφύλιο πόλεμο», όμως μπορούσες να βγεις και να πεις κάθε φορά που παλεύουμε για καλύτερους μισθούς καλύτερες συνθήκες, πληγώνουμε τον καπιταλισμό και κάνουμε λιγότερο πιθανό τον πόλεμο. Και ότι όποιος χρησιμοποιεί τη γλώσσα του εθνικισμού, κάνει πιο δύσκολη τη πάλη ενάντια στον καπιταλισμό και τον πόλεμο.

Βρισκόμαστε σε μια νέα περίοδο, όπου οι πόλεμοι δεν διεξάγονται στο κέντρο του καπιταλισμού αλλά στην περιφέρεια. Στο Ιράκ, στο Λίβανο, στο Αφγανιστάν, στη Σομαλία, στο Πακιστάν ή ο εμφύλιος πόλεμος στο Κονγκό. Μέσα σε αυτή τη κατάσταση τα συμπεράσματα από την ανάλυση του Λένιν και του Μπουχάριν παραμένουν απολύτως σημαντικά. Οποιος στην αριστερά θέλει σήμερα να ανοίξει μια σοβαρή συζήτηση για τον ιμπεριαλισμό, πρέπει να γυρίσει πίσω στον Λένιν και τον Μπουχάριν είτε συμφωνεί είτε διαφωνεί μαζί τους. Δεν μπορεί κανείς να πείσει έναν συνομιλητή του σε ένα λεωφορείο κατεβάζοντας τσιτάτα από τον Λένιν, αλλά μπορεί μόνο αν έχει καταλάβει καλά τι εννοούσε ο Λένιν.

Ομοφυλόφιλοι Ανοιχτά και περήφανα

Το θέμα του γάμου ομοφυλόφιλων ζευγαριών έφερε ξανά στην επικαιρότητα τα ζητήματα σεξουαλικής καταπίεσης. Η διαδήλωση στο Gay Pride ήταν η μεγαλύτερη που έγινε. Σ' αυτές τις σελίδες ο Κώστας Τορπουζίδης, ο Γρηγόρης Βαλλιανάτος και ο Νίκος Χατζητρύφων απαντούν στο ερώτημα: Μέχροι πότε θα υπάρχει καταπίεση;

Κώστας Τορπουζίδης:

Ο Μάης του '68 είναι η στιγμή που γεννιέται το πολιτικό κίνημα των ομοφυλόφιλων, ένα κίνημα που μετέτρεψε το «προσωπικό σε πολιτικό» και έφερε ξανά στην ημερήσια διάταξη το θέμα της σεξιστικής καταπίεσης σαν ένα κοινωνικό πρόβλημα ρατσιστικών διακρίσεων ενάντια σε μια ολόκληρη ομάδα ανθρώπων. Με μια ριζοσπαστική κριτική του οικογενειακού θεσμού και της ανδροκρατικής ηθικής που είναι δεμένη μ' αυτόν, συνδέθηκε με τη συνολική σύγκρουση με το σύστημα για «να αλλάξουμε τον κόσμο».

Ο Μάης του '68 ξαναπιάνει έτσι το νήμα των αγώνων στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα ενάντια στην καταπίεση των γυναικών και των ομοφυλόφιλων, με πρωτοποριακό παράδειγμα τη Ρωσική Επανάσταση, η οποία αποποινικοποίησε άμεσα την ομοφυλοφιλία και ανέτρεψε όλο το καταπιεστικό νομοθετικό πλαίσιο που ίσχυε για την οικογένεια και τις γυναίκες, ενώ παράλληλα προσπάθησε να στηρίξει και να προωθήσει εναλλακτικές μορφές οργάνωσης της προσωπικής ζωής. Από τα κοινόβια μέχρι την διεύρυνση των κοινωνικών υπηρεσιών σε σχέση με όλες τις οικιακές εργασίες, την φροντίδα των παιδιών, των ηλικιωμένων, των ίδιων των εργαζόμενων, με σκοπό να αντικατασταθεί ο τρόπος οργάνωσης της προσωπικής ζωής μέσα από την μονογαμική ετεροφυλόφιλη οικογένεια. Αυτό το νήμα το είχαν κόψει βίαια οι δικτατορίες του ναζισμού και του σταλινισμού οδηγώντας και τους ομοφυλόφιλους είτε στους θαλάμους αερίων και τα κρεματόρια, είτε στα ψυχιατρεία.

Η δεκαετία του '60 είναι η περίοδος που ο καπιταλισμός γνωρίζει πρωτοφανή οικονομική άνθηση και αλλάζει ραγδαία. Οι γυναίκες βγαίνουν μαζικά στην παραγωγή, διευρύνεται το κράτος πρόνοιας-πραγματική ανακούφιση από τα βάρη του νοικοκυριού. Η ανακάλυψη του αντισυλληπτικού χαπιού συμβάλει πρακτικά και ιδεολογικά να αποσυνδεθεί ριζικά το σεξ από την αναπαραγωγή. Πάνω σε αυτές τις αλλαγές ξεπήδησε το κίνημα του '68, το αντιπολεμικό, το γυναικείο κίνημα, το κίνημα των Μαύρων στην Αμερική και γεννιέται μια νέα αντικαπιταλιστική αριστερά που ξαναβάζει στην ατζέντα του κινήματος και το θέμα της οικογένειας και τις σεξιστικής καταπίεσης.

Μέσα σ' αυτό το τοπίο ξεσπάει η εξέγερση του Stonewall στις 27 Ιουνίου του 1969. Εκείνη τη νύχτα έχουμε μια κλασσική επίθεση της αστυνομίας στο ομώνυμο μπαρ για να συλλάβει ομοφυλόφιλους. Ήταν μια επίθεση ρουτίνας, που όμως για πρώτη φορά συνάντησε την ενεργή αντίδραση του κόσμου που συγκεντρώθηκε, πολιόρκησε το μπαρ και τους μπάτσους και απελευθέρωσε τους ομοφυλόφιλους. Για τρεις μέρες η σύγκρουση με τις ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας γενικεύεται σε ολόκληρη την περιοχή που ήταν στέκι ομοφυλόφιλων.

Όλο εκείνο το καλοκαίρι οι συγκρούσεις και οι διαδηλώσεις συνεχίζονται και το φθινόπωρο του '69 γεννιέται το Απελευθερωτικό Μέτωπο των Ομοφυλόφιλων στην Αμερική. Είναι μια ακτιβιστική οργάνωση που προσπαθεί να πείσει τους ομοφυλόφιλους να βγουν στους δρόμους, εκδίδει εφημερίδα και οργανώνει μέρες δράσης για να αποκτήσει τον έλεγχο της περιοχής. Οργανώνει καμπάνια όχι μόνο ενάντια στην διεφθαρμένη αστυνομία αλλά και ενάντια στους ιδιοκτήτες των μπαρ, τους οποίους θεωρεί παράσιτα που θησαυρίζουν από τους ομοφυλόφιλους. Συμμετέχει στο αντιπολεμικό κίνημα του Βιετνάμ και κάνει τη σύνδεση ότι πραγματική απελευθέρωση σημαίνει ανατροπή του καπιταλισμού. «Να αλλάξουμε τον κόσμο», «Ανώμαλη είναι η κοινωνία που με λέει ανώμαλο και όχι εγώ», ήταν τα συνθήματα που σηματοδοτούν πλέον την εμφάνιση των ομοφυλόφιλων σαν μια αυτόοργανωμένη κοινότητα με την δικιά της δράση μέσα στο κίνημα.

Ένα χρόνο μετά, το Φθινόπωρο του 1970, ιδρύεται το Απελευθερωτικό Μέτωπο στην Αγγλία, το οποίο ήδη στην πρώτη επέτειο του Stonewall (Gay Pride) οργανώνει διαδήλωση 2.000 ατόμων και κάνει τη διαφορά προσπαθώντας συγκροτημένα να συνδεθεί με κινητοποιήσεις συμπαράστασης στους ανθρακωρύχους και τους λιμενεργάτες, με κινητοποιήσεις και απεργίες ενάντια στους αντι-συνδικαλιστικούς νόμους. Προσπαθεί και καταφέρνει ως ένα σημείο να αποκτήσει πιο οργανική σύνδεση με το ευρύτερο εργατικό κίνημα. Η ίδια διαδικασία συνεχίζεται στην Γερμανία και άλλες χώρες.

Τα επόμενα χρόνια μέσα από αυτό το κίνημα ιδρύονται λέσχες, σύλλογοι, κοινότητες ομοφυλόφιλων σε όλες σχεδόν τις μεγάλες πόλεις της Αμερικής και της Ευρώπης. Ασκείται πίεση για την καθιέρωση νόμων ενάντια στις διακρίσεις στην εργασία και στην αναζήτηση κατοικίας. Δημιουργούνται υπηρεσίες πρόνοιας για έφηβους και μοναχικούς ηλικιωμένους ομοφυλόφιλους. Το 1973 πλέον η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία αποδέχεται πως η ομοφυλοφιλία δεν μπορεί να βρίσκεται στον κατάλογο των ψυχιατρικών νοσημάτων.

Εκείνο το κύμα των αγώνων ήρθε και στην Ελλάδα με τη μεταπολίτευση. Το 1976 μέσα στο κλίμα ευφορίας και μεγάλων εργατικών αγώνων, αλλά και των ιδεών που έρχονταν από τον Μάη του '68 ιδρύεται το Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλόφιλων Ελλάδας. Το ΑΚΟΕ ένα χρόνο μετά εκδίδει το περιοδικό ΑΜΦΙ συναντώντας τη συμπαράσταση ενός ριζοσπαστικοποιημένου κόσμου απέναντι σε κάθε καταπιεσμένη μειονότητα. Με την πολιτική στήριξη της επαναστατικής αριστεράς εκείνης της περιόδου οργανώνει συγκεντρώσεις ενάντια στον νόμο που προσπαθεί να περάσει η κυβέρνηση του τότε Καραμανλή για τα αφροδίσια νοσήματα,

7 Ιούνη η διαδήλωση του Gay Pide 2008 στο κέντρο της Αθήνας

που προέβλεπε ετήσια φυλάκιση και εκτόπιση των ομοφυλόφιλων που συλλαμβάνονταν να αναζητούν ερωτικό σύντροφο σε πάρκα ή σε δρόμους. Από το 1978 συμμετέχει στις πορείες του Πολυτεχνείου και προσπαθεί συγκροτημένα να ανοίξει μέσα στο κίνημα το ζήτημα της κριτικής στην οικογένεια και της ελεύθερης έκφρασης της σεξουαλικής προτίμησης του καθένα.

Ο Μάης του '68 με τους μαζικούς αγώνες και τις αντικαπιταλιστικές του ιδέες έδειξε το δρόμο της αποτελεσματικής σύγκρουσης με τις διακρίσεις και τους διαχωρισμούς. Το κλίμα φοβίας απέναντι στην σεξουαλικότητα συνολικά αλλά και απέναντι στους ομοφυλόφιλους αλλάζει εντυπωσιακά. Το σεξ απενοχοποιείται ραγδαία σε σχέση με το τι ίσχυε σαν κυρίαρχη κουλτούρα και αντίληψη πριν την δεκαετία του '60. Με την κριτική στην μονογαμικότητα, προχωράνε και πειραματισμοί για διαφορετική οργάνωση της προσωπικής ζωής μέσα από κοινόβια. Συνέχεια αυτών των κατακτήσεων είναι και οι σημερινές διεκδικήσεις του ομοφυλόφιλου κινήματος για την καθιέρωση του γάμου των ομοφυλόφιλων.

Παρόλα αυτά, η σεξιστική καταπίεση δεν έχει εξαλειφθεί. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν ακόμα την εργασιακή ανισότητα, το διπλό βάρος των εργασιών στο σπίτι, αλλά και τη φυσική βία μέσα και έξω απ' αυτό. Οι ομοφυλόφιλοι συνεχίζουν να είναι στόχος επιθέσεων και αποκλεισμών. Την δεκαετία του '80 άλλωστε οι δυνάμεις της αντίδρασης και των οικογενειακών αξιών προσπάθησαν να ανακτήσουν το χαμένο έδαφός παράλληλα με τις επιθέσεις του νεοφιλελευθερισμού στις κοινωνικές υπηρεσίες, που εξασφαλίζουν μέχρι σήμερα μεγαλύτερα περιθώρια επιλογών και στην προσωπική ζωή του καθένα. Αν δούμε, τέλος, το τοπίο έξω από την Ελλάδα και την Ευρώπη, στο υπόλοιπο κόσμο η κατάσταση είναι πραγματικά τραγική. Η ποινικοποίηση, οι διώξεις, οι δολοφονίες συνεχίζονται.

Πρέπει να ξαναγυρίσουμε στο θεσμό και την ιδεολογία της οικογένειας για να βρούμε την εξήγηση του γιατί συνεχίζεται η σεξιστική καταπίεση. Οι καπιταλιστές και το επίσημο κράτος μαζί με το σχολείο και τους άλλους μηχανισμούς διαμόρφωσης της κοινής γνώμης επιμένουν στις πολιτικές διακρίσεων και ιδεολογικής καταπίεσης. Η οικογένεια παραμένει κυρίαρχα ετεροφυλόφιλη, μονογαμική και ένα μικρό εργοστάσιο απλήρωτης εργασίας, κυρίως των γυναικών, σαν ο φυσικός προορισμός τους να είναι καλές σύζυγοι και μητέρες. Οι ομοφυλόφιλοι χρησιμοποιούνται σαν ένα εργαλείο εκφοβισμού για τον έλεγχο της σεξουαλικότητας και των επιλογών όλων των ανθρώπων. Παραμένουν, έτσι, οι προλετάριοι του έρωτα και του σεξ στην κοινωνία, που θα πρέπει να μην «προκαλούν» με τις διεκδικήσεις τους. Κάθε διαφορετική προτίμηση για την ερωτική και προσωπική ζωή σπρώχνεται στο περιθώριο. Επιπλέον, μέσα στην εργασιακή και κοινωνική ανασφάλεια που προκαλούν οι επιθέσεις του νεοφιλελευθερισμού, η ετεροφυλόφιλη πυρηνική οικογένεια προβάλλεται σαν «το κύτταρο του έθνους» και σαν η μόνη «φυσική» επιλογή για την προσωπική ευτυχία όλων μας. Συνεχίζουν, έτσι, την προσπάθεια να μας διαιρέσουν και να μας αποδυναμώσουν.

Όμως, η οικογένεια και η ιδεολογία της βρίσκονται σήμερα σε κρίση, και μέσα από τις κατακτήσεις μας και μέσα από τις αλλαγές που συμβαίνουν αντικειμενικά μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία. Έχουμε περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες, έχουμε ζευγάρια που δεν παντρεύονται ή δεν κάνουν παιδιά. Έχουμε πολλά διαζύγια. Η κρίση και η αμφισβήτηση των οικογενειακών θεσμών και αξιών είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά μέσα στους εργαζόμενους και τη νεολαία.

Είναι εφικτό να χτίσουμε ξανά σήμερα ένα πολιτικό κίνημα για την απελευθέρωση αξιοποιώντας τις κατακτήσεις του κινήματος του '68 αλλά και τις δυνατότητες που γεννάει η κρίση της κυρίαρχης σεξιστικής ιδεολογίας Γιατί αυτή η κρίση έχει ανοίξει τη συζήτηση όχι μόνο ανάμεσα στους ομοφυλόφιλους αλλά μέσα σε όλο τον κόσμο που τη βιώνει καθημερινά. Και ταυτόχρονα είναι κοινό συμφέρον όλων των εργαζόμενων, των γυναικών, των ομοφυλόφιλων να παλέψουμε ενάντια στις ιδεολογικές και τις νεοφιλελεύθερες επιθέσεις στα δικαιώματά μας.

Είναι αναγκαίο να δυναμώσουμε ξανά σήμερα ένα πολιτικό κίνημα των αμφι-ομοφυλόφιλων και τρανσέξουαλ σε σύγκρουση με κάθε εργασιακή, κοινωνική και νομική ανισότητα, υπερασπιζόμενοι τον έλεγχο στο σώμα μας και τις σεξουαλικές μας επιθυμίες καθώς και τις κατακτήσεις του κοινωνικού κράτους ενάντια στις οικογενειακές εξαρτήσεις. Να αντισταθού-

με στην απομόνωση και την αποδυνάμωση μας επιδιώκοντας την κοινή δράση και συμμαχία με γυναικείες οργανώσεις, με συλλόγους εργαζομένων και φοιτητών, με την αντικαπιταλιστική αριστερά που με συνέπεια και τόλμη συγκρούεται με την επίσημη ηθικολογία καθώς και συντηρητικές απόψεις και νοοτροπίες.

Τέλος, και εξίσου σημαντικό, να βαθύνουμε και την συζήτηση για το πώς μπορούμε να φτάσουμε σε μια κοινωνία πραγματικής απελευθέρωσης για όλους, όπου η προσωπική μας ζωή θα απαλλαγεί από την καταπίεση των οικογενειακών θεσμών και αξιών ώστε να αποστιγματιστεί οποιαδήποτε σεξουαλική προτίμηση. Μια κοινωνία που θα έχει στο κέντρο όχι το κέρδος των λίγων, αλλά τις ανάγκες και την ελεύθερη έκφραση των επιθυμιών του καθένα μας. Μια τέτοια κοινωνία είναι ο σοσιαλισμός.

Γρηγόρης Βαλλιανάτος:

Τριάντα χρόνια από τη μεταπολίτευση στην Ελλάδα αξίζει να δούμε τι καταφέραμε όλοι μαζί. Η οικογένεια δεν είναι πλέον ο πατέρας, η μητέρα και τα παιδιά μόνο. Είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι άνθρωποι που ζουν μαζί χωρίς να παντρεύονται, είναι άνθρωποι που κάνουνε παιδιά χωρίς να παντρεύονται. Όλα αυτά νομίζω πως δεν είναι στις συζητήσεις, στις προτεραιότητες του προοδευτικού χώρου.

Το σχολείο δεν έχει αλλάξει όχι σε αυτά τα 30 χρόνια αλλά ούτε και στα τελευταία 150 σε αυτή τη χώρα. Εξακολουθεί να ξεκινάει με μια προσευχή η οποία διαλύει την διαφορά μεταξύ ενός θρησκευτικού κράτους και ενός κοσμικού κράτους σ' αυτή τη χώρα. Έτσι το σχολείο εξακολουθεί να μην συζητάει θέματα σεξουαλικότητας. Δυστυχώς η σεξουαλική ενημέρωση στα παιδιά σήμερα προέρχεται από την πορνογραφία, το internet, από διάφορες ανοησίες και αυτό δημιουργεί πάρα πολλά προβλήματα στην ανάπτυξή τους γενικότερα και σε μια δέσμη θεμάτων που έχουν να κάνουν με τον ρατσισμό, με τα αφροδίσια νοσήματα, με την έκτρωση, με το Aids, έχουν να κάνουν με ένα σωρό πράγματα που δεν είναι δυνατόν αργότερα να αντιμετωπιστούν.

Στις φιλικές σχέσεις επικρατεί ένα ανόητο lifestyle των περιοδικών, αλλά ακόμα και σε κάποια έξυπνα περιοδικά ή τα πιο ψαγμένα, σπανιότατα θα συζητήσουν για τις λεσβίες, σπανιότατα θα συζητήσουν για transsexual. Η διόρθωση φύλου, εκτός από ένα drag show για να γελάμε δεν απασχολεί κανέναν. Στην Ελλάδα είναι άγνωστο να πει κανείς πως μια γυναίκα θέλει να αλλάξει φύλο και να γίνει άντρας, αυτά θεωρούνται θέματα επιστημονικής

Αυτή η κρίση έχει ανοίξει τη συζήτηση όχι μόνο ανάμεσα στους ομοφυλόφιλους αλλά μέσα σε όλο τον κόσμο

φαντασίας.

Στο χώρο της εργασίας, ένα αστείο συμπλήρωμα στον πολιτισμό μας είναι η οδηγία της Ε.Ε., που υποτίθεται ότι προβλέπει την απάλειψη των διακρίσεων με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Είναι νόμος του Ελληνικού κράτους. Δεν υπάρχει καμία απολύτως καταγγελία στα δύο χρόνια που ισχύει. Κανείς δεν βρίσκει το θάρρος να πει πως με έδιωξαν γιατί είμαι λεσβία ή ομοφυλόφιλος, παρόλο που θεωρητικά το βάρος της απόδειξης είναι στον εργοδότη. Ούτε καν οι δικηγόροι δεν εγκρίνουν μια υπερασπιστική γραμμή που να λέει «ναι είμαι ομοφυλόφιλος, με έδιωξαν γι' αυτό», αλλά ας τα ξεχάσουμε αυτά, να βρούμε κάτι πιο σοβαρό μπας και ο δικαστής ευαισθητοποιηθεί.

Σχετικά με τα ΜΜΕ, εκεί κανείς δεν κάνει την δουλειά του. Ούτε οι δημοσιογράφοι ξέρουν τι σημαίνει δεοντολογία, ούτε το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης επεμβαίνει, ούτε υπάρχει διαμαρτυρία από τους διάφορους χώρους. Νομίζω πως ο τρόπος που συμπεριφέρεται κάποιος σε λεσβίες, ομοφυλόφιλους, αμφι και τρανς είναι στα όρια της προσβολής και της γελοιότητας. Οι αναφορές είναι σαν να μιλάμε περισσότερο για ατυχήματα της φύσης, του θεού, των άστρων.

Νίκος Χατζητρύφων:

Θεωρώ ότι ένα ζήτημα είναι γιατί κυρίαρχα τμήματα της δεξιάς αλλά και της αριστεράς είτε δεν αποδέχονται τους στόχους της ομοφυλοφιλικής κοινότητας όπως αυτή εκφράζεται, είτε τους αντιμάχονται.

Είμαι της άποψης ότι βασικές παράμετροι γι' αυτό είναι οι εξής: Οι δυνάμεις της παράδοσης, θα έλεγα, οι υπέρμαχοι του κεφαλαίου, ιδιωτικού ή κρατικού, καταλαβαίνουν ότι ο συμβολικός χαρακτήρας του αιτήματός μας για πολιτικό γάμο αποτελεί απειλή ενάντια σε εκείνα τα σύμβολα του παρελθόντος που τους εξασφαλίζουν την διαιώνιση της εξουσίας τους. Από την άλλη πλευρά και ορισμένες αριστερές πολιτικές δυνάμεις, το ΚΚΕ, ο Συνασπισμός, αντιλαμβάνονται τα αιτήματα των ομοφυλόφιλων και ιδιαίτερα το αίτημα για πολιτικό γάμο, το οποίο αποτελεί κομμάτι των αιτημάτων για κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη, ως ένα απλό πολιτιστικό αίτημα, ασύνδετο –σε τελευταία ανάλυση- με τις οικονομικές κινητήριες δυνάμεις της κοινωνίας, για να θυμηθούμε τον Μάρξ.

Αναλύσεις ωστόσο δείχνουν πως υφίσταται σεξουαλικός καταμερισμός της εργασίας μεταξύ των γυναικών και των ανδρών και ότι οι ομοφυλόφιλοι χαλούν εν μέρει χαρακτηριστικά που επιτρέπουν αυτήν την κατηγοριοποίηση. Ενώ μια σειρά οικονομικών προνομίων που έχουν το δικαίωμα να καρπούνται οι ετεροφυλόφιλοι δεν προσφέρονται στους ομοφυλόφιλους. Το επίδομα γάμου, τα μόρια για τις μεταθέσεις των υπαλλήλων, η εύρεση δουλειάς, η εργασιακή εξέλιξη και άλλα. Είναι μεγάλος ο κατάλογος.

Κομμάτι της αριστεράς θεωρεί ότι δεν στρατεύουν τέτοια αιτήματα την ομοφυλοφιλική κοινότητα στην κριτική κατά του κράτους ως γενικού κεφαλαιοκράτη, κατά της βασικής κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης της κοινωνίας, ότι αποπροσανατολίζουν από τα καθημερινά προβλήματα, εμμέσως περιθωριοποιούν και τορπιλίζουν και αφήνουν τις λαϊκές τάξεις στις τύχες τους αστήριχτες.

Ένα δεύτερο ζήτημα, που τίθεται είναι το ζήτημα του πολιτικού γάμου ως αιχμή αυτή την στιγμή, από την πληθώρα των κοινωνικών ζητημάτων. Πώς η ομοφυλοφιλική κοινότητα θα οργανώσει καλύτερα την προώθηση των δικών της ενδιαφερόντων. Βρισκόμαστε σε μια αντιπαράθεση και είναι αναγκαίο να δούμε τι πρέπει να κάνει ένας στρατηγός για να κερδίσει την μάχη, τι πρέπει να κάνει η ομοφυλοφιλική κοινότητα και οι εκφραστές της για να προωθήσουν τα αιτήματά της.

Πρώτη προϋπόθεση της νίκης είναι ομονοήσουμε. Από την στιγμή που θα αρχίσει η μάχη δεν επιτρέπεται να ταλαντεύεται κανείς. Να συστρατεύσουμε όλες τις δυνάμεις τις οποίες και αφορά το θέμα της ομοφυλοφιλίας. Μεγάλες και μικρές. Στην Θεσσαλονίκη, στην Αθήνα, στην επαρχία. Παντού. Γυναικών και αντρών, τρανσέξουαλ και αμφισεξουαλικών. Σωματεία εργαζομένων, απλές κινήσεις πολιτών, σωματεία, απλές προσωπικότητες. Να εξασφαλίσουμε συμμαχίες με αντιρατσιστικές ομάδες, γυναικείες οργανώσεις, ανθρώπους της διανόησης στα πανεπιστήμια. Το διεθνή παράγοντα. Να αιφνιδιάσουμε τον αντίπαλο.

Νεοφιλελευθερισμός και κινήματα πόλης

Στο τετραήμερο Μαρξισμός 2008 μια από τις πιο ζωντανές συζητήσεις έγινε γύρω από αυτό το θέμα. Ηταν εκεί ο Πάνος Τότσικας, αρχιτέκτονας, ο Αποστόλης Αλωνιάτης από την Κίνηση Πολιτών Κηφι-SOS, η Μαρίνα Δίζη πρώην βουλευτής των Οικολόγων, ο Γιώργος Ράγκος από το ΣΕΚ. Εδώ παρουσιάζουμε το άνοιγμα που έκαναν στη συζήτηση.

Πάνος Τότσικας:

Τα ζητήματα της πόλης, του νεοφιλελευθερισμού, των κινημάτων των πολιτών είναι μέτωπα που ελάχιστα έχουμε συζητήσει σε δημόσιο επίπεδο τα τελευταία χρόνια παρόλο που υπάρχει ένας ακτιβισμός και μια δραστηριότητα μιας δεκαετίας-δεκαπενταετίας. Δεν έχει ανοίξει δηλαδή μια δημόσια κουβέντα πέρα από τους ακαδημαϊκούς κύκλους. Νομίζω ότι είναι καλή ευκαιρία να κάνουμε ορισμένες επισημάνσεις και να δούμε μέσα από ποιες διαδικασίες θα μπορούσαν τα κινήματα πόλης να παρέμβουν με ένα τρόπο συνολικό.

Η βασική αντίληψη που θα πρέπει να καθορίζει τη στάση μας είναι το τσιτάτο που έχει 20-30 χρόνια ζωής, το «Δράσε τοπικά, σκέψου παγκόσμια». Η κυριαρχία σήμερα ενός άγριου καπιταλισμού που θέλει τα κέρδη πάνω από όλα καταστρέφοντας στο διάβα του τη φύση και ό,τι ανθρώπινο, έχει αρχίσει να κάνει ορατές τις επιπτώσεις της και στο χώρο της πόλης. Κάθε πόλη προσπαθεί να ανέβει στην κυριαρχία των πόλεων στην κούρσα για την προσέλκυση κεφαλαίων, εταιριών και τουριστών με αποτέλεσμα η πόλη ολόκληρη να μετασχηματίζεται σε μια επιχείρηση. Η λειτουργία του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης αποκτά τα χαρακτηριστικά εμπορικής εταιρίας με το δήμαρχο επικεφαλής ως μάνατζερ.

Ταυτόχρονα εκπίπτει η ανάγκη για πολεοδομικό σχεδιασμό που στόχευε σε μια στοιχειώδη ισορροπία μέσω ενός ρυθμιστικού ρόλου των δημόσιων φορέων. Η υποχώρηση του κράτους πρόνοιας συμπαρέσυρε τα πολεοδομικά σχέδια και άφησε ανοιχτό το δρόμο στις αποσπασματικές μεγάλες παρεμβάσεις χωρίς συνάφεια κατακερματίζοντας το χώρο της πόλης. Στην πράξη η πόλη μετασχηματίζεται με βάση τους κανόνες της αγοράς.

Η πόλη αποτελεί στοιχείο στρατηγικής σημασίας για το νεοφιλελευθερισμό. Η κατάκτηση και πάλι κεντρικών σημείων των πόλεων από το διεθνοποιημένο κεφάλαιο με στόχο τα μέγιστα κέρδη και εις βάρος των δημόσιων πολιτικών για κοινωνικές προτεραιότητες, αποτελεί πολιτική αιχμής στη σημερινή συγκυρία. Μεγάλοι επενδυτές ψάχνουν περιοχές μέσα στις μεγάλες πόλεις γιατί, εκμεταλλευόμενοι τις υπάρχουσες υποδομές αλλά και τις δυνατότητες που προσφέρονται για δημιουργία εμπορικών χρήσεων, εξασφαλίζουν διπλή ανταποδοτικότητα και μεγάλα κέρδη εις βάθος χρόνου.

Μία πρώτη επισήμανση για τα κινήματα πόλης. Ο χώρος της πόλης δεν είναι ουδέτερος. Οι μετασχηματισμοί που τελούνται ακυρώνουν την έννοια του πολίτη με την καταπάτηση βασικών δικαιωμάτων, ιδιωτικοποιούν το δημόσιο χώρο, εντείνουν τους κοινωνικούς και χωρικούς αποκλεισμούς και τις διακρίσεις, προχωρούν αυταρχικά στην ποινικοποίηση της φτώχειας, στην καταστολή, στην στρατιωτικοποίηση του αστικού χώρου. Βιώνουμε μια διαδικασία μετάβασης από το κοινωνικό στο ποινικό κράτος. Η πόλη-επιχείρηση παράγει ταυτόχρονα και με επιταχυνόμενους ρυθμούς τις κρίσεις και τους πολλαπλούς αποκλεισμούς άρα και τις αντιστάσεις. Τα κινήματα πόλης αποτελούν τμήματα των κοινωνικών κινημάτων τα οποία δεν οριοθετούνται και δεν περιορίζονται από τις κυρίαρχες αξίες και τους θεσμοποιημένους κανόνες του πολιτικού συστήματος. Οι αναφορές τους σε αντιδιαστολή με το πολιτικό σύστημα εδράζονται πρώτα απ' όλα στην κοινωνία και έξω από το επίσημο κράτος και την οικονομική σφαίρα.

Για τον Εμανουέλ Καστέλς τα κοινωνικά κινήματα είναι οι πηγές της κοινωνικής αλλαγής ενώ τα πολιτικά κόμματα και οι οργανώσεις είναι τα όργανα των κοινωνικών παζαριών και οπισθοχωρήσεων. Έτσι, όπως λέει ο Καστέλς, χωρίς τα κοινωνικά κινήματα δεν υπάρχει ευκαιρία για την κοινωνία να ταρακουνήσει την κρατική κυριαρχία μέσω της οποίας επιβάλλονται οι κανόνες, νομοθετούνται οι αξίες και διατηρείται η ιδιοκτησία. Αλλά χωρίς πολιτικά κόμματα και οργανώσεις και ένα ανοιχτό πολιτικό σύστημα, νέες αξίες και επιθυμίες κατευθυνόμενες από τα κοινωνικά κινήματα αποτυγχάνουν και δεν οδηγούν σε κοινωνική μεταρρύθμιση και θεσμική αλλαγή.

Σήμερα το δικαίωμα στην πόλη και η κριτική στην καθημερινή ζωή του Ανρί Λεφέβρ επαναδιατυπώνεται ως αίτημα με νέους όρους και παίρνει τη μορφή της διεκδίκησης μιας πόλης για όλους. Το «σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά» αποκτά μια ιδιαίτερη σημασία στην αμφισβήτηση της πόλης επιχείρησης. Το «οι άνθρωποι ως κύρια συνιστώσα της πόλης και πάνω από τα κέρδη» υλοποιείται με τη διεκδίκηση της πόλης των δικαιωμάτων. Η πόλη των δικαιωμάτων σημαίνει αλλαγή στα κριτήρια σχεδιασμού, σημαίνει επανασχεδιασμό και επαναδιάταξη με έμφαση των πολλαπλών και ισότιμων δικαιωμάτων όλων των πολιτών, ανδρών και γυναικών, μεταναστών, αποκλεισμένων, χωρίς χαρτιά και δίχως φωνή, σημαίνει την ουσιαστική συμμετοχή των ίδιων των ενδιαφερόμενων ομάδων και ατόμων.

Αντιστεκόμαστε σημαίνει δημιουργούμε και δε δεχόμαστε την πόλη της αγοράς και των αποκλεισμών μέσα από μια πολεοδομία των αποκλεισμών.

Αποστόλης Αλωνιάτης:

Όταν πριν αρκετό καιρό κάναμε μια κουβέντα για να γίνει ένας σχηματισμός της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, είχα βάλει τον προβληματισμό μου ότι πρέπει να γίνει κατανοητό πρώτον ότι το περιβάλλον αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα κινήματα που πρέπει να αναπτύξουμε διότι πολύ καλά αγωνιζόμαστε για την εργατική τάξη, για καλύτερη παιδεία και άλλα κεντρικά θέματα αλλά για όλα αυτά χρειάζεται να

8 Δεκέμβρη 2007 διαδήλωση ενάντια στην Κλιματική Αλλαγή

ζούμε κάπου για να τα πετύχουμε. Το περιβάλλον έχει άμεση σχέση με τη ζωή μας, με τους αγώνες της εργατικής τάξης, με τον οποιοδήποτε αγώνα κάνουμε και γι'αυτό θα πρέπει να το εντάξουμε και κεντρικά αλλά και τοπικά, στο γενικότερο σχεδιασμό που έχουμε και στους γενικότερους αγώνες που έχουμε βάλει.

Όλοι λέμε ότι είμαστε η κοινωνία του καναπέ. Πώς μπορούμε να την ξεσηκώσουμε, να τη βγάλουμε στο δρόμο, στην πλατεία; Θεωρώ ότι ένα σημείο είναι να ασχοληθούμε με τα τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα. Να διεκδικήσουμε έναν ελεύθερο χώρο. Από εκεί κινητοποιείς το συγκεκριμένο κάτοικο για το δικό του πρόβλημα και μπορείς να του ανοίξεις και για το ασφαλιστικό, το μισθό, την υγεία, την παιδεία. Πηγαίνοντας κεντρικά να περάσουμε κάποια πράγματα, θεωρώ ότι πολλοί μας ακούν, λίγοι μας καταλαβαίνουν και πολύ λιγότερους ξεκουνάμε από τον καναπέ τους. Η πείρα του Παναττικού Δικτύου αλλά και η συμμετοχή μας στο κινηματικό κομμάτι του περιβάλλοντος –γιατί περιβάλλον σκέτο δεν υπάρχει, εάν δεν συνδέσεις το περιβάλλον με την κοινωνία και την κοινωνία με το περιβάλλον το έχεις χάσει το παιχνίδι- μας έχει δείξει ότι δεν μπορείς να μιλάς μόνο για τη σωτηρία ενός ελεύθερου χώρου αν δεν εξηγήσεις ότι πχ η παραλία Μοσχάτου που τσακώνονται τα Ολυμπιακά Ακίνητα με το δήμαρχο ποιος θα πουλήσει την παραλία για να πάρει τη μίζα. Ότι είναι πολιτικό ζήτημα, ότι είναι ενάντια στον καπιταλισμό και τον νεοφιλελευθερισμό ο αγώνας για να αποδοθεί η παραλία στους κατοίκους. Έτσι ώστε να βρεθούν λεφτά και αντί να δοθούν για ενισχύσεις σε κάποιους που θα στήσουν ένα τσιμεντένιο πράγμα και θα πάρουν επιδότηση από την ΕΕ, να πάνε εκεί που θα μπορεί όλος ο κόσμος να έχει έναν ελεύθερο χώρο, να μπορούν να παίξουν τα παιδιά του, να μπορεί να κάνει βόλτα και από την άλλη να έχει μια πηγή πρασίνου για να καθαρίζει το νέφος της Αθήνας. Αυτά είναι τα κινήματα πόλης και δρώντας τοπικά μπορούμε να περάσουμε όλα αυτά που μας ενδιαφέρει να περάσουμε στον κόσμο.

Είχαμε προτείνει τότε με τον Κηφισό, να περνάει από κάτω ο δρόμος και από πάνω το ποτάμι αλλά δεν μας άκουσαν. Ένα σύνθημα άλλωστε του Μάη του 68 ήταν «Κάτω από την άσφαλτο υπάρχει θάλασσα». Πρέπει να κατανοήσουμε ότι μέσα από αυτό το κίνημα στοχεύουμε τον καπιταλισμό με τοπικές μορφές και συνδέουμε όλα τα προβλήματα κινητοποιώντας τους ανθρώπους της γειτονιάς μας.

Η αγορά και τα κέρδη αποτελούν προτεραιότητα και τη βάση της πολιτικής όλων των νεοφιλελεύθερων κυβερνήσεων

Μαρίνα Δίζη:

Όπως είναι γνωστό, το μερικό αποτελεί μέρος του γενικού και υπάρχει σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Έτσι πολλά προβλήματα τοπικού χαρακτήρα αποτελούν απόρροια μεγαλύτερων προβλημάτων εθνικής ή και παγκόσμιας κλίμακας. Η υπερθέρμανση του πλανήτη μετατρέπει το κλίμα της χώρας μας και αυτό σχετίζεται με τις πυρκαγιές. Το ίδιο συμβαίνει και με την ρύπανση της ατμόσφαιρας. Το σύνθημα του οικολογικού κινήματος «Σκέψου συλλογικά, δράσε τοπικά» είναι σήμερα πιο επίκαιρο από ποτέ. Όταν έχει κανείς συνειδητοποιήσει την ευρύτητα του προβλήματος και την γενεσιουργό αιτία του σε παγκόσμιο επίπεδο, τότε μπορεί να αντιληφθεί τις συνέπειές του σε τοπικό επίπεδο και να δράσει ανάλογα ως ενεργός πολίτης.

Το πρόβλημα στις μέρες μας έχει ένα όνομα: παγκοσμιοποίηση. Η αναζήτηση δηλαδή από τις επιχειρήσεις μεγαλύτερων ευκαιριών κέρδους εις βάρος του ανθρωπογενούς φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Το κυνήγι της ολοένα μεγαλύτερης κερδοφορίας των επιχειρήσεων βασίζεται στην υπερεκμετάλλευση ανθρώπινων και φυσικών πόρων και την αδιαφορία για τις περιβαλλοντικές συνέπειες. Η αγορά και τα κέρδη αποτελούν προτεραιότητα και τη βάση της πολιτικής όλων των νεοφιλελεύθερων κυβερνήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, όλα ξεπουλιούνται. Η γη, οι ελεύθεροι χώροι, τα ιστορικά κτίρια, οι ακτές, τα ρέματα, τα ποτάμια.

Καθημερινά ένας δημόσιος χώρος απελευθερώνεται από πλευράς ιδιοκτησίας, εμπορευματοποιείται και παραδίδεται σε ιδιώτες. Όλα θυσιάζονται στο βωμό του κέρδους. Οι αποκαλούμενες περιβαλλοντικές μελέτες και ο όρος αειφόρος ανάπτυξη έχουν χάσει το νόημά τους και ακούγονται πλέον σαν ειρωνεία που δεν χρησιμεύουν για τους κρατούντες παρά ως άλλοθι για την καταστροφή του περιβάλλοντος. Η παγκοσμιοποίηση και ο νεοφιλελευθερισμός που την υπηρετεί προκάλεσαν τη δημιουργία ενός ευρύτατου κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης και υπέρ της προστασίας της ποιότητας ζωής στην πόλη. Έτσι ερχόμαστε στην δημιουργία των σύγχρονων κινημάτων πόλης τα οποία αποτελούνται από ευαισθητοποιημένους πολίτες που αντιστέκονται στην επιδρομή που καθημερινά επιχειρείται στο περιβάλλον και την ίδια τους τη ζωή.

Τα κινήματα των πολιτών συχνά συγκρούονται με σφοδρότητα όχι μόνο με την κεντρική και την τοπική εξουσία αλλά και με τα διαπλεκόμενα συμφέροντα όπως έγινε στην περίπτωση του γηπέδου του ΠΑΟ στον Ελαιώνα, της βίλας Ζωγράφου κλπ. Σε κάποιες περιπτώσεις τα κινή-

ματα πόλης έχουν συνεργαστεί με την τοπική αυτοδιοίκηση διαμορφώνοντας προϋποθέσεις για κοινή δράση και ώσμωση ιδεών όπως έγινε στην περίπτωση του δήμου Ελληνικού σε έναν αγώνα για την απελευθέρωση της πλαζ του Αγίου Κοσμά, στην απόκρουση της μεταφοράς της λυματολάσπης της Ψυτάλλειας στα νταμάρια της Πετρούπολης κλπ. Η τοπική αυτοδιοίκηση άλλοτε είναι σύμμαχος των κινημάτων των πολιτών άλλοτε στέκεται εχθρικά απέναντί τους.

Ο ρόλος των κινημάτων πόλης είναι πολύ σημαντικός γιατί συσπειρώνουν και ευαισθητοποιούν διαφορετικές πολιτικά και κοινωνικά ομάδες και πολίτες πάνω στα τοπικά προβλήματα ξεπερνώντας κομματικές ιδεοληψίες. Τα κινήματα πόλης από κοινού με το οικολογικό κίνημα και άλλους προοδευτικούς φορείς μπορούν να δώσουν τη μάχη για μια καλύτερη ποιότητα ζωής στην πόλη στο πλαίσιο του αγώνα για μια κοινωνία που ο άνθρωπος θα είναι πάνω από τα κέρδη.

Μάρτης 2008 οι κάτοικοι του Γαλατσίου διαδηλώνουν ενάντια στις κατασκευαστικές και την τσιμεντοποίηση

Γιώργος Ράγκος:

Η διαμόρφωση της Αθήνας σαν μια τερατούπολη έχει ξεκινήσει από την εποχή του Καραμανλή τη δεκαετία του '60 και υπηρετούσε ένα στόχο, να γίνει η Αθήνα το κέντρο των Βαλκανίων και της νοτιοανατολικής Ευρώπης όσον αφορά το κέντρο του κεφαλαίου, είτε αυτό είναι το πιστωτικό είτε το ναυτιλιακό. Αυτόν τον στόχο υπηρετεί και σήμερα η ανάπτυξη της Αθήνας. Να γιατί όλοι οι ελεύθεροι χώροι γίνονται γραφεία και εμπορικά κέντρα. Δεν τους ενδιαφέρει ποια είναι η ποιότητα ζωής του κόσμου που ζει στην Αθήνα, το πόσο πράσινο έχει η πόλη –η Αθήνα είναι η πρωτεύουσα με το λιγότερο πράσινο στην Ευρώπη.

Αυτή η άναρχη δόμηση είναι το αποτέλεσμα της ζωής σε μια κοινωνία που την καθορίζει το κέρδος και όχι οι ανάγκες των απλών ανθρώπων.

Οι επιθέσεις στους ελεύθερους χώρους και την ποιότητα ζωής θα εντείνονται το επόμενο διάστημα.

Πέρσι τον Ιούνιο καιγόταν η Πάρνηθα και ο Υμηττός και εκείνη την περίοδο όλοι έλεγαν ότι ο τελευταίος πνεύμονας της Αττικής έχει εξαφανιστεί. Παρόλα αυτά στο χωροταξικό σχέδιο της Αθήνας που κατεβαίνει να συζητηθεί στη Βουλή δίνει και τους τελευταίους ελεύθερους χώρους στο μεγάλο κεφάλαιο.

Τα κινήματα πόλης έχουν να παίξουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο γιατί μέσα από αυτά ο κόσμος στις γειτονιές δίνει μάχες για να μπορέσει να προστατέψει την ποιότητα ζωής του. Αυτές οι κινητοποιήσεις έχουν αυξηθεί και στην Αθήνα και στην υπόλοιπη χώρα το τελευταίο διάστημα.

Η Αριστερά έχει να προσφέρει σε αυτά τα κινήματα και αν ναι, τι; Από τη μεριά μας πιστεύουμε ότι η Αριστερά έχει να παίξει ρόλο. Θέλουμε αυτά τα κινήματα να είναι νικηφόρα, να ακυρώνουν τα σχέδια των κυβερνήσεων και του κεφαλαίου. Πρέπει να συμμετέχουμε και να υποστηρίζουμε αυτά τα κινήματα και, επιπλέον, να βάζουμε προστάσεις για να είναι αυτά τα κινήματα νικηφόρα.

Το ένα είναι το θέμα του συντονισμού. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι ο αποσπασματισμός των κινημάτων. Εμείς εδώ παλεύουμε για τη βίλα Ζωγράφου, παρακάτω μπορεί να παλεύουν για τον Ελαιώνα, παρακάτω για την Πάρνηθα κλπ. Η αποσπασματικότητα κάνει τα κινήματα πιο αδύνατα αλλά και πιο ευάλωτα στις πιέσεις των τοπικών ηγεσιών για να υποχωρήσουν. Το ζήτημα του συντονισμού των κινημάτων πόλης είναι από τα πιο βασικά ζητήματα. Ένας συντονισμός από τα κάτω, που θα ενοποιεί πάνω στους κοινούς στόχους. Το είδαμε στην πράξη στη διαδήλωση πέρσι στις 8 Δεκέμβρη. Για πρώτη φορά έγινε μεγάλη διαδήλωση ενάντια στην κλιματική αλλαγή. Η ραχοκοκαλιά της διαδήλωσης ήταν αυτά τα κινήματα μέσα από ένα συντονισμό, με το Παναττικό Δίκτυο και έδωσε μια παρακαταθήκη ώστε το επόμενο διάστημα να δούμε ακόμα μεγαλύτερες κινητοποιήσεις.

Το δεύτερο που χρειάζεται είναι η σύνδεση με το εργατικό κίνημα. Δεν είναι σχηματικό αυτό. Αν θέλουμε να αποτρέψουμε τις επιθέσεις, πρέπει να συνδεθούμε με την εργατική τάξη που ζει και παλεύει σε αυτές τις περιοχές. Το παράδειγμα του Νομισματοκοπείου είναι χαρακτηριστικό. Μπορούμε να αποτρέψουμε τη δημιουργία του υπουργείου Οικονομικών σε αυτή την περιοχή, μόνο αν συνδεθούμε με τους εργαζόμενους της περιοχής, αλλά και με τον ίδιο το Σύλλογο Εργαζομένων του υπουργείου.

Επειδή η ρίζα όλων αυτών των προβλημάτων είναι ο ίδιος ο καπιταλισμός, για την ριζοσπαστική αριστερά, ο αντικαπιταλισμός μέσα σε αυτά τα κινήματα είναι πολύ σημαντικός για δύο λόγους.

Πρώτον, για να μη γίνουν αυτά τα κινήματα απλά η δεξαμενή ψήφων της αριστεράς για την τοπική αυτοδιοίκηση. Δε θέλουμε τα κινήματα πόλης να αντιμετωπίζονται ότι απλά είναι κάποιοι ψηφοφόροι που θα βγάλουν αριστερούς δημάρχους στους δήμους ή θα αυξήσουν τα ποσοστά των αριστερών δυνάμεων μέσα στα δημοτικά συμβούλια. Γιατί αυτό περιορίζει τη δράση των κινημάτων και δεύτερον γιατί για πολλά προβλήματα που υπάρχουν στις πόλεις έχουν την ευθύνη ακόμα και δήμοι που υποστηρίζονταν από την αριστερά.

Δεύτερον, η αντικαπιταλιστική αριστερά παίζει ρόλο, όχι μόνο για να εξηγεί από το που προέρχονται τα προβλήματα αλλά και για να ανοίγει τη συζήτηση ότι μπορούμε να αλλάξουμε αυτή την κατάσταση, ότι η Αθήνα μπορεί να γίνει μια άλλη πόλη, σε μια άλλη κοινωνία όπου δε θα στηρίζεται στο κέρδος αλλά στις ανάγκες των ανθρώπων.

Σε μια περίοδο έντονης ριζοσπαστικοποίησης χρειάζεται από τη μεριά των αντικαπιταλιστών αυτή τη συζήτηση να την κρατάμε ζωντανή για να μπορούμε να τροφοδοτούμε τα κινήματα με ιδέες και δράση. Για να μπορέσουμε να κερδίσουμε μάχες αλλά και να δημιουργήσουμε τους όρους να αλλάξουμε τις πόλεις μας προς όφελός μας αλλάζοντας την ίδια την κοινωνία.

Βιβλιοκριτική

Ο πραγματικός Μαρξ

Mike Gonzales

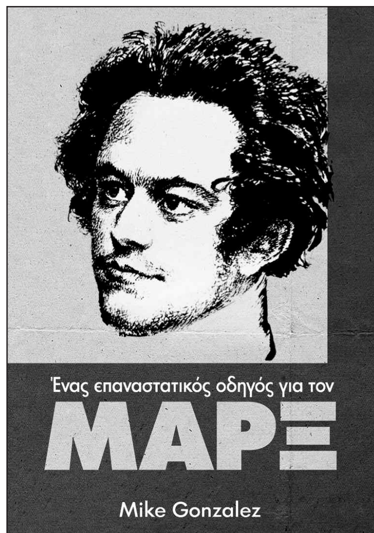
Ενας επαναστατικός οδηγός για τον Μαρξ

Τιμή: 5 ευρώ
71 σελίδες
Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Με δεδομένο ότι τα Απαντα του Μαρξ φτάνουν τους 50 τόμους και τον τεράστιο αριθμό έργων που έχουν γραφτεί για το Μαρξ και το μαρξισμό, η δυνατότητα μιας σύντομης και κατανοητής εισαγωγής στη ζωή και το έργο του μοιάζει πολύ δύσκολη. Αυτό όμως πετυχαίνει με εξαιρετικό τρόπο αυτό το μικρό βιβλίο του Mike Gonzalez. Τα πιο πολλά βιβλία για το Μαρξ εμφανίζουν δύο προβλήματα. Το ένα είναι ότι παρουσιάζουν το Μαρξ σαν ένα ακόμα φιλόσοφο ή οικονομολόγο, ξεκομμένο από την πολιτική δράση και τους αγώνες για την ανατροπή του καπιταλισμού. Αντίθετα, ο Gonzalez δείχνει ότι ο Μαρξ ήταν πρωτίστως ένας επαναστάτης, και η θεωρία του ήταν το αποτέλεσμα της συμμετοχής του στη δράση και της προσπάθειάς του να δώσει απαντήσεις και να χαράξει στρατηγική.

Οι αγώνες των υφαντουργών της Σιλεσίας το 1844 έκαναν το Μαρξ να εγκαταλείψει την αφηρημένη φιλοσοφία και να στραφεί στην εργατική τάξη ως το υποκείμενο που μπορεί να αλλάξει την κοινωνία: η συμμετοχή του στις επαναστάσεις του 1848 έδωσε το Κομμουνιστικό Μανιφέστο ως στρατηγική για την επανάσταση. Με τη δημιουργία της Α Διεθνούς από το 1864 και μετά ο Μαρξ ανάλυσε γιατί το εργατικό κίνημα πρέπει να έχει διεθνιστικό χαρακτήρα. Η Κομμούνα του Παρισιού το 1871 αποκάλυψε στον Μαρξ τον τρόπο με τον οποίο οι εργάτες μπορούσαν να πάρουν την εξουσία στα χέρια τους.

Από την άλλη πλευρά, πολλά βιβλία παρουσιάζουν τις απόψεις του Μαρξ ως ξεπερασμένες και άχρηστες. Ο Gonzalez δείχνει με συνοπτικό, αλλά σαφή τρόπο, γιατί οι ιδέες του Μαρξ εξακολουθούν να διατηρούν την επικαιρότητά τους και να αποτελούν πολύτιμα εργαλεία για να αλλάξουμε τον κόσμο. Το βιβλίο ξεχωρίζει τρία τέτοια κεντρικά σημεία. Το πρώτο είναι ο υλισμός, η μέθοδος για να καταλάβουμε τον κόσμο, το πώς κινείται η ιστορία, το από πού προέρχονται και πως αλλάζουν οι ιδέες. Το δεύτερο κεντρικό σημείο είναι η ανάλυση του Μαρξ για τον καπιταλισμό. Στα πρώτα του βήματα ο Μαρξ είχε εστιάσει στην αλλοτρίωση που νιώθουν οι εργάτες στον καπιταλισμό επειδή έχουν χάσει τον έλεγχο πάνω στην εργασία τους, τα προϊόντα που παράγουν, αλλά και την ίδια τη ζωή τους. Στα 20 χρόνια που αφιέρωσε για να γράψει το «Κεφάλαιο», ο Μαρξ ανέλυσε σε βάθος τις αντιφάσεις του καπιταλισμού. Ο καπιταλισμός αναπτύσσει την παραγωγή και δημιουργεί έναν τεράστιο υλικό πλούτο που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες δισεκατομμυρίων ανθρώπων: αλλά ταυτόχρονα η τεράστια ανισότητα στην κατανομή του πλούτου, η εκμετάλλευση των εργατών και η αναρχία της αγοράς οδηγούν το σύστημα σε σταθερές κρίσεις που γίνονται όλο και χειρότερες με το πέρασμα του χρόνου. Στις σημερινές συνθήκες όπου ακόμη και η Αμερική βυθίζεται στην κρίση, ο Μαρξ είναι προφητικός. Επομένως, ο καπιταλισμός δεν μπορεί να μεταρρυθμιστεί, αλλά πρέπει να ανατραπεί. Το τρίτο κεντρικό σημείο του Μαρξ είναι ότι η δύναμη που μπορεί να τον ανατρέψει είναι η εργατική τάξη. «Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας» έλεγε ο Μαρξ, και τα δύο εκατομμύρια των πανεργατικών δείχνουν καθαρά τι εννοούσε.

Συνοψίζοντας: κάθε αγωνιστής θα έχει πολλά να ωφεληθεί από αυτό το σύντομο αλλά γλαφυρό βιβλιαράκι.

· μ ·

Ιστορία από τα κάτω

Howard Zinn

Ιστορία του λαού των Ηνωμένων Πολιτειών

Τιμή: 43 ευρώ
779 σελίδες
Εκδόσεις Αιώρα

«Αν θέλουμε η δημοκρατία να αποκτήσει κάποιο νόημα, αν θέλουμε να ξεπεράσουμε τα όρια του καπιταλισμού και του εθνικισμού, τότε κάτι τέτοιο δεν θα ξεκινήσει από την κορυφή – αν κρίνουμε από την ιστορία του κόσμου. Θα ξεκινήσει μέσα από κινήματα, μέσα από την εκπαίδευση, την οργάνωση, τις αναταραχές, τις απεργίες, τα μποϊκοτάζ, τις διαδηλώσεις και την απειλή για απώλεια της σταθερότητας που έχουν ανάγκη οι κατέχοντες την εξουσία».

Έχοντας την παραπάνω φράση σαν κριτήριο, ο Χάουαρντ Ζιν μας προσφέρει ένα μνημειώδες πανόραμα της «άλλης» ιστορίας των ΗΠΑ – από το 1492 μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα. Το βιβλίο των εκδόσεων Αιώρα, που μόλις κυκλοφόρησε, είναι η ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής από τα κάτω – η ιστορία των ινδιάνων και των μαύρων, των εργατών και των αγροτών, των φτωχών των πόλεων και των φυλακισμένων, των γυναικών και των μεταναστών, των φαντάρων και των αντιπολεμικών ακτιβιστών. Είναι η θαμμένη αφήγηση των εγκλημάτων της αμερικάνικης άρχουσας τάξης από τα πρώτα της κιόλας βήματα, αλλά και της αντίστασης των απεργιών και των καταλήψεων στα εργοστάσια και τα ορυχεία, των εξεγέρσεων στα γκέτο και στα μέτωπα του πολέμου. Οι ήρωες και οι ηρωίδες του βιβλίου, είναι αγωνιστές σαν τον Τζο Χιλ και την Ελίζαμπεθ Γκάρλι Φλιν, είναι οι συνδικαλιστές των IWW στις αρχές του 20ου αιώνα, είναι τα μέλη του «σοβιέτ» στο εξεγερμένο Σιατλ του 1919, οι οδηγοί φορτηγών και οι καταληψίες εργάτες της Τζένεραλ Μότορς τη δεκαετία του '30, οι αντιπολεμικοί διαδηλωτές βετεράνοι του Βιετνάμ και οι μαύροι εργάτες των εργοστασίων του Ντητρόιτ το 1968.

Τα πρώτα πέντε κεφάλαια του βιβλίου αναφέρονται στην περίοδο μέχρι και την Αμερικάνικη Επανάσταση του 1776-79. Ο

Ζιν είναι αποκαλυπτικός για την γενοκτονία των γηγενών πληθυσμών από τον Κολόμβο, τον Κορτές, τον Πιζάρο, τους πρώτους αποίκους στη Βόρεια Αμερική. Την σφαγή των «ινδιάνων» ακολούθησε το δουλεμπόριο των Μαύρων από την Αφρική, αλλά και η μεταφορά φτωχών Βρετανών για να δουλέψουν στα αγροκτήματα των πλούσιων αποικιοκρατών σε συνθήκες που μάλλον έμοιαζαν περισσότερο με τη δουλοπαροικία του Μεσαίωνα. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο συγγραφέας – σε αντίθεση με την κατεστημένη άποψη – αναλύει όλες τις μεθόδους με τις οποίες ο ρατσισμός δημιουργήθηκε τεχνητά από τα πάνω για να εξυπηρετήσει τα οικονομικά συμφέροντα. Υποστηρίζει ότι ο ρατσισμός δεν είναι έμφυτος και απαριθμεί πολλά παραδείγματα αλληλεγγύης και συντροφικότητας ανάμεσα στους μαύρους δούλους και τους λευκούς κολλήγους. Στη συνέχεια, ο Ζιν αναφέρει τις αιτίες του Αμερικάνικου Πολέμου της Ανεξαρτησίας και δίνει ιδιαίτερο βάρος στις άγνωστες πλευρές του, όπως στο κίνημα του «εξισωτισμού» (της οικονομικής ισότητας) και τις λαϊκές εξεγέρσεις που απειλούσαν όχι μόνο τους Βρετανούς αποικιοκράτες, αλλά και τους νέους «Πατέρες του Έθνους». Καταλήγει ότι η Ανεξαρτησία έφερε στην κορυφή μια νέα άρχουσα τάξη και μια κυβέρνηση *«που όπως όλες οι κυβερνήσεις εκπροσωπούσε τα ισχυρά οικονομικά συμφέροντα»*.

Το βιβλίο καταρρίπτει ένα πολύ διαδεδομένο μύθο: ότι η Αμερική είναι μια κοινωνία «διαφορετική» από τις άλλες καπιταλιστικές χώρες, και στην κορυφή και στην βάση της. Ο Ζιν εξηγεί ότι οι αμερικάνοι καπιταλιστές και το κράτος τους από πολύ νωρίς χρησιμοποίησαν κάθε φρικαλέο εργαλείο εκμετάλλευσης και καταπίεσης για να κτίσουν τις τεράστιες περιουσίες τους και έτσι ερμηνεύει και τους πολέμους τους οποίους ξεκίνησαν ή συμμετείχαν. Στον 19ο αιώνα η εξολόθρευση του γηγενούς πληθυσμού, η κατάκτηση των μεξικάνικων εδαφών, της Κούβας, των Φιλιππίνων. Τον 20ο αιώνα, οι δυο παγκόσμιοι πόλεμοι, ο ελληνικός εμφύλιος, η Κορέα, το Βιετνάμ, η Μέση Ανατολή.

Όμως, η μεγαλύτερη δύναμη του βιβλίου είναι η λεπτομερής καταγραφή των αντιστάσεων από τα κάτω – η σύγκρουση της τεράστιας εργατικής τάξης των ΗΠΑ με τα αφεντικά και το κράτος τους. Δεν θα αρκούσαν πολλές σελίδες, ακόμα και μόνο για να αναφέρουμε ονομαστικά τα παραδείγματα που παραθέτει ο Ζιν – από την εργατική έκρηξη του 1877, το Χέιμάρκετ και τους 8 του Σικάγο, «το ψωμί και τα τριαντάφυλλα» που διεκδικούσαν οι εργάτριες ιματισμού στο Λόρενς, την εξέγερση των ανθρακωρύχων του Κολοράντο που είχαν στην ηγεσία τους τον ελληνοαμερικάνο Λούη Τίκκα, τις «άγριες» απεργίες

που οργάνωναν οι Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου (IWW), τις μεγάλες αντιπολεμικές διαδηλώσεις που κάλεσε το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Γιουτζίν Ντεμπς στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τις καταλήψεις που σάρωσαν τα εργοστάσια το 1936-38, το Επαναστατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα (DRUM) των μαύρων εργατών του Ντητρόιτ το 1968-69.

Αξίζει όμως να παραθέσουμε ένα απόσπασμα του βιβλίου που αναφέρεται στην «Πετρούπολη των ΗΠΑ», στην εργατική εξέγερση στο Σιατλ το 1919, όπου για λίγες μέρες οι εργάτες πήραν το έλεγχο της πόλης στα χέρια τους.

«Στις 10 το πρωί της 6ης Φεβρουρίου η απεργία άρχισε... Η πόλη παρέλυσε. Στα οχήματα που κινούνταν, αναρτήθηκαν πανό που έγραφαν 'Με την άδεια της Συντονιστικής Επιτροπής της απεργίας'. Σε τριάντα πέντε γειτονιές λειτουργούσαν σταθμοί διανομής γάλακτος σε βρέφη και παιδιά. Καθημερινά παρασκευάζονταν 30.000 γεύματα για τους απεργούς σε μεγάλες κουζίνες και μεταφέρονταν σε αίθουσες σε διάφορα σημεία της πόλης. Συγκροτήθηκε μια φρουρά από εργάτες, βετεράνους του πολέμου, με σκοπό την τήρηση της τάξης...»

Ο Ζιν εξηγεί γιατί τα γεγονότα του Σιατλ τρομοκράτησαν την άρχουσα τάξη. Σύμφωνα με τον δήμαρχο της πόλης: *«Η δήθεν απεργία συμπαράστασης στους εργάτες των ναυπηγείων ήταν μια απόπειρα επανάστασης... Μια γενική απεργία αποτελεί όπλο της επανάστασης, γιατί για να πετύχει χρειάζεται να παραλύσουν τα πάντα, με άλλα λόγια η κυβέρνηση καταργείται και αυτός είναι ο σκοπός μιας επανάστασης»*. Ο συγγραφέας συμπληρώνει ότι ο δεύτερος λόγος που τρομοκρατήθηκαν οι αρχές ήταν ότι η εξέγερση στο Σιατλ έγινε ταυτόχρονα με μια σειρά εργατικών επαναστάσεων που σάρωναν όλο τον κόσμο μετά την Ρωσία του 1917.

Υπάρχουν κάποια σημεία που θα μπορούσε κανείς να ασκήσει κριτική στο βιβλίο του Ζιν. Το κυριότερο, είναι αυτό που χαρακτηρίζει τους περισσότερους ιστορικούς που γράφουν «ιστορία από τα κάτω»: ενώ επικεντρώνουν και αναδεικνύουν – σωστά – την δράση των απλών ανθρώπων και τονίζουν ότι «οι άνθρωποι φτιάχνουν οι ίδιοι την ιστορία τους», υποτιμούν το γεγονός ότι αυτό γίνεται «μέσα σε συνθήκες που δεν έχουν επιλέξει οι ίδιοι οι άνθρωποι» (Μαρξ). Έτσι, όμως, η διαλεκτική της ταξικής πάλης ανάγεται μόνο στην δράση του κόσμου από τα κάτω κάθε δεδομένη στιγμή, χωρίς να παίρνονται υπόψη παράγοντες, όπως για παράδειγμα μέσα σε ποιο συνολικό ιστορικό κοινωνικό τοπίο, με ποιες ιδέες, ποια πολιτική και ποια οργάνωση γίνονται οι συγκρούσεις κάθε φορά. Για παράδειγμα, ο Ζιν υποβαθμίζει την Αμερικάνικη Επανάσταση του 1776 ενάντια στους Βρετανούς αποικιοκράτες, επειδή στην ηγεσία της βρίσκονταν οι ντόπιοι μεσοαστοί και γαιοκτήμονες – η μελλοντική άρχουσα τάξη- και όχι οι φτωχοί αγρότες, οι μαύροι ή οι γηγενείς Αμερικάνοι. Με αυτό τον τρόπο, όμως, είναι σαν να ταυτίζει τον Τζέφερσον με τον Μπους, βάζοντας στο ίδιο επίπεδο τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας (μια αστική επανάσταση) με τα εγκλήματα των ΗΠΑ στη Χιροσίμα, το Βιετνάμ ή το Ιράκ (ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις).

Η «Ιστορία του λαού των Ηνωμένων Πολιτειών» γράφτηκε το 1980, αλλά συμπληρωμένη στη σημερινή της έκδοση φτάνει μέχρι την πρώτη μεγάλη αντικαπιταλιστική διαδήλωση στο Σιατλ το Νοέμβρη του 1999. Ο Ζιν εντοπίζει αμέσως *«την αξιοπρόσεκτη συμμαχία του Σιατλ – εργάτες χαλυβουργείων συναθροίζονταν με περιβαλλοντολόγους και μηχανοτεχνίτες ενώνονταν με υπέρμαχους του δικαιώματος στη ζωή, ενώ αγρότες συμμετείχαν σε μια τεράστια εργατική πορεία»*. Όχι μόνο διαπιστώνει την αλλαγή, αλλά και παίρνει θέση: *«Άραγε θα μπορέσουν να ενωθούν τα διάφορα νήματα διαμαρτυρίας που ξετυλίγονται στην πολιτική, στους εργασιακούς χώρους και στον πολιτισμό έτσι ώστε να υλοποιήσουν την ελπίδα για παροχή ίσων δικαιωμάτων στη ζωή, την ελευθερία και την επιδίωξη της ευτυχίας; Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τι θα γίνει. Το μόνο που μπορεί να κάνει κάποιος είναι να δράσει προς αυτή την κατεύθυνση, γνωρίζοντας ότι η απραξία κάνει τις προβλέψεις δυσοίωνες»*.

Ο Χάουαρντ Ζιν είναι ο συγγραφέας του θεατρικού έργου «Ο Μαρξ στο Σόχο» που έγινε επιτυχία με τον Άγγελο Αντωνόπουλο και παίζεται ασταμάτητα εδώ και τρία χρόνια. Η ζωντάνια της γραφής του σε συναρπάζει, αλλά πιο συναρπαστική είναι η εμπειρία να μαθαίνει κανείς για την ιστο-

ρία της τάξης μας στο κέντρο του παγκόσμιου καπιταλισμού. Αν μπορέσετε να ξεπεράσετε το εμπόδιο της υψηλής τιμής του βιβλίου, μη χάσετε την ευκαιρία να το διαβάσετε αυτό το καλοκαίρι.

. .

Ο συγγραφέας από την αρχή του βιβλίου δηλώνει ότι παραμένει πεπεισμένος για την αναγκαιότητα της ανατροπής του καπιταλισμού και του χτισίματος μιας κοινωνίας χωρίς εκμετάλλευση και καταπίεση, του κομμουνισμού. Επισημαίνει ότι έχει έρθει ώρα πέρα από την αντίσταση, η *«υπό συγκρότηση κομμουνιστική αριστερά»* να προβάλλει *«μια συνολική ριζοσπαστική εναλλακτική πρόταση»*.

Οι καλές προθέσεις δεν αρκούν

Γιώργος Ρούσης

Ο Μαρξ γεννήθηκε νωρίς

Τιμή 18 ευρώ
357 σελίδες
Εκδόσεις Γκοβότση

Ο Γ. Ρούσης υπενθυμίζει ότι για τον Μαρξ και τον Ενγκελς–και μετέπειτα για τον Λένιν ιδιαίτερα όταν έγραφε το «Κράτος και Επανάσταση»- η ανατροπή του καπιταλισμού είναι αρχή της διαδικασίας της κοινωνικής απελευθέρωσης. Η πρώτη «κατώτερη φάση» της οικοδόμησης της νέας κοινωνίας, ο σοσιαλισμός, είναι ένα μεταβατικό στάδιο για την οικοδόμηση της νέας κοινωνίας. Το κράτος-κομμούνα», το «μισο-κράτος» που θα χτίσουν οι εργάτες όταν ανατρέψουν τον καπιταλισμό, θα απονεκρωθεί και θα δώσει τη θέση του σε μια κοινωνία όπου τη «διαχείριση των ανθρώπων θα την αντικαταστήσει η διαχείριση των πραγμάτων», τον κομμουνισμό.

Στην εποχή που έγραφαν τα έργα τους οι «κλασσικοί» του μαρξισμού δεν υπήρχαν οι υλικές αντικειμενικές προϋποθέσεις για το πέρασμα στον κομμουνισμό. Αυτές οι προϋποθέσεις υπάρχουν για πρώτη φορά σήμερα. Όμως, η εργατική τάξη είναι όσο ποτέ άλλοτε ενσωματωμένη στο σύστημα. Αυτή είναι η βασική θέση του βιβλίου του Γ. Ρούση. Είναι λάθος, όμως, και στα δυο σκέλη της.

Όπως αναφέρει ήδη από την Εισαγωγή: *«επιδιώκω να αποδείξω ότι αυτή η προοπτική, από τη σκοπιά των υλικών συνθηκών, δεν ήταν δυνατόν να αναπτυχθεί ολοκληρωμένα ούτε την εποχή των κλασσικών του μαρξισμού –κάτι που οι ίδιοι φαίνεται να υιοθετούσαν στο κύριο μέρος του έργου τους- ούτε ακόμη στη Ρωσία του 1917. Αν οι κλασσικοί επιχείρησαν να σπρώξουν το παρόν της εποχής τους στο μέλλον, αυτό το μέλλον δεν είναι άλλο από το σύγχρονο παρόν»*.

Για να στηρίξει αυτή τη θέση ο Γ. Ρούσης δηλώνει ότι πρέπει να γυρίσουμε στα Οικονομικά Χειρόγραφα του 1857-8 του Μαρξ, τα Grundrisse. Εκεί, στο Τετράδιο VII, στο περίφημο «απόσπασμα για τις μηχανές» ο Μαρξ αναφέρεται στη «γενική διάνοια» τη κοινωνική γνώση που έχει μετατραπεί σε άμεση παραγωγική δύναμη. Αυτό δεν συνέβαινε τη εποχή της βαριάς βιομηχανίας και των μηχανών, υποστηρίζει ο Ρούσης, τώρα που οι «συσσωρευμένες γνώσεις, τεχνικές και τεχνογνωσίες» έχουν μπει στη παραγωγή αλλάζοντάς τη δραματικά, μόνο τώρα μπορούμε να μιλάμε για δυνατότητα μετάβασης σε μια αταξική, ακρατική κοινωνία.

Αυτή την ιδέα ο συγγραφέας τη δανείζεται κατευθείαν από το οπλοστάσιο των θεωρητικών της αυτονομίας, του Τόνι Νέγκρι πιο συγκεκριμένα. Θα έπρεπε να ήταν πιο προσεκτικός –για μια σειρά λόγους. Πρώτον σε σχέση με τα ίδια τα Grundrisse. Ο Μαρξ κράτησε αυτές τις ογκώδεις σημειώσεις προετοιμάζοντας τη «Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας» (1859) και το «Κεφάλαιο» (πρόλαβε να δημοσιεύσει το Πρώτο Τόμο το 1867). Δεν είναι τελειωμένο κείμενο, ο Μαρξ δεν σκόπευε ποτέ να το δημοσιεύσει. Είναι πολύτιμο, γιατί αποτελεί τη γέφυρα ανάμεσα στον λεγόμενο «νεαρό» Μαρξ των Οικονομικών και Κοινωνικών Χειρογράφων (1844) και του Κομμουνιστικού Μανιφέστου (1846) με τον «ώριμο» Μαρξ του «Κεφαλαίου». Είναι το «εργαστήρι» που ο Μαρξ επεξεργάστηκε τη μέθοδο και τα συμπεράσματά του. Δεύτερον σε σχέση με τη χρήση του συγκεκριμένου αποσπάσματος από τον Νέγκρι κι άλλους όπως τον Π. Βίρνο: αποσπασμένο από το πλαίσιό του, (ο Μαρξ προσπαθεί να μιλήσει για την εργασία ως υποκείμενο και αντικείμενο της παραγωγικής διαδικασίας στον καπιταλισμό) επιστρατεύεται στην προσπάθεια να αποδειχθεί η «κατάρρευση του νόμου της αξίας» στην εποχή της «Αυτοκρατορίας».

Όπως και ο Νέγκρι έτσι κι ο Γ. Ρούσης δεν κουράζεται με αριθμούς και στοιχεία για να αποδείξει αυτές τις θέσεις. Όμως, αυτό δεν τον εμποδίζει να βγάζει σαρωτικά συμπεράσματα για την δυνατότητα επαναστάσεων (μάλλον την αδυναμία τους) να οικοδομήσουν μια διαφορετική κοινωνία.

Η Ρωσία του 1917 για παράδειγμα, λόγω της καθυστέρησης της οικονομίας, της ιμπεριαλιστικής περικύκλωσης και των γραφειοκρατικών διαστρεβλώσεων των «ηγεσιών» έμεινε καρφωμένη στο «κατώτερο στάδιο της κομμουνιστικής κοινωνίας» το σοσιαλισμό. Αποτέλεσμα η «παλιά βρομιά» των κανόνων «του αστικού δικαίου» να πάρει το πάνω χέρι.

Είναι αλήθεια ότι ο Γ. Ρούσης απορρίπτει με τον πρέποντα χλευασμό τις διακηρύξεις του Στάλιν ότι στη δεκαετία του '30 χτιζόταν ο «προχωρημένος κομμουνισμός» με το δυνάμωμα του πιο καταπιεστικού κράτους. Όμως, αυτή την επισήμανση την είχε κάνει ήδη ο Τρότσκι τότε, στη «Προδομένη Επανάσταση». Διαβάζοντας όμως το βιβλίο του Ρούση, μένεις με την εντύπωση ότι η μετάβαση από τα εργατικά συμβούλια του '17 στο κρατικό καπιταλισμό της δεκαετίας του '30 ήταν ευθύγραμμη. Ο Λένιν έκανε υποχωρήσεις με τη ΝΕΠ και ο Στάλιν ολοκλήρωσε τη στροφή με την λατρεία της «ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων»...

Το ότι επαναστάσεις όπως η Γερμανική έγιναν αλλά έχασαν διαφεύγει της προσοχής του συγγραφέα. Αντίθετα, στη σελίδα 126 μαθαίνουμε ότι η πίστη του Λένιν στο άπλωμα της επανάστασης *«παρέμεινε ένας ευσεβής πόθος»*. Σε επόμενες σελίδες ο συγγραφέας αναρωτιέται μήπως ο Λένιν μπορεί να συγκριθεί με τον Τόμας Μίνστερ, ηγέτη των επαναστατών Αναβαπτιστών στο Πόλεμο των Χωρικών της Γερμανίας του 16ου αιώνα, ο οποίος σύμφωνα με τον Ενγκελς βρέθηκε σε μια θέση όπου *«ο κοινωνικός μετασχηματισμός που φανταζόταν ήταν ακόμα τόσο λίγο θεμελιωμένος στις υλικές συνθήκες της εποχής, που αυτές οι τελευταίες προετοίμαζαν μια κοινωνική τάξη πραγμάτων που ήταν ακριβώς το αντίθετο από εκείνη που ήθελε να εγκαθιδρύσει»*. Το να συγκρίνεται, όμως, η εποχή της κρίσης της φεουδαρχίας με την εποχή του ιμπεριαλισμού, είναι μάλλον ένα μεγάλο α-ιστορικό άλμα.

Η ρώσικη επανάσταση δεν ήταν απλά προϊόν των ιδιομορφιών της ρώσικης κοινωνίας αλλά προϊόν της κρίσης του παγκόσμιου συστήματος. Γι' αυτό προκάλεσε μια τέτοια τεράστια επαναστατική έκρηξη σε παγκόσμιο επίπεδο. Η πορεία της κρίθηκε όντως στις πιο ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, τη Γερμανία ιδιαιτέρως. Όμως, η ήττα εκεί, δεν ήταν αποτέ-

λεσμα του ανώριμου των παραγωγικών δυνάμεων «για το πέρασμα στο κομμουνισμό», αλλά της συνειδητής υποστήριξης στο καπιταλισμό που έδωσε ο ρεφορμισμός, η γερμανική σοσιαλδημοκρατία.

Αυτή η επισήμανση έχει σημασία όταν εξετάζουμε τα τρία τελευταία κεφάλαια του βιβλίου. Σ' αυτά ο Ρούσης θυμίζει την ανάλυση του Μαρξ για την αλλοτρίωση, το φετιχισμό του εμπορεύματος, τη πραγμοποίηση, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι *«κλασσικοί φαίνεται ότι υπερεκτίμησαν την ανοσία της εργατικής τάξης στην αστική ιδεολογία, δηλαδή στην ανεστραμμένη κεφαλαιοκρατική πραγματικότητα και ταυτόχρονα υπερεκτίμησαν την αντοχή της απέναντι στη βία ή το φόβο της βίας»* (σελ. 285) υποτίμησαν δηλαδή τη *«δυναμική της ενσωμάτωσης»*.

Αν είναι έτσι, τότε το ξεκίνημα του έκτου και τελευταίου κεφαλαίου του βιβλίου, με τη φράση *«η αναπόφευκτη υπόσκαψη των αντικειμενικών συνθηκών της συναινετικής ενσωμάτωσης»* μένει μετέωρη: η «γενικευμένη κρίση» του καπιταλισμού θα προκαλέσει τέτοια χειροτέρευση στις ζωές των εργατών που πιθανά να ξεσηκωθούν....

Ο Γ. Ρούσης δεν αναφέρεται μόνο στην εποχή των κλασσικών: *«Οσο για τα πιο πρόσφατα γεγονότα του Μάη του 1968»* γράφει στη σελ. 287 *«μάλλον η φοιτητική νεολαία και ένα τμήμα της διανόησης και όχι η εργατική τάξη και τα κόμματά της ήταν που έθεσαν σε αμφισβήτηση συνολικά την υπάρχουσα τάξη. Αντίθετα, όσο αναπτύσσεται ο καπιταλισμός τόσο δυναμώνει η επιρροή του ρεφορμισμού στο εργατικό κίνημα»*. Μπορεί τα ρεφορμιστικά κόμματα (σοσιαλδημοκρατικά και σταλινικά αγκαλιασμένα) όντως να μην αμφισβήτησαν τον καπιταλισμό, άλλωστε δεν το είχαν κάνει ποτέ πριν. Αυτό όμως δεν σημαίνει καθόλου ότι μεγάλα τμήματα της εργατικής τάξης δεν συγκρούστηκαν με το σύστημα, δεν άλλαξαν τις ιδέες τους, αναζητώντας επαναστατική διέξοδο και οργάνωση.

Η δήλωση του Μαρξ ότι οι κυρίαρχες ιδέες σε μια κοινωνία είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης ήταν και παραμένει σωστή. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι η εργατική τάξη «ενσωματώνεται». Ακόμα και στις εποχές της ευημερίας του καπιταλισμού, οι ταξικές αντιθέσεις παραμένουν, ασυμβίβαστες, το ίδιο και η ταξική πάλη. Σ' αυτό είχαν λάθος διαννοούμενοι όπως ο Μαρκούζε ή ο Καστοριάδης την δεκετία του '60. Ο Ρούσης φαίνεται να κάνει το ίδιο λάθος και σήμερα.

Οι εργάτες δεν έχουν ένα σετ ιδεών στο κεφάλι τους: στη συνείδησή τους αντιπαλεύουν οι ιδέες του καπιταλισμού ως της «φυσικής τάξης πραγμάτων» και οι ιδέες που γεννάει η συλλογική δουλειά και ο συλλογικός αγώνας.

Σ' αυτό το μείγμα στηρίζονται τα ρεφορμιστικά κόμματα, η συνδικαλιστική γραφειοκρατία για να παίξουν το ρόλο τους. Όταν το σύστημα μπαίνει σε περιόδους κρίσης, πολέμων, όταν η «φυσική τάξη πραγμάτων» αρχίζει να μη δουλεύει στα μάτια των εργατών, τότε ανοίγει η δυνατότητα οι ιδέες της αμφισβήτησης και της ανατροπής να γενικευτούν και να γίνουν δράση. Το επαναστατικό κόμμα δεν έρχεται να «βάλει τη συνείδηση απ' έξω» στην εργατική τάξη, όπως υποστηρίζει ο Ρούσης –παρερμηνεύοντας το «Τι να κάνουμε;» του Λένιν- αλλά να συσπειρώσει τα πρωτοπόρα, μαχητικά κομμάτια των εργατών στη πάλη να τραβήξουν όλη τη τάξη, όλους τους καταπιεσμένους, στη συνολική, συνειδητή, σύγκρουση με τον καπιταλισμό μέχρι την ανατροπή του. Τέτοια «σταυροδρόμια» υπήρχαν πολλά στην ιστορία του 20ου αιώνα, αλλά όλα εξαφανίζονται ως διά μαγείας από την ανάλυση του συγγραφέα.

Το κόκκινο νήμα που διαπερνάει την ανάλυση των «κλασσικών» -και τη δράση τους- ήταν η ρήση του Μαρξ «η χειραφέτηση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας της τάξης». Αυτή η θέση απουσιάζει από το βιβλίο. Χωρίς αυτήν, όμως, οι όρκοι πίστης στο όραμα της Κομμούνας, του Λένιν του «Κράτος και Επανάσταση» μένουν συμπαθείς μεν αλλά άψυχες διακηρύξεις.

§ · Μ ·